

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΥΓΕΙΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Έλλειψη στέγης στον Δήμο Αγρινίου: Αξιολόγηση των Δημογραφικών
παραγόντων και των συνθηκών που οδηγούν στην χρήση των υπηρεσιών
στέγασης»**

Ευθύμιος Καραγεώργος
Μεταπτυχιακός Φοιτητής

ΤΡΙΜΕΡΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Τόσκα Κατερίνα , Επίκουρη Καθηγήτρια, Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Σουλιώτης Κυριάκος, Καθηγητής, Μέλος Τριμελούς Επιτροπής
Λατσού Δήμητρα, Δρ. Κοινωνικής Πολιτικής, Μέλος Τριμελούς Επιτροπής

ΚΟΡΙΝΘΟΣ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2024

- ◆ © 2024 – All rights reserved
- ◆ © 2024, Copyright υπό Ευθύμιου Καραγεώργου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	9
1.1 ΟΡΙΣΜΟΙ.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	17
2.1 ΔΙΕΘΝΗ ΔΕΔΟΜΕΝΑ.....	17
2.2 ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	33
3.1 ΑΙΤΙΕΣ ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΣΤΕΓΗΣ.....	33
3.2 ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΕΙΨΗ ΣΤΕΓΗΣ.....	36
3.3 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΣΤΕΓΗΣ.....	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	41
4.1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....	41
4.2 ΕΙΔΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	44
4.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΤΕΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	47
4.4 ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΣΤΕΓΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	58
5.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	58
5.2 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	59
5.2.1 ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ.....	59
5.2.2 ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ	65
5.3 ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	69
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	75
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	77
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 – ΦΟΡΜΑ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ.....	86
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 – ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ.....	91

Πίνακας 1- Διαστάσεις της Έλλειψης Στέγης Στεγαστικού Αποκλεισμού.....	10
Πίνακας 2- Τρεις Τομείς Κατοικίας και η Έλλειψη Στέγης.....	11
Πίνακας 3- Τυπολογία ETHOS της FEANTSA	12
Πίνακας 4- Εναρμονισμένη Τυπολογία ETHOS Light της FEANTSA	14
Πίνακας 5 - Εκτιμώμενος αριθμός αστέγων το 2020 ή το τελευταίο διαθέσιμο έτος .	17
Πίνακας 6 - Παράγοντες Έλλειψης Στέγης.....	34

Γράφημα 1- Άνθρωποι σε Κίνδυνο Φτώχειας ή Κοινωνικού Αποκλεισμού.....	23
Γράφημα 2- Εξέλιξη Τιμής Κατοικίας στην Ε.Ε.	24
Γράφημα 3- Εξέλιξη Τιμής Ενοικίων στην Ε.Ε.....	25
Γράφημα 4- Κόστος Στεγαστικής Επιβάρυνσης.....	25
Γράφημα 5- Κόστος Στεγαστικής Επιβάρυνσης για τα Φτωχά Νοικοκυριά (με κάτω από του 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος)	26
Γράφημα 6- Υλικές και Κοινωνικές Στερήσεις	26
Γράφημα 7- Καθυστερήσεις πληρωμών υποθηκών ή ενοικίων.....	27
Γράφημα 8- Καθυστερήσεις πληρωμών υποθηκών ή ενοικίων (Κάτω από το 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος).....	27
Γράφημα 9- Καθυστερήσεις σε Λογαριασμούς Κοινής Ωφέλειας (Νερό, Ρεύμα, Θέρμανση.....	28
Γράφημα 10- Καθυστερήσεις σε Λογαριασμούς Κοινής Ωφέλειας (Κάτω από το 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος)	28

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η διατριβή επικεντρώνεται στην έλλειψη στέγης στο Δήμο Αγρινίου και ασχολείται με το αυξανόμενο πρόβλημα των αστέγων Διεθνώς. Η έλλειψη στέγης αποτελεί την πιο ακραία μορφή φτώχειας και αποκλεισμού από βασικά δικαιώματα και ανάγκες σε επίπεδο βιοτικό, εργασιακό, υγείας. Η εργασία με αστέγους είναι μια περίπλοκη διαδικασία καθώς είναι ένας πληθυσμός με πολλαπλά προβλήματα που πολλές φορές βιώνουν ταυτόχρονα. Η σωματική και ψυχική υγεία, η έλλειψη στέγης, η ανεργία, η φτώχεια, η ελλιπής εκπαίδευση, είναι μερικές από τις παραμέτρους που εμπλέκονται. Σε διεθνές επίπεδο εκτιμάται ότι υπάρχουν τουλάχιστον εκατό εκατομμύρια άστεγοι ενώ στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια ο αριθμός αυξάνεται διαρκώς.

Η παρούσα έρευνα επικεντρώνεται στη αξιολόγηση του δημογραφικού προφίλ των ατόμων που χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες των Δομών Αστέγων του Δήμου Αγρινίου καθώς επίσης και στους παράγοντες που σχετίζονται με την έλλειψη στέγης στα άτομα αυτά. Παρουσιάζονται ορισμοί της έλλειψης στέγης που επικρατούν στην Ευρώπη και στην Ελλάδα, ώστε να δημιουργηθούν οι βάσεις για την κατανόηση και την ανάλυση του φαινομένου. Στην συνέχεια παρουσιάζονται στατιστικά στοιχεία για την έκταση της έλλειψης στέγης Διεθνώς, στην Ευρώπη και στην Ελλάδα, περιγράφονται τα αίτια της έλλειψης στέγης και εξετάζονται οι κοινωνικές πολιτικές που εφαρμόζονται στην Ευρώπη και την Ελλάδα για την καταπολέμηση της έλλειψης στέγης.

Στο ερευνητικό κομμάτι της εργασίας παρουσιάζονται ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα που αφορούν τα χαρακτηριστικά των ατόμων που χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες των Δομών Αστέγων στο Αγρίνιο. Τα ευρήματα της έρευνας καταδεικνύουν ότι η πλειονότητα του δείγματος ήταν ανύπαντροι άνδρες, με μέσο όρο ηλικίας τα 56 έτη, ελληνικής εθνικότητας που βιώνουν μακροχρόνια έλλειψη στέγης. Αναδείχθηκε επίσης ότι στον Δήμο Αγρινίου εκδηλώνεται η κρυφή έλλειψη στέγης με τα άτομα να ζουν κυρίως σε ακατάλληλες και επισφαλείς συνθήκες και με την πλειονότητα του δείγματος να αντιμετωπίζει προβλήματα σε πολλές όψεις της ζωής του είτε οικονομικά βιώνοντας φτώχεια είτε οικογενειακά προβλήματα και προβλήματα υγείας.

Λέξεις Κλειδιά: *Αστεγία, κρυφή έλλειψη στέγης, δημογραφικά στοιχεία των αστέγων, αιτίες αστεγίας, κοινωνική πολιτική για τους άστεγους*

ABSTRACT

The thesis focuses on homelessness in the Municipality of Agrinio and deals with the growing problem of homelessness internationally. Homelessness is the most extreme form of poverty and exclusion from basic rights and needs in terms of living, work and health. Working with homeless people is a complex process as they are a population with multiple problems that are often experienced simultaneously. Physical and mental health, homelessness, unemployment, poverty, lack of education are some of the parameters involved. Internationally, it is estimated that there are at least one hundred million homeless people and in Europe the number has been increasing in recent years.

The present research focuses on the evaluation of the demographic profile of the people who use the services of the Homeless Shelters of the Municipality of Agrinio as well as the factors related to the homelessness of these people. Definitions of homelessness prevailing in Europe and Greece are presented in order to create the basis for the understanding and analysis of the phenomenon. Then statistics on the extent of homelessness internationally, in Europe and in Greece are presented, the causes of homelessness are described and the social policies implemented in Europe and Greece to combat homelessness are examined.

The research part of the paper presents quantitative and qualitative data concerning the characteristics of the people using the services of the Homeless Shelters in Agrinio. The findings of the survey show that the majority of the sample were single men, with an average age of 56 years, of Greek nationality, experiencing long-term homelessness. It was also highlighted that in the Municipality of Agrinio, hidden homelessness is manifested with people living mainly in unsuitable and precarious conditions with the majority of the sample facing problems in many aspects of their lives either financially experiencing poverty or family and health problems.

Keywords: *Homelessness, hidden homelessness, demographics of homelessness, causes of homelessness, social policy for the homeless*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η έλλειψη στέγης παραμένει ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα με πολλαπλές αιτίες που εκδηλώνεται με διάφορες μορφές και έχει σημαντικές επιπτώσεις στο άτομο που την βιώνει.

Το πρώτο κεφάλαιο εμβαθύνει στις έννοιες της έλλειψης στέγης διερευνώντας τους επικρατέστερους ορισμούς που επικρατούν τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα. Κατανοώντας τον ορισμό θέτουμε τις βάσεις για να κατανοήσουμε και να εξετάσουμε το φαινόμενο της έλλειψης στέγης. Το φαινόμενο της αστεγίας εκδηλώνεται με διάφορους τρόπους. Άστεγοι δεν είναι μόνο αυτοί που διαβιούν στον δρόμο αλλά και αυτοί που φιλοξενούνται προσωρινά και από ανάγκη χωρίς δική τους κατοικία και χωρίς σταθερό σημείο διαμονής. Άστεγοι επίσης μπορούν να θεωρηθούν και όσοι ζουν σε παραπήγματα ή ακόμη και σε ακατάλληλες κατοικίες χωρίς νερό και ρεύμα και χωρίς την δυνατότητα για προφύλαξη από έντονα καιρικά φαινόμενα όπως κρύο και αέρας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία ώστε να υπολογιστεί το μέγεθος έκτασης του φαινομένου σε Διεθνές επίπεδο, Ευρωπαϊκό επίπεδο και στην Ελλάδα. Επίσης πέρα από τους αριθμούς, εξετάζονται και δεδομένα που αφορούν την φτώχεια και τις συνθήκες διαβίωσης για να σχηματιστεί μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για τα άτομα που βιώνουν αποκλεισμό από την στέγαση. Ειδικότερα, η αστεγία απαντάται όλο και συχνότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το 2019 εκτιμήθηκε ότι τουλάχιστον 700.000 άτομα βιώνουν την έλλειψη στέγης, ποσοστό αυξημένο κατά 70% σε σχέση με μια παλαιότερη εκτίμηση μια δεκαετία πριν, ενώ μόλις πρόσφατα το 2022 ο αριθμός εκτιμήθηκε σε τουλάχιστον 895.000 άτομα.

Το τρίτο κεφάλαιο στρέφεται στα αίτια της έλλειψης στέγης και επιχειρείται να παρουσιαστούν οι παράγοντες που συμβάλουν στην έλλειψη στέγης. Με την κατανόηση των αιτιών μπορούμε να αναπτύξουμε πιο αποτελεσματικές στρατηγικές για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου. Αιτίες έλλειψης στέγης αποδίδονται σε διάφορα επίπεδα όπως προσωπικό, δομικό, θεσμικό και σε επίπεδο σχέσεων. Μπορεί να είναι αποτέλεσμα οικονομικών προβλημάτων, οικογενειακών προβλημάτων, προβλημάτων υγείας, και είναι αποτέλεσμα από έναν σύνθετο συνδυασμό πολλών προβλημάτων ταυτόχρονα. Μερικές από τις συνέπειες που βιώνουν άνθρωποι που ζουν σε καθεστώς έλλειψης στέγης είναι οι κίνδυνοι στον δρόμο, επιβαρυσμένη υγεία και περιθωριοποίηση.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι κοινωνικές πολιτικές που εφαρμόζονται για την αντιμετώπιση της έλλειψης στέγης στην Ευρώπη και στην Ελλάδα. Η γνώση αυτών των πολιτικών είναι απαραίτητη για την διάκριση τόσο της πιο αποτελεσματικότητας όσο και για τον εντοπισμό των τομέων που ενδεχομένως χρειάζεται ενίσχυση για την καλύτερη εξυπηρέτηση των αναγκών των αστέγων. Δυο είναι οι βασικές προσεγγίσεις για την παρέμβαση και υποστήριξη. Πρώτη είναι οι παραδοσιακές υπηρεσίες που βασίζονται στην κλιμακωτή προσέγγιση με στόχο βήμα βήμα και σταδιακά μέσω υποστήριξης και κατευθύνσεων ο άστεγος καταστεί στεγαστικά έτοιμος και η δεύτερη προσέγγιση δίνει προτεραιότητα στην στέγαση προσφέροντας ως πρώτο βήμα μια σταθερή κατοικία στον άστεγο, υποστήριξη και διασύνδεση με υπηρεσίες.

Στο πέμπτο κεφάλαιο περιγράφεται η μεθοδολογία της έρευνας, παρουσιάζονται τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά δεδομένα και πραγματοποιείται ανάλυση των δεδομένων και των παραγόντων που συμβάλλουν στην απουσία στέγης για τα άτομα που χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες των Δομών Αστέγων του Δήμου Αγρινίου. Περιγράφεται το δημογραφικό προφίλ, αναδεικνύονται οι μορφές με τις οποίες εμφανίζεται η έλλειψη στέγης στον Δήμο Αγρινίου και ποια τα χαρακτηριστικά των ατόμων που τις βιώνουν.

Μέσω αυτής της έρευνας επιχειρείται να παρασχεθούν πληροφορίες για να καλυφθεί ένα κενό που υπάρχει στα επίσημα δεδομένα που αφορούν την έλλειψη στέγης στον Δήμο Αγρινίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΟΡΙΣΜΟΙ

Ένας ορισμός της έλλειψης στέγης είναι ένας απαραίτητη βάση τόσο για τον εντοπισμό και την ταξινόμηση των αστέγων όσο και για στατιστικούς δείκτες για το μέγεθος και τα χαρακτηριστικά αυτού του πληθυσμού ώστε να αναπτυχθούν πολιτικές που να ανταποκρίνονται στις διάφορες εκδηλώσεις έλλειψης στέγης και να παρακολουθείται η αποτελεσματικότητα της κάθε παρέμβασης. Επίσης τα στοιχεία για τον πληθυσμό των αστέγων μπορούν να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στο εάν το πρόβλημα θα συμπεριληφθεί στην ατζέντα πολιτικής μιας κυβέρνησης.

Οι ορισμοί έλλειψης της στέγης διαφέρουν σε όλο τον κόσμο και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην υπάρχει κοινή συμφωνία για έναν κοινό ορισμό που να είναι αποδεκτός σε διεθνές επίπεδο. Επιπλέον οι ορισμοί που προέρχονται από κυβερνητικούς οργανισμούς τείνουν να μειώνουν τον πληθυσμό και συγκεντρώνονται σε όσους είναι δημόσια ορατοί ενώ μη κυβερνητικοί οργανισμοί τείνουν να διευρύνουν τον ορισμό ώστε να συμπεριλάβουν μεγαλύτερο πληθυσμό όπως για παράδειγμα άτομα που κινδυνεύουν από έλλειψη στέγης στο άμεσο μέλλον. Συνεπώς καθίσταται δύσκολο να παραχθεί μια έγκυρη και κοινά αποδεκτή βάση δεδομένων για τους αστέγους σε εθνικό και διεθνές επίπεδο (Amore&Baker&Howden-Chapman, 2011).

Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο τα ζητήματα αυτά επιχειρείται να αντιμετωπιστούν με τον Ορισμό και την Τυπολογία για την Έλλειψη Στέγης και τον Στεγαστικό αποκλεισμό ETHOS (European Typology on Homelessness and Housing Exclusion - Ευρωπαϊκή Τυπολογία για την Έλλειψη Στέγης και τον Αποκλεισμό από την Κατοικία). Η ETHOS δημιουργήθηκε το 2005 από την FEANTSA (European Federation of National Organizations working with the Homeless - Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Οργανώσεων που εργάζεται με τους Άστεγους) μαζί με το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για την Έλλειψη Στέγης (European Observatory on Homelessness).

Σύμφωνα με την ETHOS το άτομο που ζει σε κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης ορίζεται ως:

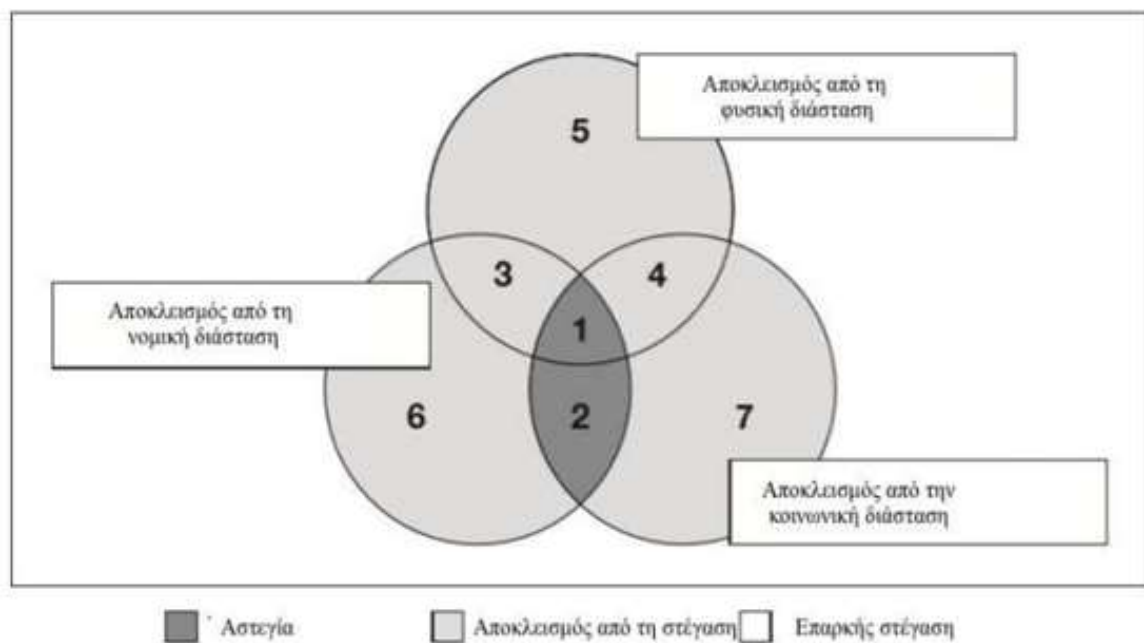
«Να έχει μια αξιοπρεπή κατοικία (ή χώρο) επαρκή για να καλύψει τις ανάγκες του ατόμου και της οικογένειάς του (Φυσικός Τομέας) να μπορεί να διατηρηθεί το απόρρητο και να απολαμβάνει κοινωνικές σχέσεις (Κοινωνικός Τομέας), να έχει την

αποκλειστική κατοχή, την ασφάλεια της κατοχής και νόμιμο τίτλο ιδιοκτησίας του χώρου (Νομικός Τομέας)».

Προσδιορίζονται λοιπόν τρεις διαστάσεις οι οποίες συσχετίζονται μεταξύ τους και η απουσία μίας ή περισσότερων από αυτές οδηγούν σε έλλειψη στέγης και σε στεγαστικό αποκλεισμό (Busch-Geertsema, 2010).

Οι Διαστάσεις της Έλλειψης Στέγης και του Στεγαστικού Αποκλεισμού

Πίνακας 1- Διαστάσεις της Έλλειψης Στέγης Στεγαστικού Αποκλεισμού

Πηγή:Edgaretal., 2004

Ο τρόπος που συσχετίζονται οι διαστάσεις φαίνεται στο παραπάνω πίνακα με την αλληλοεπικάλυψη των τριών κύκλων που αντιπροσωπεύουν τις διαστάσεις και τις επτά περιοχές που χωρίζονται μέσα στους κύκλους, δημιουργώντας επτά κατηγορίες έλλειψης στέγης και στεγαστικού αποκλεισμού:

Πίνακας 2- Τρεις Τομείς Κατοικίας και η Έλλειψη Στέγης

	Κατηγορία		Φυσικός Τομέας	Νομικός Τομέας	Κοινωνικός Τομέας
Έλλειψη Στέγης	1	Άστεγοι στο Δρόμο	Απουσία Κατοικίας	Κανένας Συγκεκριμένος Νομικός Τίτλος	Απουσία Ιδιωτικού και Ασφαλούς Προσωπικού Χώρου για Κοινωνικές Σχέσεις
Στεγαστικός Αποκλεισμός	3	Επιφαλής και Ανεπαρκής Στέγαση	Ύπαρξη Κατοικίας για Διαμονή (όχι ασφαλής και στεγαστικά ανεπαρκής)	Καμία Ασφάλεια στην Κατοχή της	Ύπαρξη χώρου για κοινωνικές σχέσεις
	4	Ανεπαρκής Στέγαση και Κοινωνική Απομόνωση σε Νόμιμα Αποκτημένο Διαμέρισμα	Ανεπαρκής Στέγαση	Κατοχή Νόμιμου Τίτλου Ιδιοκτησίας	Απουσία Ιδιωτικού και Ασφαλούς Προσωπικού Χώρου για Κοινωνικές Σχέσεις
	5	Ανεπαρκής Στέγαση	Ανεπαρκής Στέγαση	Κατοχή Νόμιμου Τίτλου Ιδιοκτησίας	Ύπαρξη Χώρου για Κοινωνικές Σχέσεις
	6	Επιφαλής Στέγαση	Ύπαρξη Χώρου Διαβίωσης	Απουσία Κατοχής Τίτλου Ιδιοκτησίας	Ύπαρξη Χώρου για Κοινωνικές Σχέσεις
	7	Κοινωνική Απομόνωση σε Ασφαλές και Επαρκές Πλαίσιο	Ύπαρξη Χώρου Διαβίωσης	Κατοχή Νόμιμου Τίτλου Ιδιοκτησίας	Απουσία Ιδιωτικού και Ασφαλούς Προσωπικού Χώρου για Κοινωνικές Σχέσεις

Πηγή: Edgar and Meert 2005: 15

Με βάση αυτή την εννοιολογική κατανόηση και στην προσπάθεια να γίνουν κατανοητές οι ποικίλες πρακτικές στις διάφορες χώρες της ΕΕ, αναπτύχθηκε η τυπολογία ETHOS η οποία συσχετίζει, στην πιο πρόσφατη έκδοσή της, δεκατρείς διαφορετικές κατηγορίες και εικοσιτέσσερις διαφορετικές καταστάσεις διαβίωσης με τις τέσσερις εννοιολογικές κατηγορίες:

1. Άστεγοι στο δρόμο (Roofless)
2. Στερούμενοι κατοικίας (Houseless) – δεν κατοικούν σε δικό τους χώρο αλλά φιλοξενούνται προσωρινά σε υπνωτήρια, ξενώνες ή άλλα ιδρύματα.
3. Επιφαλείς συνθήκες στέγασης (Insecure) – όπου κινδυνεύουν με στεγαστικό αποκλεισμό λόγω έξωσης, κατάσχεσης ή ενδοοικογενειακής βίας
4. Ανεπαρκείς συνθήκες στέγασης (Inadequate) – όπως τροχόσπιτα, παραπήγματα, κτήρια ακατάλληλα για διαμονή.

Πίνακας 3- Τυπολογία ETHOS της FEANTSA

	Λειτουργικός Ορισμός	Συνθήκες Διαβίωσης	Γενικοί Προσδιορισμοί Όρων Κατοικίας			
Εννοιολογική Κατηγορία	ΑΣΤΕΓΟΙ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ	1	Ανθρωποι που ζουν στο δρόμο	1.1	Διαμονή σε δημόσιους χώρους ή εξωτερικούς χώρους	Διαμονή στο δρόμο ή σε δημόσιους χώρους, χωρίς το κατάλυμα να μπορεί να θεωρηθεί τύπος κατοικίας
		2	Διαμονή σε χώρους για επειγουσες περιπτώσεις	2.1	Διανυκτέρευση σε ξενώνες ύπνου	Ανθρωποι χωρίς σταθερό τόπο διαμονής, που χρησιμοποιούν για διανυκτέρευση υποβαθμισμένα καταλύματα.
	ΣΤΕΡΕΩΜΕΝΟΙ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	3	Διαμονή σε ξενώνες για αστέγους	3.1	Διαμονή σε ξενώνα για άστεγους	Ο χρόνος παραμονής ορίζεται να είναι σύντομος*
		4	Φιλοξενία σε ξενώνες γυναικών	3.2	Προσωρινή παραμονή σε ξενώνα για άστεγους	
				3.3	Υποστηριζόμενη διαμονή σε μεταβατικό στάδιο	
		5	Διαμονή σε κέντρα για μετανάστες πρόσφυγες	4.1	Διαμονή σε ξενώνες για γυναίκες	Σύντομη* φιλοξενία γυναικών, που έχουν βιώσει ενδο-οικογενειακή βία.
		6	Πρόσωπα που φεύγουν από Ιδρύματα	5.1	Προσωρινή φιλοξενία σε κέντρα υποδοχής για αιτούντες άσυλο	Βραχυχρόνια φιλοξενία σε χώρους υποδοχής λόγω νομικής εκκρεμότητας.
	5.2			Προσωρινή φιλοξενία για μετανάστες		
	7	Πρόσωπα που λαμβάνουν μακροχρόνια υποστήριξη	6.1	Εξιτήριο από σωφρονιστικά καταστήματα – Αποφυλακισμένοι	Δεν υπάρχει άλλη κατοικία πριν την αποφυλάκιση	
			6.2	Εξιτήριο από Ψυχιατρεία και άλλα Νοσοκομεία η αποφοίτηση από Θεραπευτικά προγράμματα για χρήση ουσιών		Παράταση της νοσηλείας λόγω της έλλειψης στέγης
	8	Πρόσωπα που λαμβάνουν μακροχρόνια υποστήριξη	6.3	Λήξη φιλοξενίας σε Ιδρύματα Παιδικής Προστασίας /στέγες ανηλίκων	Δεν πιστοποιείται η ύπαρξη κατοικίας (με την συμπλήρωση των 18 χρόνων)	
			7.1	Στεγαστική φροντίδα για ηλικιωμένους αστέγους	Διαμονή μακράς διάρκειας* και παροχή φροντίδας για πρώην αστέγους	
	ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΟΥ ΖΟΥΝ ΣΕ ΕΠΙΣΦΑΛΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΕΓΑΣΗΣ	8	Ανθρωποι που ζουν σε επισφαλή κατοικία	7.2		Υποστηριζόμενη διαμονή για πρώην αστέγους
8.1				Προσωρινή φιλοξενία σε συγγενείς ή φίλους (από ανάγκη)	Προσωρινή διαμονή σε συμβατική κατοικία αλλά όχι σε κανονική και μόνιμη λόγω έλλειψης στέγης	
8.2				Διαμονή σε καθεστώς παράνομης ή παράτυπης υπενοικίασης	Διαμονή χωρίς νόμιμη ενοικίαση –παράνομη κατάληψη	
9	Ανθρωποι που ζουν υπό την απειλή εξώσης	8.3	Παράνομη καταπάτηση γης (για στεγαστικό σκοπό)	Καταπάτηση γης χωρίς νόμιμα δικαιώματα		
		9.1	Αναγκαστική έξωση με δικαστική εντολή από ενοικιαζόμενη κατοικία	Όπου εντολές για έξωση είναι σε ισχύ		
10	Πρόσωπα που ζουν υπό την απειλή βίας	9.2	Εντολή κατάσχεσης ιδιόκτητης κατοικίας	Όπου υπάρχει δικαστική εντολή για κατάσχεση		
		10.1	Διαμονή στην οικογενειακή εστία με καταγραμμένα από την αστυνομία περιστατικά βίας	Όταν η αστυνομία λαμβάνει μέτρα για να εξασφαλίσει ασφαλή διαμονή σε θύματα ενδοοικογενειακής βίας		
ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΟΥ ΔΙΑΒΙΟΥΝ ΣΕ ΑΝΕΠΑΡΚΗ – ΑΚΑΤΑΛΛΗΛΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	11	Ανθρωποι που ζουν σε προσωρινά ή πρόχειρα καταλύματα	11.1	Τροχόσπια – Αυτοκίνητα	Δεν προορίζονται για μόνιμη διαμονή	
			11.2	Μη συμβατικές κατασκευές	Αυτοσχέδιες κατασκευές, παραπήγματα ή παράγκες	
			11.3	Προσωρινές κατασκευές	Ημι-μόνιμες κατασκευές, λυόμενα ή containers	
12	Ανθρωποι που ζουν σε ακατάλληλα καταλύματα	12.1	Κατελημμένα κτίρια ακατάλληλα για κατοίκηση	Χώροι που θεωρούνται ακατάλληλοι για κατοίκηση σύμφωνα με την υπάρχουσα νομοθεσία		
13	Διαμονή υπερβολικά μεγάλου αριθμού ανθρώπων στον ίδιο χώρο	13.1	Υπέρβαση του ανώτατου επιτρεπτού ορίου συνωστισμού σε κατοικία	Υπέρβαση του ανώτατου επιτρεπτού εθνικού ορίου ανθρώπων ανά χρησιμοποιούμενο δωμάτιο ή επιφάνεια κατοικίας ανά άτομο.		

Σημείωση: Ως διαμονή σύντομης διάρκειας ορίζεται χρόνος λιγότερος του έτους
 Ως διαμονή μακράς διάρκειας ορίζεται χρόνος πέραν του έτους
 Αυτός ο ορισμός είναι συμβατός με τους ορισμούς των απογραφών, όπως συνιστώνται στην Έκθεση του 2006 της UNECE / EUROSTAT

Πηγή: FEANTSA (2007)

Η τυπολογία ETHOS παρέχει ένα εξαιρετικά χρήσιμο πλαίσιο αναφοράς και υπογραμμίζει ότι ο όρος "άστεγος" περιλαμβάνει περισσότερες καταστάσεις διαβίωσης πέρα από το να μην έχει κανείς στέγη πάνω από το κεφάλι του. Οι δύο πρώτες κατηγορίες της τυπολογίας περιγράφουν την φανερή έλλειψη στέγης και περιλαμβάνουν τους άστεγους που ζουν στο δρόμο ή σε εξωτερικούς χώρους (Roofless) και όσους φιλοξενούνται προσωρινά σε κάποια δομή φιλοξενίας ή σε

κάποιο ίδρυμα (Houseless). Οι δύο επόμενες κατηγορίες, επισφαλείς (Insecure) και ανεπαρκείς (Inadequate) συνθήκες περιγράφουν την κρυφή έλλειψη στέγης.

Η κρυφή έλλειψη στέγης αναφέρεται σε άτομα που δεν διαθέτουν δική τους κατοικία και φιλοξενούνται προσωρινά σε συγγενείς ή φίλους. Επιπλέον τα άτομα αυτά μπορεί να ζουν σε κάποια πρόχειρη αυτοσχέδια κατασκευή για στέγαση, ή σε κάποιο εγκαταλελειμμένο οίκημα ή ακόμα και σε ακατάλληλη κατοικία χωρίς νερό και ρεύμα. Σύμφωνα με τον ορισμό ETHOS για τις τρεις διαστάσεις έλλειψης της στέγης, δεν πληρείται το κριτήριο του απορρήτου ή ιδιωτικότητας ούτε διαθέτουν νόμιμα δικαιώματα κατοχής. Τα άτομα τα οποία βιώνουν «Κρυφή Αστεγία» είναι δύσκολο να εντοπιστούν και να μετρηθούν και μπορεί να μην εμφανίζονται σε επίσημες στατιστικές είτε επειδή δεν αναζητούν επίσημη υποστήριξη είτε αναζητούν καταφύγιο σε συγγενείς και φίλους, ή ζουν σε όχημα. Μπορεί ακόμη να θέλουν να αποφύγουν το στίγμα, να μην προσδιορίζουν τον εαυτό τους ως άστεγο και να μην επιθυμούν να ζητήσουν επίσημη βοήθεια ή να θέλουν να εξαντλήσουν πρώτα κάθε επιλογή υποστήριξης από οικεία πρόσωπα. (Lohmann, 2021) (OECD, 2021) (Pleace&Baptista&Benjaminsen&Busch-Geertsema, 2018) (Demaerschalk&Hermans&Steenssens&VanRegenmortel, 2019).

Η διεύρυνση του ορισμού έλλειψης στέγης είναι σημαντική γιατί με αυτό τον τρόπο διευρύνεται και το φάσμα υπηρεσιών που παρέχονται και με αυτό τον τρόπο ωφελείται μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Εάν ο ορισμός της έλλειψης στέγης περιοριζόταν μόνο σε ανθρώπους που ζουν στο δρόμο τότε μόνο ένα μικρό φάσμα υπηρεσιών θα εστίαζε σε μικρότερο μέρος του πληθυσμού. Εάν το πρόβλημα θεωρείται ότι περιλαμβάνει ανθρώπους που βιώνουν κρυφή αστεγία, γυναίκες που βιώνουν ενδοοικογενειακή βία, και οικογένειες, τότε μεγαλύτερο φάσμα αστέγων γενικότερα και μεγαλύτερος αριθμός ατόμων εμπλέκονται (Pleace&Baptista&Benjaminsen&Busch-Geertsema, 2018).

Η συγκεκριμένη τυπολογία έχει γίνει δεκτή σε σχεδόν όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σχεδόν παντού οι εθνικοί ορισμοί τίθενται σε σχέση με το ETHOS και μπορεί να γίνει σαφές ποια από τις υποομάδες που αναφέρονται στο ETHOS περιλαμβάνονται στους ορισμούς των αστέγων στο εθνικό επίπεδο και ποιες όχι. Ωστόσο δεν συμφωνούν όλες οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις σε όλες τις κατηγορίες που περιγράφονται στην ETHOS ως μέρος του πληθυσμού των αστέγων. Οι ορισμοί διαφέρουν σημαντικά σε ολόκληρη την Ευρώπη, γεγονός που καθιστά δύσκολη την

εκτίμηση της έκτασης του φαινομένου με συγκριτικούς όρους. Για αυτό τον λόγο μια εξειδικευμένη έκδοση του ETHOS, γνωστή ως ETHOS-Light, αναπτύχθηκε επίσης από τη FEANTSA με σκοπό να απλοποιήσει την έρευνα που αφορά την έλλειψη στέγης στην Ευρώπη και την συγκρίσιμη μέτρηση έλλειψης στέγης μεταξύ διαφορετικών χωρών. Αυτός ο εναρμονισμένος ορισμός αναπτύχθηκε για χρήση σε έρευνες και για στατιστικούς σκοπούς. Περιέχει έξι κατηγορίες και ορισμούς που αντιστοιχούν σε δώδεκα διαφορετικές καταστάσεις διαβίωσης (Bartista&Marlier, 2019).

Πίνακας 4- Εναρμονισμένη Τυπολογία ETHOS Light της FEANTSA

	Κατηγορία		Κατάσταση Διαβίωσης	Ορισμός
1	Ανθρωποι που Ζουν στο Δρόμο	1	Δημόσιος Χώρος / Εξωτερικός Χώρος	Διαβίωση στο Δρόμο ή σε Δημόσιους Χώρους χωρίς την Υπαρξη Κάποιου Καταλύματος
2	Ανθρωποι που Μένουν σε Επείγουσα Στέγαση	2	Υπνωτήρια	Ανθρωποι δίχως διαθέσιμο χώρο διαμονής που μετακινούνται συχνά σε ποικίλους τύπους διαβίωσης
3	Ανθρωποι που Ζουν σε Δομές Στέγασης για Αστεγους	3 4 5 6	Πανσιόν για Αστεγους Προσωρινή Στέγαση Υποστηριζόμενη Μεταβατική Στέγαση Δομές Στέγασης για Γυναίκες ή Πρόσφυγες	Ανθρωποι που βιώνουν την έλλειψη στέγης για λιγότερο από ένα έτος
4	Ανθρωποι που Ζουν σε Ιδρύματα	7 8	Ιδρύματα Υγειονομικής Φροντίδας Σωφρονιστικά Ιδρύματα	Ανθρωποι που Μένουν Περισσότερο εξαιτίας έλλειψης στέγης
5	Ανθρωποι που Ζουν σε Μη Συμβατικές Κατοικίες	9 10 11	Κινητές Κατοικίες (Τροχόσπιτα) Ακατάλληλο Κτίριο Προσωρινή Στέγη	Ανθρωποι που η Προσωρινή Κατοικία χρησιμοποιείται εξαιτίας της έλλειψης στέγασης και δεν είναι ο συνηθής τους τόπος διαμονής
6	Ανθρωποι που Φιλοξενούνται	12	Επαρκής Κατοικία που όμως δεν είναι Μόνιμη	Η Κατοικία δεν είναι μόνιμη και χρησιμοποιείται εξαιτίας της έλλειψης στέγης

Πηγή: FEANTSA (2007)

Οι τέσσερις πρώτες κατηγορίες επικεντρώνονται στην φανερή έλλειψη στέγης (Roofless&Houseless) της αρχικής τυπολογίας ETHOS και τους επαναπροσδιορίζει μερικώς. Η Πέμπτη και έκτη κατηγορία επικεντρώνονται στην κρυφή έλλειψη στέγης την οποία περιγράφουν με περισσότερη σαφήνεια.

Επιπλέον στην βιβλιογραφία χρησιμοποιούνται συχνά τρεις ακόμα όροι για να περιγράψουν τις διαφορετικές μορφές και διάρκειες της έλλειψης στέγης:

1. **Χρόνια έλλειψη στέγης (Chronic Homelessness):** αναφέρεται σε άτομα που ζουν για πολλά χρόνια σε συνθήκες έλλειψης στέγης ή βιώνουν επαναλαμβανόμενα επεισόδια έλλειψης στέγης και συνδέεται με αυξημένες ανάγκες των ατόμων όπως μακροχρόνια ανεργία, προβλήματα υγείας, χρήση ουσιών και ελλιπής υποστήριξη από το κοινωνικό περιβάλλον τους.
2. **Επεισοδιακή έλλειψη στέγης (Episodic homelessness):** περιλαμβάνει την εναλλαγή μεταξύ περιόδων έλλειψης στέγης και στέγασης και συχνά συνδέεται με αυξημένες ανάγκες του ατόμου όπως συμβαίνει στην Χρόνια έλλειψη στέγης.
3. **Μεταβατική έλλειψη στέγης (Transitional Homelessness):** χαρακτηρίζεται από μικρότερη διάρκεια έλλειψης στέγης, η οποία συνήθως προκύπτει από μια συγκεκριμένη κρίση ή γεγονός, όπως απώλεια εργασίας ή έξωση. Τα άτομα σε αυτή την κατηγορία μεγαλύτερες πιθανότητες να βρουν γρήγορα σταθερή στέγη διότι τείνουν να έχουν λιγότερες ανάγκες υποστήριξης καθώς έχουν πρόσβαση σε κοινωνική υποστήριξη από φίλους και την οικογένεια και μπορεί να είναι σε θέση να εξασφαλίσουν αμειβόμενη εργασία.
(Kuhn and Culhane, 1998) (Devine& Bergin, 2020) (Busch-Geertsema&Edgar&O’Sullivan&Pleace, 2010)

Τέλος η έλλειψη στέγης μπορεί τις περισσότερες φορές να συνδέεται με άστεγους στους δρόμους μιας πόλης, αλλά αποτελεί επίσης ζήτημα σε αγροτικές ή και υπαίθριες και απομακρυσμένες περιοχές. Οι λόγοι έλλειψης στέγης σε αγροτικές

περιοχές και στις πόλεις είναι παρόμοιες με τις αγροτικές περιοχές όμως να περιλαμβάνουν κάποια διαφορετικά χαρακτηριστικά. Στις αγροτικές περιοχές η έλλειψη στέγης τείνει κυρίως να είναι κρυφή ή κάποιες συνθήκες να μην αναγνωρίζονται ως έλλειψη στέγης. Οι δυσκολίες στην πρόσβαση σε υπηρεσίες, οι μεταφορές, η προκατάληψη και το στίγμα είναι μερικά ακόμα χαρακτηριστικά της έλλειψης στέγης σε αγροτικές ή και υπαίθριες απομακρυσμένες περιοχές(Demaerschalk&Hermans&Steenssens&VanRegenmortel, 2019)(National Health Care for the Homeless Council, April 2016).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 ΔΙΕΘΝΗ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Η έλλειψη στέγης είναι ένα σύνθετο ζήτημα που περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα καταστάσεων διαβίωσης, από τον πρόχειρο ύπνο στους δρόμους μέχρι την ανεπαρκή και επισφαλή στέγαση.

Η έλλειψη στέγης μπορεί να επηρεάσει άτομα κάθε ηλικίας και πληθυσμιακής ομάδας όπως ανύπαντρους ενήλικες άνδρες, που είναι το μεγαλύτερο μέρος του συνόλου του πληθυσμού αστέγων, νέους ηλικίας 15-29 ,ηλικιωμένους, μετανάστες, άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας, και οικογένειες με παιδιά.

Από το 2005 έχει εκτιμηθεί από τα Ηνωμένα Έθνη ότι τουλάχιστον 100 εκατομμύρια άνθρωποι είναι άστεγοι και περίπου 1,6 δισεκατομμύρια άνθρωποι ζουν σε ανεπαρκείς συνθήκες στέγασης (Secretary-General, 2019).

Πίνακας 5 - Εκτιμώμενος αριθμός αστέγων το 2020 ή το τελευταίο διαθέσιμο έτος

	Έτος	Αριθμός Αστέγων	Άστεγοι ως % του συνολικού πληθυσμού	Τα στοιχεία περιλαμβάνουν περισσότερα από άτομα 1) που ζουν στον δρόμο, 2) που ζουν σε καταλύματα έκτακτης ανάγκης και 3) που ζουν σε καταλύματα για αστέγους;
Αυστραλία	2016	116,427	0.48%	Ναι
Αυστρία	2019	22,580	0.25%	Ναι
Βραζιλία	2015	101,854	0.05%	Δεν παρέχεται
Καναδάς	2016	129,127	0.36%	Όχι
Χιλή	2019	14,013	0.07%	Όχι
Κολομβία	2019	13,252	0.03%	Ναι
Κόστα Ρίκα	2020	3,387	0.07%	Δεν παρέχεται
Κροατία	2013	462	0.01%	Όχι
Τσεχική Δημοκρατία	2019	23,830	0.22%	Ναι
Δανία	2019	6,431	0.11%	Ναι
Εσθονία	2011	864	0.06%	Όχι
Φιλανδία	2018	5,482	0.10%	Ναι
Γαλλία	2012	141,500	0.22%	Όχι
Γερμανία	2018	337,000	0.41%	Ναι
Ελλάδα	2009	21,216	0.19%	Ναι
Ουγγαρία	2014	10,068	0.10%	Ναι
Ισλανδία	2017	349	0.10%	Ναι
Ιρλανδία	2020	5,873	0.12%	Όχι
Ισραήλ	2020	3,471	0.04%	Ναι
Ιταλία	2014	50,724	0.08%	Όχι
Ιαπωνία	2020	3,992	0.00%	Όχι
Λετονία	2017	6,877	0.35%	Όχι
Λιθουανία	2011	857	0.03%	Όχι
Λουξεμβούργο	2014	2,059	0.37%	Ναι
Μεξικό	2010	40,911	0.04%	Δεν παρέχεται

Ολλανδία	2018	39,300	0,23%	Ναι
Νέα Ζηλανδία	2018	41,644	0,86%	Ναι
Νορβηγία	2016	3,909	0,07%	Ναι
Πολωνία	2019	30,330	0,08%	Ναι
Πορτογαλία	2019	7,107	0,07%	Όχι
Σλοβακία	2011	23,483	0,44%	Ναι
Σλοβενία	2019	3,799	0,18%	Όχι
Ισπανία	2013	22,938	0,05%	Όχι
Σουηδία	2017	33,250	0,33%	Ναι
Ηνωμένες Πολιτείες	2020	580,466	0,18%	Όχι
Ηνωμένο Βασίλειο:				
Αγγλία	2020	(289,800 νοικοκυριά)	(1,25% νοικοκυριά)	Ναι, αλλά περιορίζεται σε ορισμένες κατηγορίες προτεραιότητας- περιλαμβάνει νοικοκυριά που απειλούνται με έλλειψη στέγης
Βόρεια Ιρλανδία	2020(Ιούλιος- Δεκ.)	(7,989 νοικοκυριά)	(1,10% νοικοκυριά)	Ναι, αλλά περιορίζεται σε ορισμένες κατηγορίες προτεραιότητας- περιλαμβάνει νοικοκυριά που απειλούνται με έλλειψη στέγης και άτομα που ζουν σε προσωρινά καταλύματα
Σκωτία	2020(Απρίλ- Σεπτ.)	(27,796 νοικοκυριά)	(1,14% νοικοκυριά)	Ναι- περιλαμβάνει νοικοκυριά που απειλούνται με έλλειψη στέγης και άτομα που ζουν σε προσωρινά καταλύματα στις 30 Σεπτεμβρίου
Ουαλία	2019-2020	(22,392 νοικοκυριά)	(1,66% νοικοκυριά)	Ναι, αλλά περιορίζεται σε ορισμένες κατηγορίες προτεραιότητας- περιλαμβάνει νοικοκυριά που απειλούνται με έλλειψη στέγης και άτομα που ζουν σε προσωρινά καταλύματα

Πηγή: ΟΟΣΑ (2021)

Στην Βάση δεδομένων Προσιτής Στέγασης του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) ο αριθμός των ατόμων που αναφέρονται ως άστεγοι αντιπροσωπεύει λιγότερο από το 1% του πληθυσμού για τις χώρες όπου υπάρχουν διαθέσιμα ποσοτικά στοιχεία. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπου τα στοιχεία για την έλλειψη στέγης συλλέγονται σε επίπεδο νοικοκυριών και όχι ατόμων, τα ποσοστά αστέγων καταγράφηκαν σε ποσοστό άνω του 1% του συνόλου των νοικοκυριών,

αλλά οι εκτιμήσεις αυτές περιλαμβάνουν νοικοκυριά που απειλούνται με έλλειψη στέγης καθώς και όσους ζουν σε προσωρινά καταλύματα (OECD, 2021).

Η σύγκριση των εκτιμήσεων για τους άστεγους μεταξύ των χωρών είναι δύσκολη καθώς δεν υπάρχει κοινός ορισμός για την έλλειψη στέγης και επιπλέον διαφέρει η μέθοδος και η συχνότητα καταγραφής του πληθυσμού που ζει σε συνθήκες αστεγίας. Για παράδειγμα υιοθέτηση ενός ευρύ ορισμού για την έλλειψη στέγης τείνει να αποδίδει μεγαλύτερα ποσοστά ατόμων που ζουν σε συνθήκες έλλειψης στέγης (OECD, 2021).

Η Νέα Ζηλανδία και η Αυστραλία αναφέρουν σχετικά μεγάλη συχνότητα αστέγων και σε αυτό αιτιολογείται ως ένα βαθμό στο ότι οι χώρες αυτές έχουν υιοθετήσει έναν ευρύ ορισμό της έννοιας των αστέγων:

- Στη Νέα Ζηλανδία η έλλειψη στέγης ορίζεται ως "καταστάσεις διαβίωσης στις οποίες τα άτομα που δεν έχουν άλλες επιλογές για την απόκτηση ασφαλούς στέγης: βρίσκονται χωρίς στέγη, σε προσωρινά καταλύματα, μοιράζονται το κατάλυμα με ένα νοικοκυριό ή ζουν σε μη κατοικήσιμη κατοικία" (Στατιστική Υπηρεσία Νέας Ζηλανδίας, 2009).
- Στην Αυστραλία, οι άνθρωποι θεωρούνται άστεγοι εάν "δεν έχουν κατάλληλες εναλλακτικές λύσεις στέγασης και η τρέχουσα ρύθμιση της διαβίωσής τους είναι i) σε κατοικία που είναι ακατάλληλη, ή ii) δεν έχει διάρκεια ζωής, ή εάν η αρχική τους διάρκεια ζωής είναι σύντομη και δεν μπορεί να παραταθεί, ή iii) δεν τους επιτρέπει να έχουν τον έλεγχο και την πρόσβαση σε χώρο για κοινωνικές σχέσεις" (Αυστραλιανή Στατιστική Υπηρεσία, 2012).

Παραδείγματα περισσότερων χωρών που έχουν υιοθετήσει επίσης έναν ευρύ ορισμό έλλειψης στέγης είναι: Καναδάς, Τσεχική Δημοκρατία, Φιλανδία, Γερμανία, Ελλάδα, Λουξεμβούργο, Νορβηγία και Σουηδία (OECD, 2020).

Η χώρα με το μικρότερο ποσοστό αστέγων είναι η Ιαπωνία όπου τα στοιχεία αναφέρονται μόνο σε "άτομα που ζουν την καθημερινή τους ζωή σε ένα πάρκο, σε μια κοίτη ποταμού, σε έναν δρόμο, σε έναν σταθμό ή σε άλλα ιδρύματα" (Υπουργείο Υγείας, Εργασίας και Πρόνοιας, 2019) (OECD, 2020).

Παραδείγματα περισσότερων χωρών που έχουν υιοθετήσει επίσης έναν περιορισμένο ορισμό έλλειψης στέγης είναι: Αυστρία, Γαλλία, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Λετονία, Λιθουανία, Πορτογαλία και Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. (OECD, 2020).

Ωστόσο η υιοθέτηση διαφορετικών ορισμών εξηγεί εν μέρει την διαφορά στα ποσοστά αστεγίας ανάμεσα στις χώρες καθώς χώρες με ευρύ ορισμό έλλειψη στέγης όπως η Δανία, η Φιλανδία, η Νορβηγία και η Πολωνία βρίσκονται με τα χαμηλότερα ποσοστά αστεγίας ανάμεσα στις χώρες του ΟΟΣΑ. (OECD, 2020).

Αν και οι άστεγοι αποτελούν μικρό ποσοστό του πληθυσμού στις περισσότερες χώρες, τα στοιχεία αυτά αντιπροσωπεύουν περισσότερα από 2,1 εκατομμύρια άτομα στις 36 χώρες όπου γίνεται αναφορά. Μεταξύ των υψηλότερων αναφερόμενων αριθμών, οι Ηνωμένες Πολιτείες αναφέρουν 567 715 άστεγους, ενώ η Γερμανία, η Γαλλία, ο Καναδάς, η Αυστραλία και η Βραζιλία αναφέρουν επίσης ότι έχουν πάνω από 100 000 άστεγους στις πιο πρόσφατες έρευνές τους. (OECD, 2021).

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2019 εκτιμήθηκε ότι τουλάχιστον 700.000 άτομα βιώνουν την έλλειψη στέγης. Τα άτομα αυτά κοιμούνται στο δρόμο ή ζουν σε καταλύματα έκτακτης ανάγκης ή σε προσωρινά καταλύματα σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Συγκριτικά με μια παλαιότερη εκτίμηση που πραγματοποιήθηκε το 2009 υπάρχει μια αύξηση κατά 70% σε διάστημα 10 ετών (FEANTSA&FondationAbbé Pierre, 2020).

Σε μια άλλη έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2018 από την Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία σε 12 χώρες της Ευρώπης (Βέλγιο, Βουλγαρία, Γερμανία, Δανία, Ελλάδα, Ισπανία, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Μάλτα, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία, Ηνωμένο Βασίλειο, Αλβανία, Ελβετία), τα αποτελέσματα από αυτό το δείγμα χωρών έδειξαν ότι το 4% του πληθυσμού έχει ζήσει υπό καθεστώς έλλειψης στέγης τουλάχιστον μια φορά στην ζωή τους. Από αυτό το ποσοστό, το ¼ κοιμήθηκε είτε σε κάποια δομή προσωρινής φιλοξενίας είτε σε κάποιο ακατάλληλο κατάλυμα, και τα ¾ φιλοξενήθηκαν σε συγγενείς τους (FEANTSA&FondationAbbé Pierre, 2021).

Στην πιο πρόσφατη έρευνα, καταγραφή και εκτίμηση που πραγματοποιήθηκε σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης την περίοδο 2017 έως 2022, υπολογίζεται ότι ο αριθμός όσων βιώνουν έλλειψη στέγης και στεγαστικό αποκλεισμό ανέρχεται σε τουλάχιστον 895.000 άτομα. Ο υπολογισμός αυτός πραγματοποιήθηκε κατά προσέγγιση για να παρουσιάσει το μέγεθος του προβλήματος και δεν αντιπροσωπεύει τον πραγματικό αριθμό των ανθρώπων που βιώνουν έλλειψη στέγης και στεγαστικό αποκλεισμό λόγω

μεθοδολογικών αδυναμιών και περιορισμών (FEANTSA&FondationAbbé Pierre, 2023).

Ο αριθμός ανθρώπων όμως που ζουν σε συνθήκες έλλειψης στέγης μπορεί να είναι πολύ μεγαλύτερος εάν λάβουμε υπόψη και το φαινόμενο της Κρυφής έλλειψης στέγης. Η Κρυφή έλλειψη στέγης τείνει να είναι περισσότερο διαδεδομένη σε γυναίκες, ΛΟΑΤΚΙ, θύματα ενδοοικογενειακής βίας, αιτούντες άσυλο και ανθρώπους που ζουν σε απομακρυσμένες περιοχές (OECD, 2021).

Η συγκέντρωση ακριβών δεδομένων σχετικά με την έκταση της έλλειψης στέγης αποτελεί πρόκληση λόγω του παροδικού χαρακτήρα του πληθυσμού και των διαφορών στους ορισμούς και τις μεθόδους συλλογής δεδομένων μεταξύ των κρατών μελών.

Η έλλειψη στέγης είναι μια δυναμική και ρευστή κατάσταση. Τα άτομα μπορεί να εισέρχονται και να εξέρχονται από την έλλειψη στέγης σε σύντομες χρονικές περιόδους, γεγονός που καθιστά δύσκολη την καταγραφή του συνόλου του πληθυσμού των αστέγων σε ένα μόνο χρονικό σημείο (Develtere, 2022).

Επιπλέον οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για τη συλλογή δεδομένων σχετικά με την έλλειψη στέγης μπορεί να διαφέρουν σημαντικά. Ορισμένες χώρες έχουν δημιουργήσει πιο συστηματικές, συντονισμένες και ολοκληρωμένες μεθόδους για τη συλλογή δεδομένων ενώ άλλες βασίζονται σε περιοδικές έρευνες ή εκτιμήσεις (Develtere, 2022).

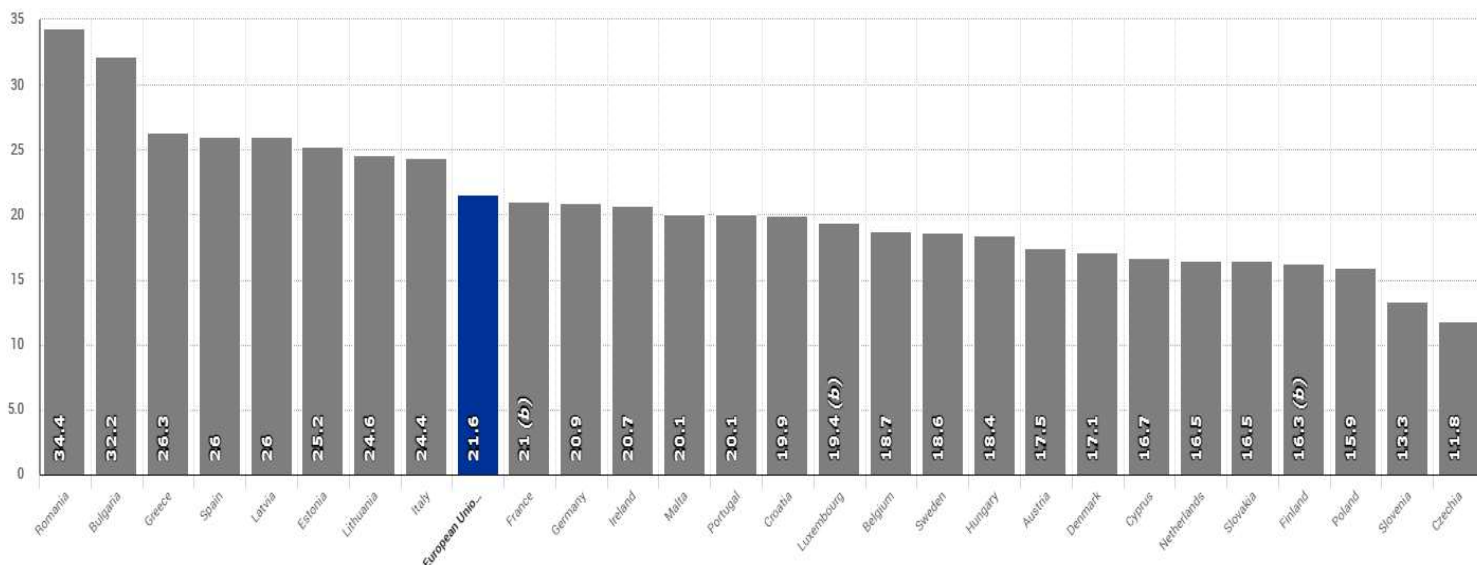
Οι ασυνέπειες στις μεθοδολογίες συλλογής δεδομένων μπορεί να επηρεάσουν την αξιοπιστία και τον βαθμό που μπορούν να συγκριθούν τα στοιχεία για τους άστεγους γιατί οι έρευνες μπορεί να περιγράφουν μια συγκεκριμένη εικόνα την δεδομένη στιγμή που πραγματοποιούνται ή να συλλέγουν δεδομένα σε βάθος χρόνου και οι μέθοδοι και δειγματοληψίες να ποικίλουν (FEANTSA&FondationAbbé Pierre, 2023).

Κύριο πρόβλημα είναι η ανομοιογένεια των ορισμών που χρησιμοποιούνται σε κάθε κράτος μέλος της ένωσης δεδομένης της διαφοροποίησης του κάθε κράτους μέλους σε κοινωνικοοικονομικό επίπεδο. Στην Ιταλία για παράδειγμα μόνο τα άτομα που ζουν στον δρόμο ή σε ξενώνες θεωρούνται άστεγα ενώ στην Ρουμανία ο ορισμός περιλαμβάνει και όσους ζουν σε νοσοκομεία και φυλακές ελλείψει στέγης, καθώς και όσους κινδυνεύουν με έξωση ή φιλοξενούνται προσωρινά σε συγγενείς και φίλους. Παρά την ανάπτυξη της ταξινόμησης ETHOSLight από την Feantsa για απλοποίηση

της έρευνας και την σύγκριση δεδομένων μεταξύ διαφορετικών χωρών, στην πραγματικότητα δεν επιχειρούν όλες οι χώρες να καλύψουν όλο το φάσμα των καταστάσεων διαβίωσης που αναφέρονται στις τυπολογίες ETHOS και οι περισσότερες έρευνες επικεντρώνονται στις ορατές μορφές έλλειψης στέγης όπως είναι η διαβίωση στον δρόμο ή σε δομές που καλύπτουν επείγουσες στεγαστικές ανάγκες. Οι επισφαλείς συνθήκες έλλειψης στέγης που είναι δύσκολο να εντοπιστούν είναι απίθανο να συμπεριληφθούν στην έρευνα και καταγραφή. Όμως ένας ευρύτερος ορισμός στέγης μπορεί να ενσωματώσει πληθυσμό που δεν έχει σύνθετες και απαιτητικές ανάγκες όπως κάποιο πρόβλημα ψυχικής υγείας ή συμπεριφορές εθισμού, αλλά κύριο χαρακτηριστικό του είναι η φτώχεια. Εάν η έλλειψη στέγης δεν είναι μόνο ατομική παθολογία αλλά ενέχει καθαρά δομικά αίτια τότε εγείρονται άβολα ερωτήματα για την κοινωνία και την πολιτική (FEANTSA&FondationAbbé Pierre, 2023).

Λόγω της απουσίας αξιόπιστων δεδομένων για το ζήτημα της έλλειψης στέγης, μπορούμε να συγκεντρώσουμε τις κυριότερες στατιστικές που είναι διαθέσιμες προκειμένου να κατανοήσουμε τον αποκλεισμό από τη στέγαση σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Γενικότερα τα στατιστικά στοιχεία πρέπει να ερμηνεύονται με προσοχή ειδικά αφού τα δεδομένα προέρχονται από διαφορετικά κράτη-μέλη της Ε.Ε. με διαφορετικές κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και ιστορικά πλαίσια. Ωστόσο παράγοντες όπως ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, οι υλικές στερήσεις και τα κόστη στέγασης, μπορούν να μας παρέχουν ενδείξεις για τον κίνδυνο στεγαστικού αποκλεισμού τον οποίο αντιμετωπίζουν τα φτωχά νοικοκυριά (FEANTSA&FondationAbbé Pierre, 2015).

Γράφημα 1- Άνθρωποι σε Κίνδυνο Φτώχειας ή Κοινωνικού Αποκλεισμού

Πηγή: Eurostat(2023).

Ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού αναφέρεται στον συνολικό αριθμό των ατόμων που είτε βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας, είτε σε σοβαρή υλική και κοινωνική στέρηση, είτε ζουν σε νοικοκυριό με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας.

Ο«κίνδυνοςφτώχειας» αφορά το ποσοστό των ατόμων με ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα κάτω από το όριο κινδύνου φτώχειας, το οποίο ορίζεται στο 60 % του εθνικού διάμεσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις.

Η«σοβαρή υλική και κοινωνική στέρηση»αναφέρεταιστην στέρηση βασικών αγαθών διαβίωσης ή δραστηριοτήτων αναψυχής λόγω οικονομικής αδυναμίας. Σοβαρές υλικές και κοινωνικές στερήσεις βιώνουν τα άτομα όταν στερούνται τουλάχιστον 7 από τις 13 στερήσεις:

Κατάλογος στοιχείων σε επίπεδο νοικοκυριού

- Ικανότητα αντιμετώπισης απρόβλεπτων δαπανών
- Να πάνε μια εβδομάδα διακοπές μακριά από το σπίτι
- Να πληρώνουν λογαριασμούς (για δάνειο, ενοίκιο, λογαριασμούς κοινής ωφέλειας)
- Ικανότητα να αντέχει οικονομικά φαγητό με ισοδύναμο κρέατος ή ισοδύναμο χορτοφαγικό κάθε δεύτερη μέρα
- Ικανότητα να κρατήσει το σπίτι επαρκώς ζεστό
- Πρόσβαση σε αυτοκίνητο/βαν για προσωπική χρήση
- Αντικατάσταση φθαρμένων επίπλων

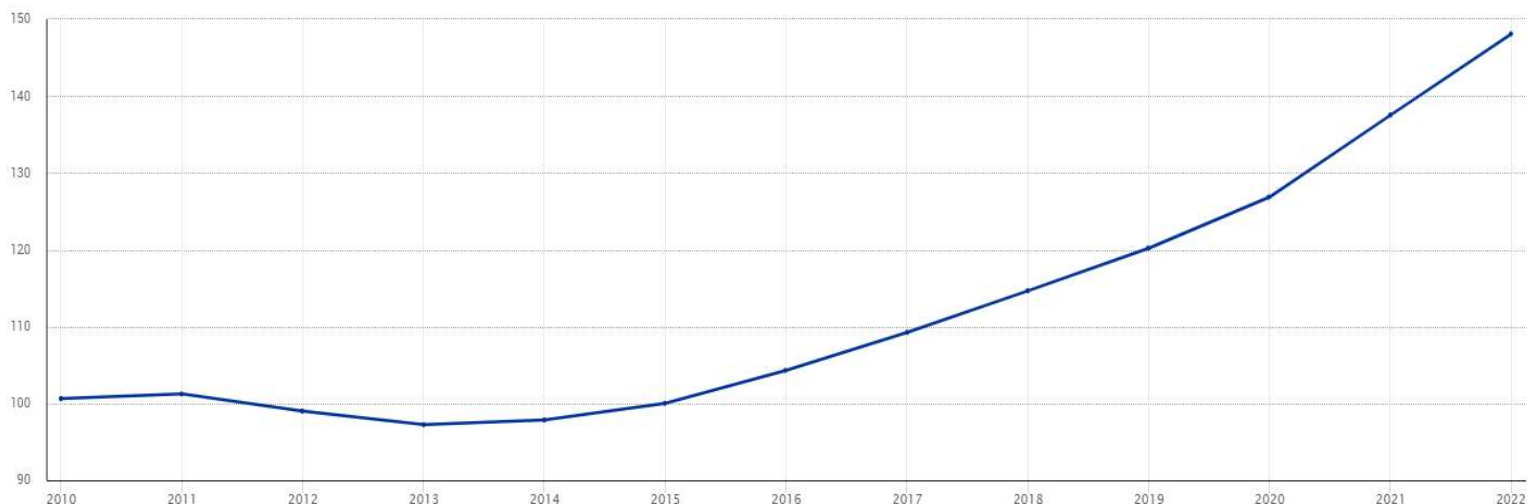
Κατάλογος στοιχείων σε ατομικό επίπεδο:

- Σύνδεση στο διαδίκτυο
- Αντικατάσταση φθαρμένων ρούχων με καινούργια
- Ύπαρξη δύο ζευγαριών παπουτσιών που εφαρμόζουν σωστά (συμπεριλαμβανομένου ενός ζευγαριού παπουτσιών παντός καιρού)
- Να περισσεύουν χρήματα για προσωπική χρήση
- Να έχει τακτικές δραστηριότητες αναψυχής
- Να έχει δυνατότητα για κοινωνικές συνευρέσεις τουλάχιστον μια φορά τον μήνα.

Ο δείκτης «άτομα που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας» σημαίνει ότι υπάρχουν άτομα σε ένα νοικοκυριό όπου τα οποία βρίσκονται σε ηλικία εργασίας αλλά εργάστηκαν σε χρόνο εργασίας ίσο ή μικρότερο από το 20% του συνολικού δυναμικού χρόνου εργασίας τους κατά το προηγούμενο έτος (Eurostat, 2023).

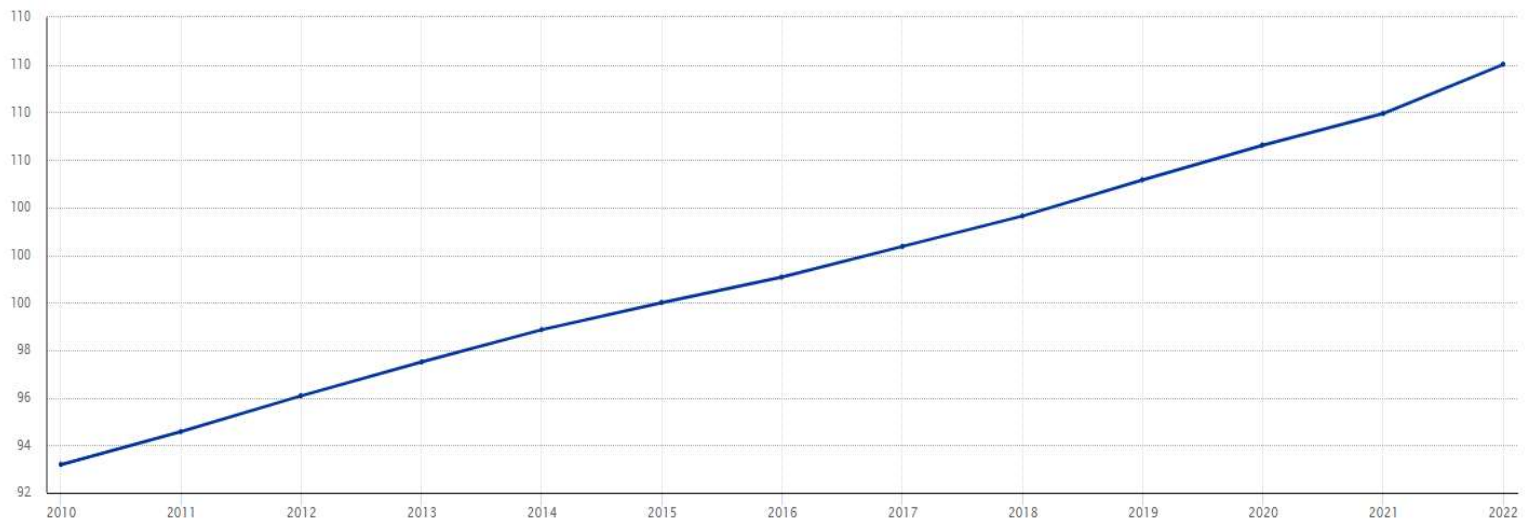
Για το έτος 2022, το 21,6% των Ευρωπαίων βρίσκεται υπό την απειλή κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Τα υψηλότερα ποσοστά καταγράφονται στην Ρουμανία (34,4%), Βουλγαρία (32,2%), Ελλάδα (26,3%), και Ισπανία (26%).

Γράφημα 2- Εξέλιξη Τιμής Κατοικίας στην Ε.Ε.

Πηγή: Eurostat (2023).

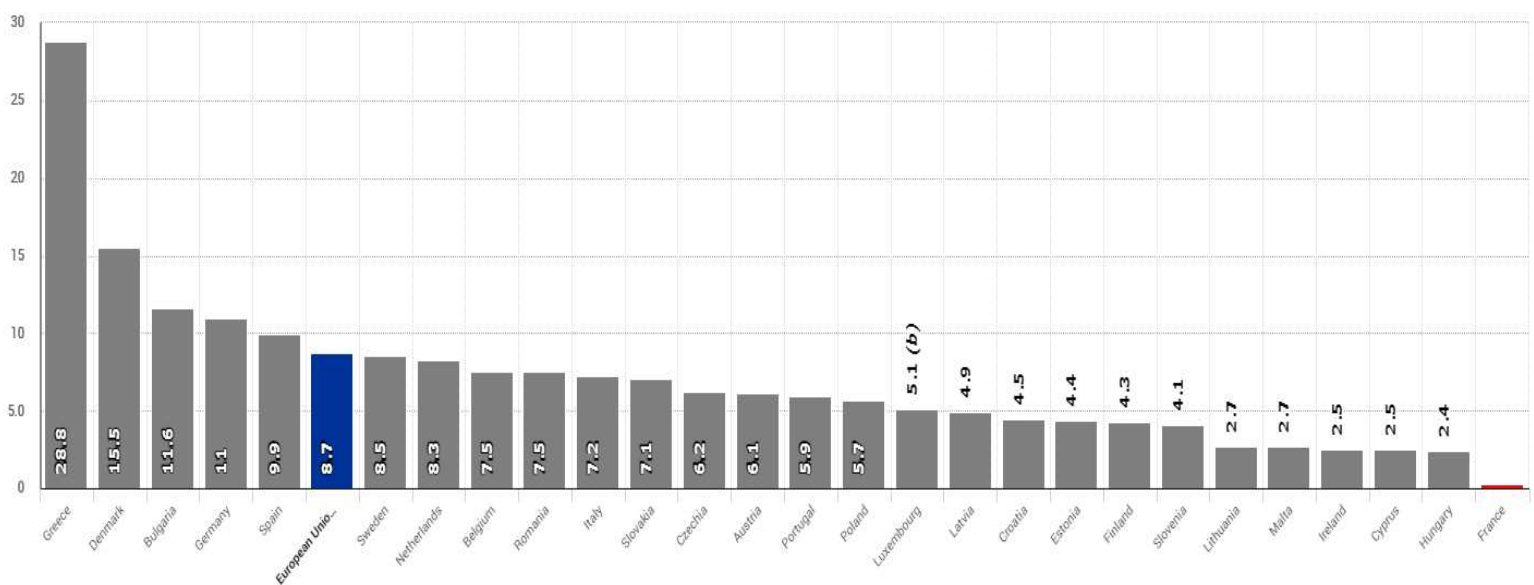
Γράφημα 3- Εξέλιξη Τιμής Ενοικίων στην Ε.Ε.

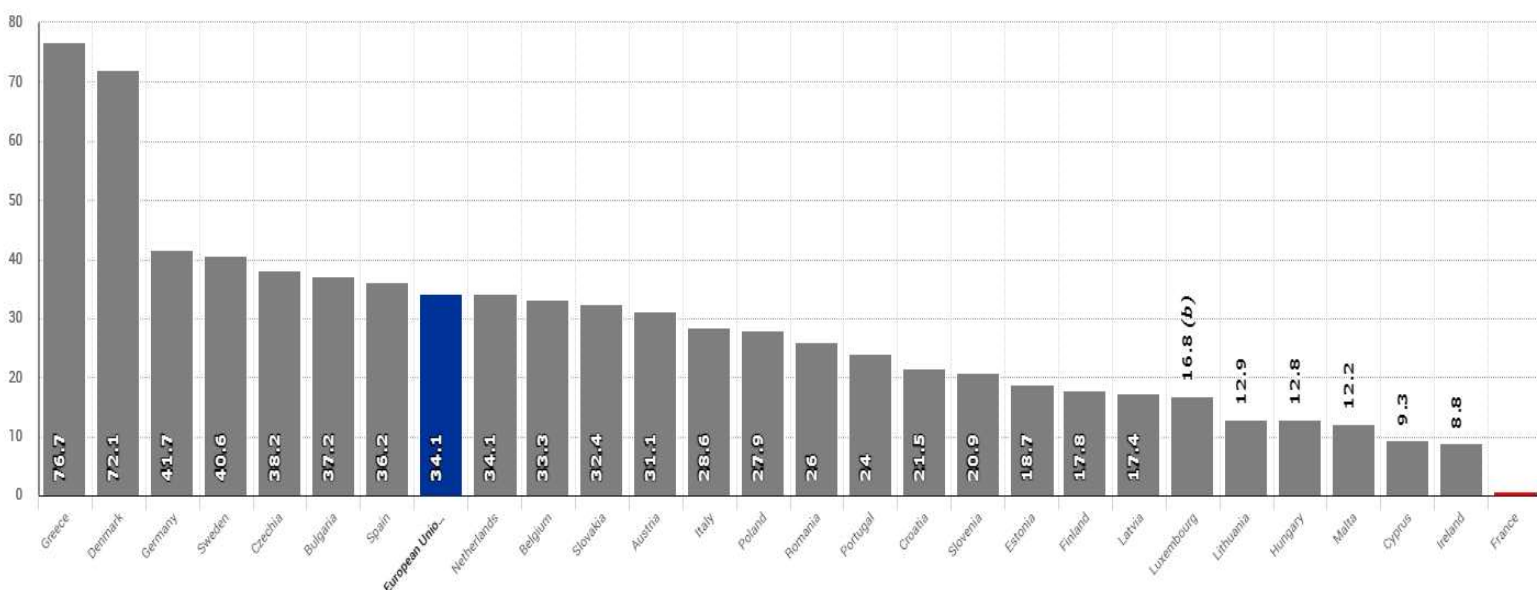
Πηγή: Eurostat (2023).

Οι τιμές κατοικίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν σταθερά ανοδική τάση από το 2013 με ιδιαίτερα μεγάλη αύξηση από το 2015 και έπειτα. Οι τιμές των ενοικίων έχουν σταθερή αύξηση μεταξύ 2010 – 2022.

Γράφημα 4- Κόστος Στεγαστικής Επιβάρυνσης

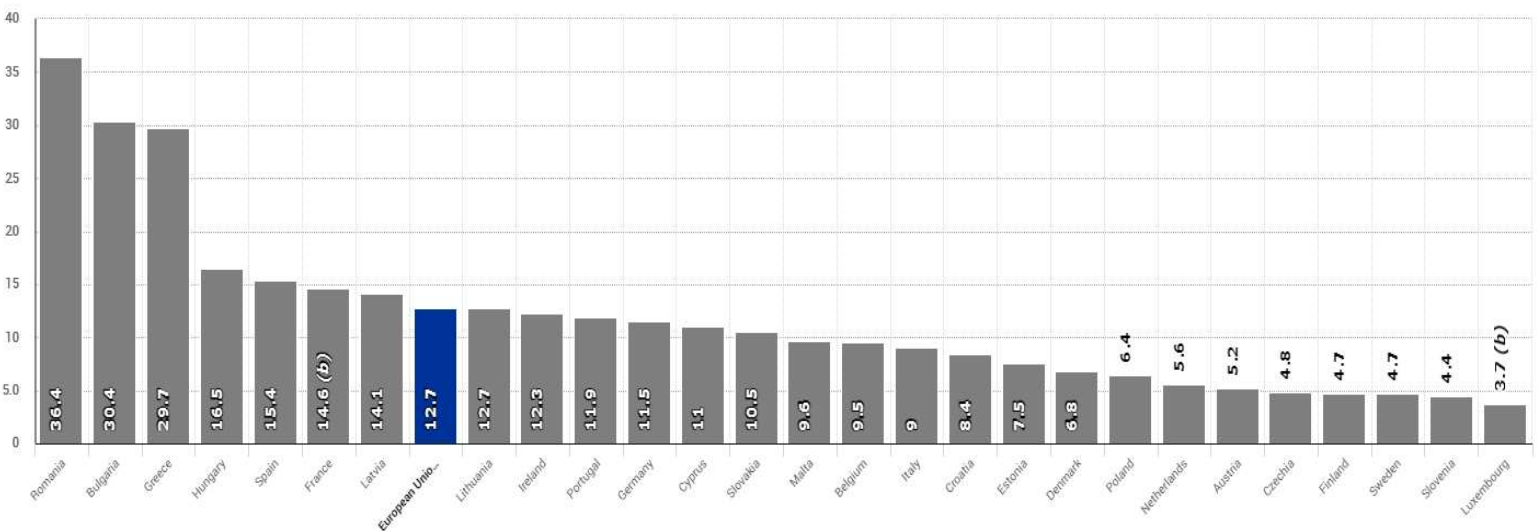
Γράφημα 5- Κόστος Στεγαστικής Επιβάρυνσης για τα Φτωχά Νοικοκυριά (με κάτω από του 60% του διάμεσου εισοδήματος)

Πηγή: Eurostat (2023).

Οι παραπάνω πίνακες δείχνουν το ποσοστό του πληθυσμού που ζει σε ένα νοικοκυριό όπου το συνολικό κόστος στέγασης αντιπροσωπεύει περισσότερο από το 40 % του διαθέσιμου εισοδήματος του. Στην ΕΕ το 2021, ο Μέσος όρος του του πληθυσμού που ζούσε σε ένα τέτοιο νοικοκυριό είναι 8,7%. Τα υψηλότερα ποσοστά κόστους στέγασης που ξεπερνά το 40% του εισοδήματος των νοικοκυριών παρατηρούνται στην Ελλάδα (28,8 %), τη Δανία (15,5 %) και την Βουλγαρία (11,6%). Το ποσοστό των φτωχών νοικοκυριών στην Ε.Ε. που επιβαρύνονται με κόστη στέγασης ανέρχονται σε 34,1%.

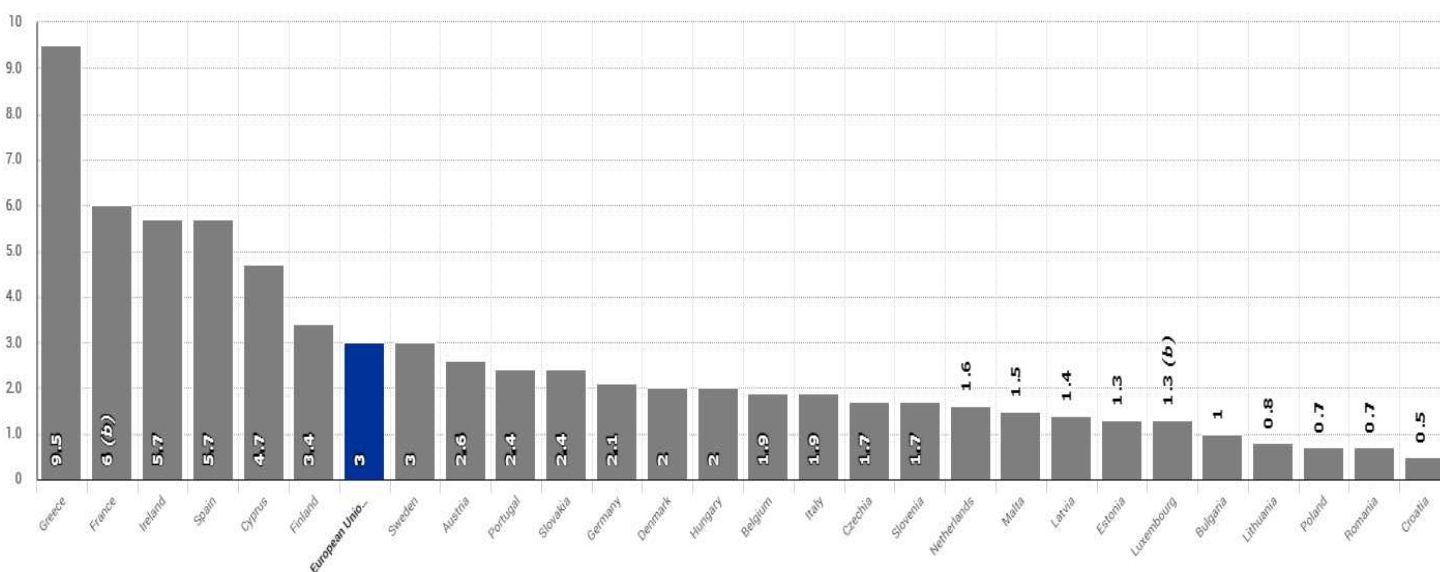
Γράφημα 6- Υλικές και Κοινωνικές Στερήσεις

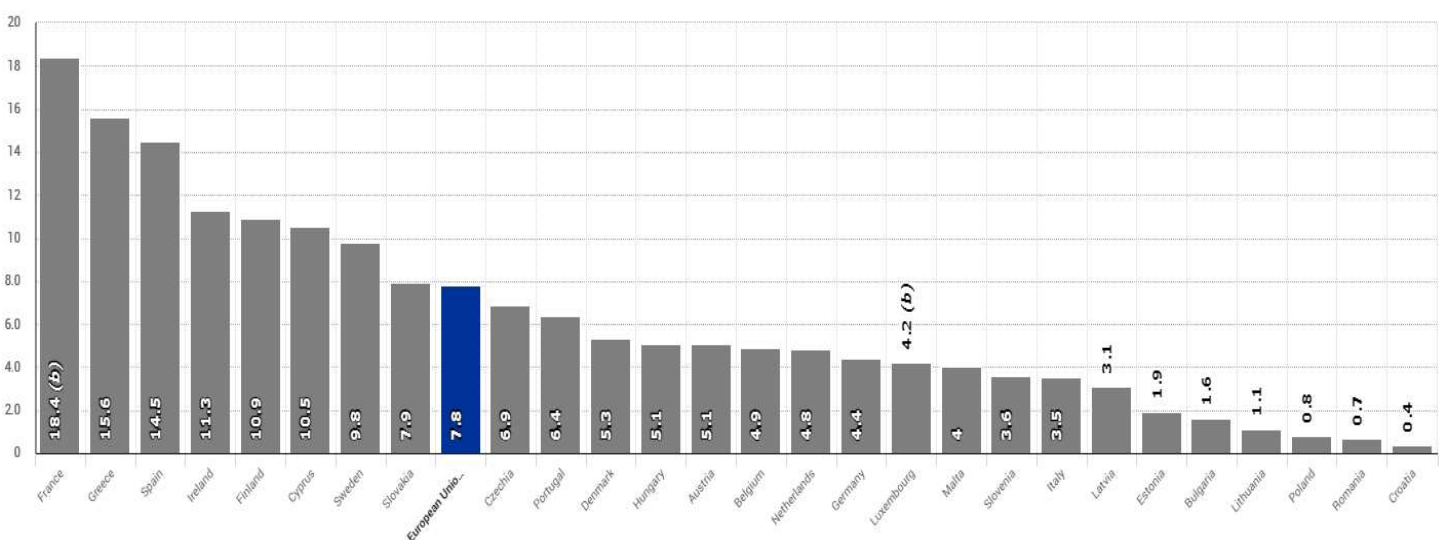
Πηγή: Eurostat(2023).

Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζονται τα ποσοστά υλικής και κοινωνικής στέρησης για το έτος 2022. Περισσότεροι από ένας στους δέκα Ευρωπαίους (12,7 %) δεν μπορούσαν να καλύψουν έξοδα που θεωρούνται απαραίτητα για τη διατήρηση ενός αποδεκτού βιοτικού επιπέδου. Τα υψηλότερα ποσοστά των Ευρωπαίων που αντιμετωπίζουν υλική και κοινωνική στέρηση συναντώνται στην Ρουμανία (36,4%), Βουλγαρία (30,4%), και Ελλάδα (29,7%).

Γράφημα 7- Καθυστερήσεις πληρωμών υποθηκών ή ενοικίων

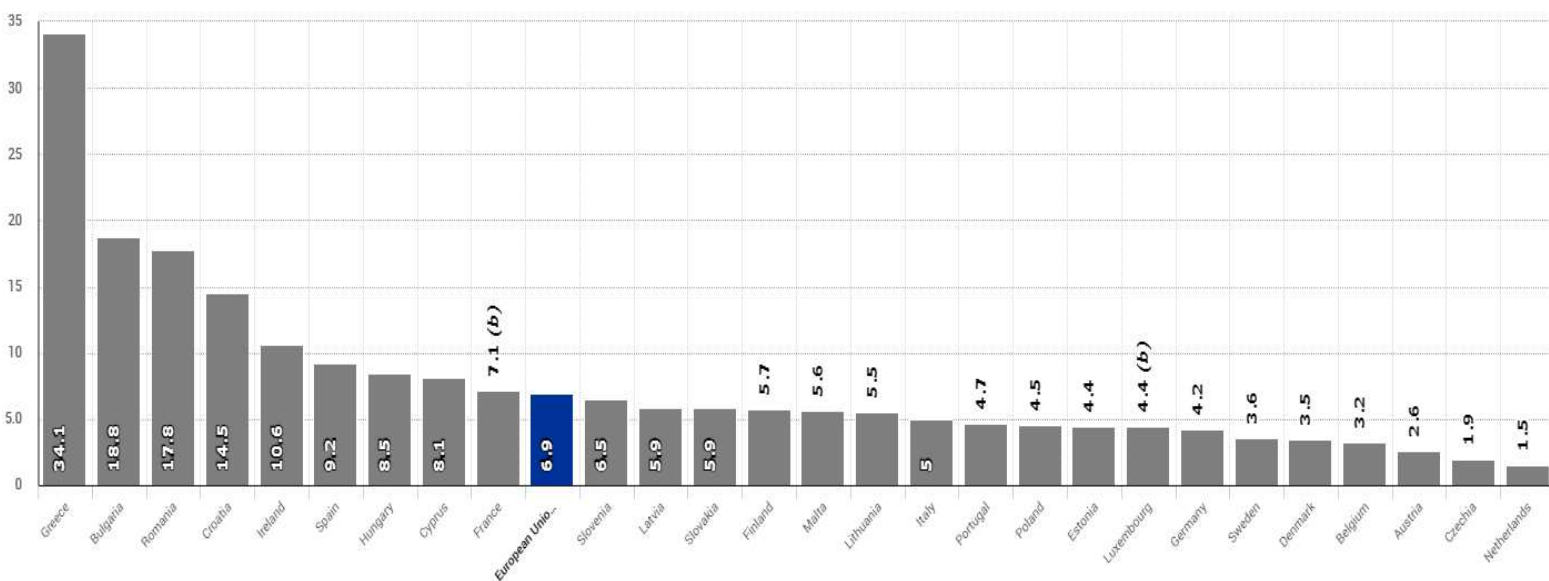

Γράφημα 8- Καθυστερήσεις πληρωμών υποθηκών ή ενοικίων (Κάτω από το 60% του διάμεσου εισοδήματος)

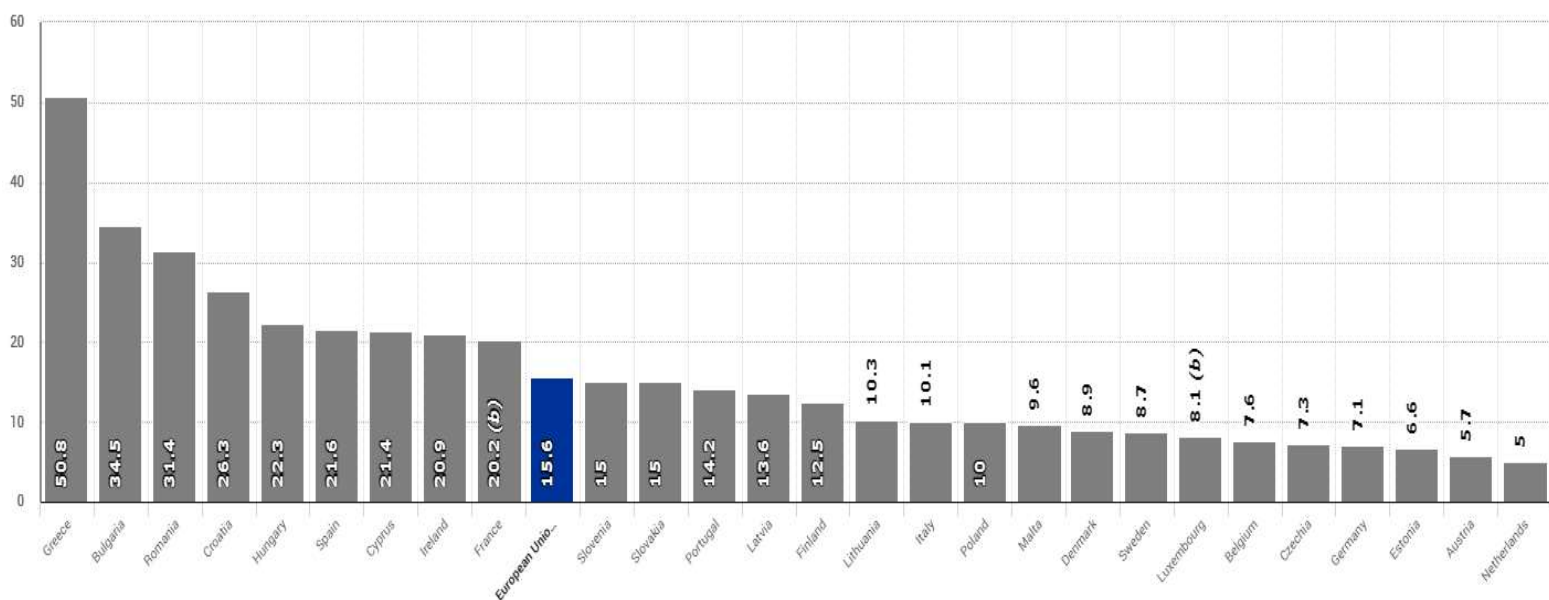

Πηγή: Eurostat(2023).

Γράφημα 9- Καθυστερήσεις σε Λογαριασμούς Κοινής Ωφέλειας (Νερό, Ρεύμα, Θέρμανση)

Γράφημα 10- Καθυστερήσεις σε Λογαριασμούς Κοινής Ωφέλειας (Κάτω από το 60% του διάμεσου εισοδήματος)

Πηγή: Eurostat (2023).

Για το 2022 το 3% των Ευρωπαίων καθυστερεί στην αποπληρωμή υποθηκών ή ενοικίων με το υψηλότερο ποσοστό να βρίσκεται στην Ελλάδα (9,5%) όπου σχεδόν ένας στους δέκα Έλληνες καθυστερούν στην αποπληρωμή των υποθηκών ή ενοικίων με τα ποσοστά να ανεβαίνουν για τα φτωχά νοικοκυριά. Επιπλέον το 6,9% των Ευρωπαίων και το 15,6% των φτωχών νοικοκυριών είχαν ληξιπρόθεσμες οφειλές σε λογαριασμούς κοινής ωφέλειας. Οι χώρες με τα μεγαλύτερα ποσοστά ληξιπρόθεσμων οφειλών είναι η Ελλάδα, η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η Κροατία. Ένα φτωχό

νοικοκυριό που αδυνατεί να εξοφλήσει τους λογαριασμούς του σπιτιού του κινδυνεύοντας να μείνει χωρίς νερό ή ρεύμα, ή το ενοίκιο του κινδυνεύοντας με την πιθανότητα έξωσης, βάσει της τυπολογίας ETHOS ζει σε επισφαλείς συνθήκες και κινδυνεύει με στεγαστικό αποκλεισμό.

2.2 ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι αρχικές εκτιμήσεις για τον αριθμό όσων βιώνουν έλλειψη στέγης στην Ελλάδα προκύπτουν από πρόχειρες εκτιμήσεις από δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς και επικεντρώνονται σε συγκεκριμένες ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες όπως χρήστες ουσιών και κακοποιημένες γυναίκες (Theodorikakou&Alamanou&Katsadoros, 2013).

Το 2009, πραγματοποιήθηκε μια από τις πρώτες επίσημες προσπάθειες καταγραφής από το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ) έχοντας ως βάση την τυπολογία ETHOS και κατέγραψε 21.206 σε όλη την Ελλάδα. Ωστόσο θεωρείται ανεπαρκής λόγω μεθοδολογικών αδυναμιών.

Το 2014 πραγματοποιήθηκε έρευνα του Πανεπιστημίου Κρήτης για τον αριθμό αστέγων στην Περιφέρεια Αττικής. Η καταγραφή πραγματοποιήθηκε με βάση την τυπολογία ETHOS. Υπολογίστηκε ότι ο συνολικός αριθμός όσων ζουν στον δρόμο και όσων στερούνται κατοικίας ανέρχεται σε σχεδόν 17.800 ανθρώπους. Ο αριθμός των ανθρώπων που ζουν σε Επισφαλείς συνθήκες στέγασης ανήλθε σε 25.700. Υπάρχουν δυσκολίες εντοπισμού των ανθρώπων που εντάσσονται σε αυτή την κατηγορία έλλειψης στέγης και τα συγκεκριμένα δεδομένα συλλέχθηκαν με έμμεσο τρόπο. Από δελτία τύπου υπουργείων, από ετήσιες αναφορές του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ) για περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας και κακοποίησης γυναικών, και από τα στατιστικά στοιχεία της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών για την επιβάρυνση κόστους κατοικίας όπου διαπιστώνεται ότι ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων ζουν υπό την απειλή έξωσης επειδή το εισόδημα τους δεν επαρκεί για να καλύψουν έξοδα ενοικίου ή και δανείου. Ο αριθμός των ανθρώπων που διαμένει σε Ακατάλληλη και ανεπαρκή κατοικία ανήλθε σε 514.000. Και σε αυτή την κατηγορία τα δεδομένα συλλέχθηκαν με έμμεσο τρόπο και κατά προσέγγιση, από τα στατιστικά στοιχεία της Eurostat για τον

στεγαστικό συνωστισμό και της Ελληνικής Απογραφής του 2011 (Αράπογλου&Γκούνης&Σιατίτσα&Σουλελέ, 2015)

Το Μάιο του 2018, το Πάντειο Πανεπιστήμιο σε συνεργασία με ομάδα εργασίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων πραγματοποίησε πιλοτική έρευνα και καταγραφή ατόμων που ζουν στον δρόμο ή εξυπηρετούνται από δομές παροχής υπηρεσιών σε αστέγους, σε επτά μεγάλους Δήμους της χώρας: Αθηναίων, Πειραιά, Θεσσαλονίκης, Ηρακλείου, Ν. Ιωνίας, Ιωαννίνων και Τρικάλων. Καταγράφηκαν 1645 άτομα, οι περισσότεροι από αυτούς άνδρες, ελληνικής ιθαγένειας, με μέση ηλικία αυτών που ζούσαν στον δρόμο τα 41 έτη, αυτών που ζούσαν σε στεγαστικές δομές τα 52 έτη και αυτών που ζούσαν σε υποστηριζόμενα διαμερίσματα τα 47 έτη. Κυριότεροι λόγοι έλλειψης στέγης αναφέρονται οικονομικές δυσκολίες, οικογενειακά προβλήματα και ανεργία και πριν βρεθούν στον δρόμο έμεναν είτε σε σπίτι μελών οικογένειας τους, είτε σε ενοικιαζόμενο χώρο είτε είχαν δική τους στέγη (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, 2018).

Η Ελλάδα είναι διαχρονικά μια ευρωπαϊκή χώρα όπου η ιδιοκατοίκηση είναι σε σχετικά υψηλά ποσοστά. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, η ιδιοκατοίκηση στην Ελλάδα για το 2022 ανέρχεται σε σχεδόν 72,8% και το ποσοστό όσων ενοικιάζουν ανέρχεται σε 27,2%. Ωστόσο σημαντικό είναι να εξετάσουμε το κόστος στέγασης σε σχέση με το εισόδημα για να εντοπίσουμε τα νοικοκυριά αυτά που ζουν σε επισφαλείς ή ακατάλληλες συνθήκες στέγασης βάσει Ευρωπαϊκής τυπολογίας ETHOS.

Το κατώφλι ή όριο της φτώχειας ανέρχεται στο ποσό των 5.712 ευρώ ετησίως για μονοπρόσωπο νοικοκυριό και σε 11.995 ευρώ για νοικοκυριά με δύο ενήλικες και δύο εξαρτώμενα παιδιά ηλικίας κάτω των 14 ετών και ορίζεται στο 60% του διάμεσου συνολικού ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών, το οποίο εκτιμήθηκε σε 9.520 ευρώ.

Για το έτος 2022:

- Το 26,3% των Ελλήνων κινδυνεύει από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό. Ο αντίστοιχος Ευρωπαϊκός Μέσος Όρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι 21,6% .

- Το 26,7% των νοικοκυριών ξοδεύει πάνω από το 40% του διαθέσιμου εισοδήματος για το συνολικό κόστος στέγασης, με τον Ευρωπαϊκό Μέσο Όρο να βρίσκεται στο 8,7%. Το αντίστοιχο ποσοστό για τα φτωχά νοικοκυριά ανέρχεται στο 84,5% με Ευρωπαϊκό Μέσο Όρο 33,1%.
- Το 9,5% του συνολικού πληθυσμού καθυστερεί στην πληρωμή υποθηκών ή ενοικίων με Ευρωπαϊκό μέσο Όρο 3%. Για τα φτωχά νοικοκυριά το ποσοστό ανεβαίνει στο 15,6% με Ευρωπαϊκό Μέσο Όρο 7,8%.
- Το σύνολο των νοικοκυριών που καθυστερεί στην αποπληρωμή των λογαριασμών κοινής ωφέλειας ανέρχεται στο 34,1% με Ευρωπαϊκό Μέσο Όρο 6,9%. Για τον πληθυσμό που ζει κάτω από το όριο της φτώχειας το ποσοστό ανέρχεται στο 50,8% με Ευρωπαϊκό μέσο όρο 15,6%.
- Ο Πληθυσμός που ζει σε κατοικία με διαρροή στην στέγη, υγρασία και σήψη ανέρχεται σε 12,5% με Ευρωπαϊκό Μέσο Όρο 14,8%. Για όσους ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας αυξάνεται στο 20,3% με Ευρωπαϊκό Μέσο Όρο το 23,1%.
- Το 18,7% του πληθυσμού αδυνατεί να κρατήσει την κατοικία του επαρκώς ζεστή με αντίστοιχο Ευρωπαϊκό Μέσο Όρο 9,3%. Όσα ελληνικά νοικοκυριά ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας, το ποσοστό ανεβαίνει στο 38,9% με αντίστοιχο Ευρωπαϊκό Μέσο Όρο 20,2%.
- Το ποσοστό του πληθυσμού που ζει σε κατοικία με συνθήκες συνωστισμού ανέρχεται σε 28,0% με αντίστοιχο Ευρωπαϊκό Μέσο Όρο 16,8%. Το ποσοστό του πληθυσμού που ζει κάτω από το όριο της φτώχειας ανέρχεται στο 42,2% με αντίστοιχο Ευρωπαϊκό μέσο όρο 28,3%.
- Το 29,7% των Ελλήνων αδυνατούν να καλύψουν έξοδα απαραίτητα για την διατήρηση ενός αποδεκτού βιοτικού επιπέδου, με αντίστοιχο Ευρωπαϊκό Μέσο Όρο 12,7%. Στα ποσοστά Υλικής και Κοινωνικής Στερήσης.

(Eurostat, 2023).

Η Ελλάδα βρίσκεται σταθερά στις πρώτες θέσεις μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο σύνολο των στοιχείων που παρατέθηκαν.

Στην ETHOS ιδανικές συνθήκες διαβίωσης ορίζεται να υπάρχει αξιοπρεπή κατοικία ή χώρος που να μπορεί να καλύψει τις ανάγκες του ατόμου, το κάθε άτομο να μπορεί να έχει τον προσωπικό του χώρο και να υπάρχει τίτλος ιδιοκτησίας. Αυξημένη επιβάρυνση βιώνουν τα νοικοκυριά που δεν ιδιοκατοικούν και ζουν

Ένα νοικοκυριό επιβαρύνεται υπερβολικά όταν οι στεγαστικές του δαπάνες ξεπερνούν το 40% του διαθέσιμου εισοδήματός. Στις στεγαστικές δαπάνες περιλαμβάνονται το ενοίκιο, η δόση δανείου, οι λογαριασμοί κοινής ωφέλειας και άλλες αναγκαίες δαπάνες που σχετίζονται με την συντήρηση του σπιτιού.

Ειδικότερα όταν υπάρχει αδυναμία ή καθυστέρηση αποπληρωμής δόσεων δανείου ή ενοικίου και λογαριασμών κοινής ωφέλειας τότε το νοικοκυριό ζει σε επισφαλείς συνθήκες επειδή κινδυνεύει να μείνει στον δρόμο ή σε έναν χώρο χωρίς ρεύμα, νερό ή θέρμανση. Επιπλέον το νοικοκυριό διαβιεί σε ακατάλληλες συνθήκες όταν υπάρχει συνωστισμός ή βλάβες που καθιστούν την κατοικία ακατάλληλη να προστατέψει από καιρικά φαινόμενα όπως ψύχος, υγρασία και βροχή.

Βάσει των ανωτέρω δεν καλύπτονται ούτε οι ανάγκες των μελών για μια ασφαλή κατοικία, ιδιωτικότητα ούτε υπάρχει τίτλος ιδιοκτησίας που να εξασφαλίζει την κατοικία ώστε τουλάχιστον το άτομο ή η οικογένεια να μην μείνει στον δρόμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 ΑΙΤΙΕΣ ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΣΤΕΓΗΣ

Στην προσπάθεια να γίνουν κατανοητοί και να εξηγηθούν οι λόγοι για τους οποίους ένα άτομο οδηγείται σε συνθήκες έλλειψης στέγης έχει χρησιμοποιηθεί ένα ευρύ φάσμα θεωρητικών προσεγγίσεων. Στις θεωρητικές προσεγγίσεις περιλαμβάνονται ο κριτικός ρεαλισμός, ο φεμινισμός, ο μεταμοντερνισμός, ο μεταδομισμός, η θεωρία της δόμησης του Giddens, η κριτική θεωρία του Habermas, η θεωρία της διακυβέρνησης του Foucault, καθώς και διάφορες "πολιτισμικές" προσεγγίσεις.(Johnson, Scutella, Tseng, Wood, 2015).

Δεν υπάρχει συμφωνία για την θεωρία που να ερμηνεύει με τον καλύτερο τρόπο την έλλειψη στέγης, αλλά η πιο κοινή και συχνά χρησιμοποιούμενη προσέγγιση που χρησιμοποιείται είναι να σκεφτόμαστε την έλλειψη στέγης από την άποψη της αλληλεπίδρασης δομικών και ατομικών παραγόντων.(Johnson, Scutella, Tseng, Wood, 2015) (Pleace, 2016).

Ιστορικά έχουν υπάρξει τρεις δημοφιλείς εξηγήσεις για τα αίτια της έλλειψης στέγης, οι "sintalk", "systemtalk" και "sictalk". Μέχρι την δεκαετία του 1960 επικρατούσε η "sintalk", ομιλία για την αμαρτία, δηλαδή ότι οι ίδιοι οι άστεγοι ευθύνονται για την κατάσταση του λόγω κατανάλωσης αλκοόλ, χρήσης ναρκωτικών, και της γενικότερης απερισκεψίας και ανευθυνότητας τους. Μεταξύ των δεκαετιών 1960 και 1980 επικράτησε η "systemtalk", ομιλία για το σύστημα, σύμφωνα με την οποία η δυσχερής θέση στην οποία βρίσκονται οι άστεγοι οφείλεται στους Δομικούς Παράγοντες, όπως η έλλειψη θέσεων εργασίας με αξιοπρεπή μισθό και η έλλειψη αξιοπρεπούς προσιτής στέγασης. Από την δεκαετία του 1980 μέχρι ακόμα και στις μέρες μας μελετάται η "sictalk", η ομιλία για την ασθένεια, όπου οι άστεγοι θεωρούνται ότι έχουν προβλήματα ψυχικής υγείας, διαταραχές προσωπικότητας, αδυναμίες και ευπάθειες (Somerville, 2013).

Όμως την δεκαετία του 1980 αναδύθηκε η «νέα ορθοδοξία» σύμφωνα με την οποία η έλλειψη στέγης εξηγείται από τον συνδυασμό Δομικών και Ατομικών παραγόντων. Οι Δομικοί παράγοντες δημιουργούν τις συνθήκες στις οποίες εμφανίζεται η έλλειψη στέγης και στην συνέχεια οι Ατομικοί παράγοντες καθορίζουν την να μείνει κάποιος άστεγος σε αυτές τις συνθήκες. Άνθρωποι με προσωπικά προβλήματα είναι πιο ευάλωτοι στις δυσμενείς κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Συνεπώς η υψηλή συγκέντρωση ατόμων με προσωπικά προβλήματα στον πληθυσμό

των αστέγων μπορεί να εξηγηθεί από την ευαισθησία τους στους Δομικούς παράγοντες και όχι μόνο από τις προσωπικές τους συνθήκες (Somerville, 2013) (UK, 2019).

Στην συνέχεια ο Edgar (2009) διακρίνει τέσσερις μεγάλες ομάδες παραγόντων κινδύνου που αυξάνουν την πιθανότητα να μείνει κάποιος άστεγος: Οι Δομικοί, οι Θεσμικοί, οι Σχέσεις και οι Προσωπικοί. Επιπλέον, οι παράγοντες Πρόκλησης, αναφέρονται σε συγκεκριμένα γεγονότα που είτε μπορούν να οδηγήσουν άμεσα σε ένα επεισόδιο έλλειψης στέγης είτε να συμβάλλουν σε μια πορεία η οποία τελικά να καταλήξει σε έλλειψη στέγης. Οι παράγοντες συνοψίζονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6 - Παράγοντες Έλλειψης Στέγης

Αίτιο	Παράγοντας Ευπάθειας	Πρόκληση
Δομικό	Οικονομικές διαδικασίες (φτώχεια, ανεργία)	Καθυστερήσεις ενοικίου ή υποθήκης
	Διαδικασίες Αγοράς Ακινήτων	Έξωση από ενοικιαζόμενη ή ιδιόκτητη κατοικία Απώλεια δεσμευμένου καταλύματος Αλλαγή τόπου για αναζήτηση εργασίας
	Σύστημα Κοινωνικής Προστασίας/ Πρόνοια	Νέα άφιξη Αλλαγή καθεστώτος
	Μετανάστευση, ιδιότητα του πολίτη	Πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή στέγαση και κοινωνική προστασία μπλοκαρισμένη
Θεσμικό	Έλλειψη επαρκών Υπηρεσιών και έλλειψη συντονισμού μεταξύ των υφιστάμενων υπηρεσιών για την κάλυψη της ζήτησης ή των αναγκών φροντίδας	Διακοπή υποστήριξης ή μη επαρκής υποστήριξη σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης
	Κατανομή των υπηρεσιών	
	Αναδοχή και ιδρύματα παιδικής προστασίας, φυλακή, μακροχρόνια νοσηλεία σε νοσοκομείο	Εξιτήριο Απώλεια κατοικίας μετά την εισαγωγή
	Θεσμικές διαδικασίες (εισαγωγή, εξιτήριο)	
Σχέση	Οικογενειακή κατάσταση	Αποχώρηση από το σπίτι της οικογένειας
	Κατάσταση σχέσης (κακοποιητικοί σύντροφοι ή γονείς)	Ενδοοικογενειακή βία
	Διακοπή σχέσεων (θάνατος, διαζύγιο, χωρισμός)	Μοναχική διαβίωση
Προσωπικό	Αναπηρία, μακροχρόνια ασθένεια, προβλήματα ψυχικής υγείας	Επεισόδιο ασθένειας Διακοπή υποστήριξης ή προβλήματα στο να λάβει επαρκή υποστήριξη (Αυξημένη) κατάχρηση ουσιών
	Χαμηλό μορφωτικό επίπεδο	
	Εθισμοί (αλκοόλ, ναρκωτικά, τζόγος)	

Πηγή: Edgar, 2009

Οι Δομικοί παράγοντες περιλαμβάνουν την φτώχεια και χαμηλά εισοδήματα, την ανεργία, τις συνθήκες στην αγορά ακινήτων, τα κόστη στέγασης, ανεπαρκείς κοινωνικές υπηρεσίες και περιορισμένο σύστημα κοινωνικής προστασίας με ανεπαρκή στήριξη ευάλωτων πληθυσμών, τα επιδόματα, καθώς και την μετανάστευση. Η επίδραση αυτών των παραγόντων στο άτομο σχετίζεται με εμπόδια στην πρόσβαση οικονομικά προσιτής κατοικίας και τις υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας. Επίσης σχετίζονται με την καθυστέρηση στην αποπληρωμή ενοικίων ή δανείων, έξωση από την κατοικία, και αύξηση της μετανάστευσης.

Οι θεσμικοί παράγοντες αναφέρονται σε αυξανόμενο κίνδυνο στεγαστικής αστάθειας για τα άτομα που αποχωρούν από κάποιο ίδρυμα, όπως ίδρυμα παιδικής προστασίας, ή φυλακή, ή μακροχρόνιας υγειονομικής περίθαλψης. Επιπλέον τα άτομα που χρειάζονται υποστήριξη θα είναι ευάλωτα στον αποκλεισμό από τη στέγαση εάν η στήριξη δεν είναι διαθέσιμη. Μπορεί να συντρέχουν ιατρικοί ή ψυχιατρικοί λόγοι που δεν έχουν διαγνωστεί, ή τα άτομα να μην έχουν επαφή με ιατρικές ή κοινωνικές υπηρεσίες. Μπορεί επίσης να μην υπάρχουν υπηρεσίες ή αν υπάρχουν να είναι ανεπαρκείς στην παροχή υποστήριξης.

Τα προβλήματα ή η διακοπή σχέσεων συχνά συνδέονται με αποκλεισμό από τη στέγαση ή μπορούν να δημιουργήσουν ευπάθεια στην έλλειψη στέγης. Η ενδοοικογενειακή βία συνδέεται με επεισόδια έλλειψης στέγης για πολλές γυναίκες και τα παιδιά τους. Επίσης τα διαζύγια και οι χωρισμοί μπορεί να δημιουργήσουν δυσκολίες για νέους ανθρώπους που μπορεί να αναγκαστούν να εγκαταλείψουν το σπίτι τους. Πρόσφατες έρευνες έχουν καταδείξει αύξηση της έλλειψης στέγης μεταξύ των ηλικιωμένων ανδρών που συχνά συνδέονται με τη σχέση ή την απώλεια συντρόφου αργότερα στη ζωή. Γενικότερα η ύπαρξη ενός επαρκούς κοινωνικού περιγύρου και δικτύου φίλων και γνωστών καθώς και ενός υγιούς οικογενειακού περιβάλλοντος χωρίς φαινόμενα βίας, εκφοβισμού ή συγκρούσεων, είναι σημαντικά στηρίγματα μπροστά στον κίνδυνο της έλλειψης στέγης.

Τα προσωπικά προβλήματα όπως κάποια σωματική ή ψυχική ασθένεια, εθισμοί σε ουσίες ή στον τζόγο, μπορεί να είναι βασικοί παράγοντες για να οδηγηθεί κάποιος σε συνθήκες έλλειψης στέγης. Κάποιοι άνθρωποι μπορεί να μην γνωρίζουν πού να απευθυνθούν, ή να διαχειρίζονται τα προβλήματα τους με τέτοιο τρόπο που να μην γίνονται αντιληπτά τουλάχιστον μέχρι να εκδηλωθούν με την μορφή ασθένειας, απώλειας σχέσεων και έλλειψης στέγης. Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο μπορεί να

μπορεί να συμβάλει σε περιορισμένες ευκαιρίες απασχόλησης οδηγώντας σε οικονομική αστάθεια και αυξάνοντας τον κίνδυνο έλλειψης στέγης (Edgar, 2009).

3.2 ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΕΙΨΗ ΣΤΕΓΗΣ

Ενώ βλέπουμε ότι κάποιο γεγονός προκάλεσε την έλλειψη στέγης σε κάποιο άτομο, υπάρχουν και άλλοι λόγοι που συσχετίζονται ώστε το άτομο αυτό να οδηγηθεί στην έλλειψη στέγης. Για παράδειγμα μπορεί η αιτία έλλειψης στέγης να είναι η έξωση, αλλά το ερώτημα είναι τι οδήγησε στην έξωση. Ποια στάδια βίωσε το άτομο για να οδηγηθεί τελικά στην έξωση.

Μια ακόμα μέθοδος για την μελέτη και την εξήγηση της έλλειψης στέγης είναι οι «διαδρομές προς την έλλειψη στέγης» (PathwaystoHomelessness). Ο όρος "διαδρομές προς την έλλειψη στέγης" αναφέρεται στις διάφορες διαδρομές ή στους παράγοντες που μπορούν να οδηγήσουν άτομα ή οικογένειες στην έλλειψη στέγης. Αναγνωρίζει ότι η έλλειψη στέγης είναι συχνά ένα αποτέλεσμα που προκύπτει από την αλληλεπίδραση και τον συνδυασμό πολλαπλών παραγόντων και όχι από μια μοναδική αιτία. Αυτές οι διαδρομές μπορεί να περιλαμβάνουν ένα συνδυασμό προσωπικών, κοινωνικών, οικονομικών και συστημικών παραγόντων που συμβάλλουν στο να χάσει ένα άτομο ή μια οικογένεια τη σταθερή στέγη της.

Μέσω της προσέγγισης των διαδρομών λαμβάνεται υπόψη η διάσταση του χρόνου και επικεντρώνεται στην καταγραφή των εμπειριών, των αλληλεπιδράσεων και των συμπεριφορών των αστέγων ώστε να αφηγηθούν την προσωπική ιστορία και τις εμπειρίες για το πώς οδηγήθηκαν στην έλλειψη στέγης.

Για παράδειγμα, οι οικονομικές προκλήσεις μπορεί να πυροδοτήσουν μια σειρά γεγονότων, συμπεριλαμβανομένης της απώλειας εργασίας, της οικονομικής επιβάρυνσης και της αστάθειας της στέγασης, με τελική κατάληξη την έλλειψη στέγης. Δίνεται έμφαση σε συγκεκριμένα σημαντικά γεγονότα που συμβαίνουν στην ζωή του ατόμου και συμπεριλαμβάνονται τόσο ατομικοί παράγοντες, όπως η αλλαγή της δομής της οικογένειας, η διάλυση σχέσεων, η εργασιακή κατάσταση, οι επιλογές του ατόμου για τον τόπο και την ποιότητα κατοικίας, όσο και δομικοί παράγοντες, όπως η κατάσταση στην αγορά ακινήτων που μπορεί να περιορίσει την κινητικότητα και τις επιλογές του ατόμου. Επιπλέον μέσω της προσέγγισης των διαδρομών

μπορούν να φανερωθούν προβληματικά γεγονότα ζωής όπως για παράδειγμα τραυματικές εμπειρίες, ή ιδιαίτερες ανάγκες λόγω κάποιου προβλήματος υγείας.(UK, 2019)(Mostowska&Debska, 2020)(Kostiainen, 2015).

Οι κοινωνικοί επιστήμονες έχουν χρησιμοποιήσει και τον όρο «καριέρα» και τον όρο «Διαδρομές» για να επεξεργαστούν την έλλειψη στέγης ως διαδικασία, αλλά προτιμάται ο όρος «Διαδρομές» διότι έτσι δίνεται η δυνατότητα να μιλήσουμε και για τις «Διαδρομές προς την έξοδο από την έλλειψη στέγης».

Η διαδρομή για το κάθε άτομο είναι διαφορετική και τα άτομα μπορεί να βιώνουν διαφορετικό συνδυασμό περιστάσεων που οδηγούν στην έλλειψη στέγης. Όμως η έρευνα δείχνει ότι υπάρχουν ορισμένες κοινές διαδρομές προς την έλλειψη στέγης οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν:

Οικονομικούς παράγοντες: φτωχά άτομα ή νοικοκυριά, με χαμηλό εισόδημα, πολύ συχνά συναντούν οικονομικές δυσκολίες στην αγορά βασικών αγαθών και στην κάλυψη εξόδων που αφορούν την στέγαση. Επίσης η ανεργία ή η αδυναμία διατήρησης μια σταθερής θέσης εργασίας μπορεί να οδηγήσει σε κακή οικονομική κατάσταση καθιστώντας δύσκολη την κάλυψη του κόστους στέγασης και τελικά να οδηγήσει σε έλλειψη στέγης.

Οικογενειακή διάλυση: όπου σε περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, γυναίκες και παιδιά εγκαταλείπουν την κατοικία τους για να διαφύγουν από την κακοποιητική σχέση.

Κατάχρηση ουσιών: τα θέματα εξάρτησης μπορούν να κυριαρχήσουν στη ζωή ενός ατόμου εις βάρος άλλων δραστηριοτήτων. Μπορούν να εμποδίσουν τις προοπτικές απασχόλησης σε κάποια εργασία, εξαντλούν τους οικονομικούς πόρους και επιβαρύνουν τις σχέσεις με άλλα άτομα.

Προβλήματα ψυχικής υγείας: μπορεί η κακή ψυχική υγεία να μην είναι επαρκής παράγοντας για την πρόβλεψη έλλειψης στέγης αλλά είναι σημείο εκκίνησης γεγονότων που συνήθως καταλήγουν στην έλλειψη στέγης. Τα προβλήματα ψυχικής υγείας επηρεάζουν την ικανότητα ενός ατόμου να εργάζεται, να διατηρεί σχέσεις, και μπορεί να απομονωθεί από οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον με αποτέλεσμα την έλλειψη υποστηρικτικού δικτύου και δυσκολία να διαχειριστεί αποτελεσματικά καθημερινές δυσκολίες, οδηγώντας ενδεχομένως στην έλλειψη στέγης.

Προβλήματα σωματικής υγείας: σοβαρά προβλήματα υγείας μπορούν να οδηγήσουν σε απώλεια εισοδήματος και ασφαλιστικής ικανότητας λόγω ανικανότητας εργασίας. Έτσι το άτομο δεν θα μπορεί να πληρώσει για αγορά βασικών αγαθών ούτε για ιατρική θεραπεία. Ο συνδυασμός προβλημάτων υγείας και ανεργίας καθιστούν δύσκολη την διατήρηση της κατοικίας.

Η Διαδρομή από την νεαρή στην ενήλικη ζωή:τα άτομα σε αυτή την διαδρομή βίωσαν την έλλειψη στέγης στην ηλικία των 18 ή και νωρίτερα. Η έλλειψη στέγης είναι αποτέλεσμα σύνθετης αλληλεπίδρασης ατομικών και δομικών παραγόντων. Η διαδρομή τους συνδέεται με την διαβίωση σε περιοχές χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, ακατάλληλες συνθήκες στέγασης στην πατρική οικία, τραυματικές εμπειρίες που συμπεριλάμβαναν ενδοοικογενειακή βία, κακοποίηση ή παραμέληση στο σπίτι, κατάχρηση ουσιών από τους γονείς, εμπειρίες διαβίωσης σε ιδρύματα και μετάβαση από την νεαρή στην ενήλικη ζωή ενώ βρισκόταν υπό καθεστώς ιδρυματικής φροντίδας, διάλυση οικογενειακών δεσμών και προβλήματα με τον νόμο.

Διαδρομή προς την έλλειψη στέγης για ηλικιωμένους: όπου η έλλειψη μπορεί να είναι αποτέλεσμα από προβλήματα ψυχικής ή και σωματικής υγείας, μειωμένου εισοδήματος (σύνταξης), αυξημένα κόστη στέγασης (ρεύμα, ενοίκιο, κλπ.), έλλειψη ή διάρρηξη οικογενειακών δεσμών, απώλεια μέλους οικογένειας που παρείχε υποστήριξη, κοινωνική απομόνωση, ελλιπής υποστήριξη από κοινωνικές υπηρεσίες και υπηρεσίες υγείας.

(Pophaim& Peacock, 2021)(Chamberlain&Johnson, 2011) (Ross-Brown&Leavey, 2021).

3.3 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΣΤΕΓΗΣ

Έλλειψη στέγης:Ένα άτομο που ζει στον δρόμο, δεν έχει ασφάλεια ούτε έχει ασφαλές μέρος για να φυλάξει τα προσωπικά του αντικείμενα και διατρέχει αυξημένο κίνδυνο να υποστεί κλοπή καιβία.Επιπλέον δεν έχει μέρος για να αποθηκεύσει ή να ετοιμάσει το γεύμα του και δεν υπάρχει εγγυημένη πηγή επαρκών και θρεπτικών γευμάτων. Υπάρχει επίσης μεγάλο πρόβλημα για την διατήρηση της

βασικής υγιεινής. Επίσης η απουσία κάποιας συγκεκριμένης διεύθυνσης και οι μετακινήσεις που πραγματοποιεί το άτομο που ζει στον δρόμο, καθιστούν δύσκολο τον εντοπισμό του από φιλικά πρόσωπα και δημιουργεί προβλήματα σε γραφειοκρατικές διαδικασίες που μπορεί να αφορούν τράπεζα, κοινωνική υπηρεσία για λήψη κάποιου επιδόματος, ή αλληλογραφία γενικότερα.

Ανάγκες υγείας και Υποστήριξης: Η έκθεση σε καιρικά φαινόμενα και η περιορισμένη πρόσβαση σε υγιεινή τροφή είναι παράγοντες που επιβαρύνουν την υγεία και τα στοιχεία δείχνουν ότι τα άτομα που ζουν και κοιμούνται στον δρόμο πεθαίνουν νωρίτερα σε σχέση με τον γενικό πληθυσμό. Επιπλέον, όσοι πάσχουν από κάποιο ψυχικό νόσημα ή κάνουν χρήση ουσιών χρήζουν ιδιαίτερης υποστήριξης. Μια ασφαλής στέγη αναγνωρίζεται ως προϋπόθεση για την υγεία και είναι ανθρώπινο δικαίωμα. Η υγεία ως προϋπόθεση για την ευημερία δεν είναι δυνατόν να υπάρξει χωρίς ένα σταθερό και ασφαλές περιβάλλον διαβίωσης.

Στιγματοποίηση: Οι άνθρωποι που ζουν στον δρόμο συχνά βιώνουν στίγμα και είναι αποδέκτες στερεοτυπικών απόψεων όπως ότι το να κοιμάται κανείς στο δρόμο είναι συνειδητή επιλογή, κάτι που μπορεί να τους αποξενώσει από την κοινότητα που θεωρεί μη κοινωνικά αποδεκτή αυτή την συμπεριφορά, εντείνοντας έτσι την στιγματοποίηση. Επιπλέον μπορεί οι απόψεις να τους συνδέσουν με χρήση και κατάχρηση ουσιών όπως και με κάποια ψυχιατρική πάθηση με αποτέλεσμα να συναντήσουν εμπόδια ή και περιορισμούς στις ευκαιρίες εξεύρεσης εργασίας, στην πρόσβαση στην εκπαίδευση και στην πρόσβαση για χρήση υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής φροντίδας.

Ακατάλληλη διαμονή: Ακατάλληλες συνθήκες περιλαμβάνουν προβλήματα όπως κρύο, υγρασία, έλλειψη χώρου, έλλειψη κουζίνας ή και τουαλέτας, ρύποι από ζώα ή και έντομα. Όλα αυτά επηρεάζουν αρνητικά την υγεία και την ψυχολογική κατάσταση.

Κοινή χρήση χώρου: Η κοινή χρήση χώρου με άλλα νοικοκυριά σε προσωρινά καταλύματα και ιδρύματα μπορεί να είναι ιδιαίτερα αγχωτικό λόγω της απώλειας της ιδιωτικής ζωής και του ελέγχου του χώρου διαβίωσης του ατόμου. Μπορεί επίσης να υπάρξουν περιστατικά όπως κακοποίηση, εκφοβισμός, κλοπή, και βία από άλλους ενοίκους.

Υπηρεσίες προσωρινής στέγασης: Εάν το άτομο ή μια οικογένεια, πρέπει να μετακινηθεί για να αλλάξει τοποθεσία ώστε να αποκτήσει πρόσβαση σε προσωρινή

στέγαση, τότε μπορεί ως να συναντήσει προβλήματα στην υποστήριξη, στην διατήρηση της εργασίας και στην πρόσβαση σε υπηρεσίες. Οι τοπικές υπηρεσίες μπορούν να μειώσουν τα προβλήματα ωστόσο η παρατεταμένη διαμονή σε δομή προσωρινής φιλοξενίας ενέχει αυξημένο κίνδυνο εξάρτησης από αυτή και να διαταραχθεί η ικανότητα και οι δεξιότητες του ατόμου για να ζήσει ανεξάρτητα.

Κοινωνικός Αποκλεισμός: Αναφέρεται στην έλλειψη δυνατότητας για συμμετοχή σε οικονομικές, πολιτιστικές, κοινωνικές και πολιτικές όψεις της κοινότητας. Ο κοινωνικός αποκλεισμός συνδέεται με μειωμένη ποιότητα κοινωνικής υποστήριξης, με συμπεριφορές υψηλού κινδύνου και με υποβαθμισμένη υγεία.

Η έλλειψη κοινωνικής υποστήριξης και ποιότητας κοινωνικών αλληλεπιδράσεων συμβάλλουν στην αποδυνάμωση του κοινωνικού περιβάλλοντος. Οι δυσκολίες της καθημερινότητας, στην οποία υπάρχουν υλικές, κοινωνικές και ψυχολογικές στερήσεις, επιδεινώνονται από την κακή ποιότητα της κοινωνικής υποστήριξης και των αλληλεπιδράσεων. Οι καθημερινές δυσκολίες για την εξεύρεση τροφής και στέγης και η συνεχής απειλή της να μην έχουν τίποτα να φάνε και πουθενά να μείνουν και να μην αισθάνονται ασφαλείς, αυξάνει τα επίπεδα άγχους και συμβάλλει στην αύξηση των χρόνιων ασθενειών. Οι διαδικασίες αυτές μπορούν να συμβάλουν στον κοινωνικό αποκλεισμό.

(Watson&Crawley&Kane, 2015)(Busch-Geertsema&Edgar&O’Sullivan&Pleace, 2010).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Ιστορικά η έλλειψη στέγης εκτείνεται σε διάφορες κοινωνίες και χρονικές περιόδους. Στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής αναφέρεται από την εποχή της αποικιοκρατίας και συναντάται σε όλες τις φάσεις της ιστορίας της. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο πρώτος σημαντικός νόμος για την αντιμετώπιση της έλλειψης στέγης ήταν ο νόμος Stewart B. McKinney Homeless Assistance Act που θεσπίστηκε το 1987. Περιείχε τον ορισμό της έλλειψης στέγης και προέβλεπε διατάξεις για τη χρήση ομοσπονδιακών χρημάτων για τη στήριξη καταφυγίων για τα άτομα που βιώνουν την έλλειψη στέγης. Από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 η κυβέρνηση επικεντρώθηκε σε προγράμματα για εξεύρεση μεταβατικής ή μόνιμης στέγασης για τους άστεγους. Εκτός από τις ομοσπονδιακές προσπάθειες, οι τοπικές κυβερνήσεις και οι ιδιωτικές ομάδες διαδραμάτισαν ζωτικό ρόλο στη χρηματοδότηση και τη λειτουργία προγραμμάτων για την υποστήριξη ως προς τους Αστέγους (National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine, 2018).

Αυτό που σήμερα ορίζουμε ως άστεγο, στην Ευρώπη του Μεσαίωνα θεωρούνταν αλητεία και επαιτεία. Η υποστήριξη που λάμβαναν προέρχονταν κυρίως από φιλανθρωπίες και μερικές φορές από στέγες όπου παρέχονταν καταφύγιο και υποστήριξη για περιορισμένο χρονικό διάστημα. Ωστόσο πολλές μεσαιωνικές ευρωπαϊκές πόλεις είχαν νόμους κατά της επαιτείας και της αλητείας και οι νόμοι αυτοί χρησιμοποιούνταν συχνά για τον έλεγχο και τη διαχείριση του πληθυσμού των αστέγων. Πλέον οι άστεγοι και το θέμα της έλλειψης στέγης αντιμετωπίζονται μέσω της Κοινωνικής Πολιτικής με τους ορισμούς να έχουν αλλάξει σημαντικά με το πέρασμα των χρόνων μέχρι τις μέρες μας (DAMON, 2021).

Το ζήτημα έλλειψης στέγης αποτελεί πρόβλημα στην Ευρώπη εδώ και πολλά χρόνια και οι πρώτες εκθέσεις για τους άστεγους εκπονήθηκαν από ευρωπαϊκούς φορείς στις δεκαετίες του 1980 και του 1990. Από τις αρχές της δεκαετίας του 2000, το ζήτημα έλλειψης στέγασης απέκτησε πολιτική δυναμική.

Πολλές φορές και με διαφορετικούς τρόπους τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα έχουν ζητήσει τη συλλογική προσοχή και δράση για τους άστεγους. Το 2005, για παράδειγμα, το Συμβούλιο Απασχόλησης, Κοινωνικής Πολιτικής, Υγείας και Καταναλωτών (EPSCO) το οποίο συγκεντρώνει τους υπουργούς που είναι αρμόδιοι για Κοινωνικές Υποθέσεις, Απασχόληση και Υγεία των κρατών μελών της ΕΕ,

προσδιόρισε την έλλειψη στέγης ως προτεραιότητα. Τον Ιούνιο του 2012, το EPSCO ζήτησε από την Επιτροπή την ανάπτυξη και να προώθηση συστημάτων κατάλληλων για τα άτομα που είναι άστεγα.

Στην παρούσα φάση στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχει ισχυρή βάση για κοινωνικά και θεμελιώδη δικαιώματα η οποία ενισχύθηκε με την υιοθέτηση της Συνθήκης της Λισαβόνας. Το 2009 τέθηκε σε ισχύ ως μέρος της Συνθήκης της Λισαβόνας ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δεν περιέχει κάποιο δικαίωμα στη στέγαση αλλά προβλέπει ένα σημαντικό δικαίωμα στεγαστικής βοήθειας. Επιπλέον το άρθρο 3 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορίζει ότι η Ένωση έχει την υποχρέωση να επιδιώκει την πλήρη απασχόληση και την κοινωνική πρόοδο και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού(Leterme&Develtere, 2023).

Επιπλέον τον Απρίλιο του 2008, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συμφώνησε με γραπτή δήλωση για τον τερματισμό της αστεγίας στους δρόμους έως το 2015, η οποία ανανεώθηκε ξανά στις 16 Δεκεμβρίου 2010(DAMON, 2021).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών το 2010 και αργότερα ξανά το 2014εξέδωσε τη γνωμοδότηση πρωτοβουλίας με θέμα για την καταπολέμηση των αστέγων. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) ανέλαβε παρόμοια πρωτοβουλία το 2011. Η ίδια η Επιτροπή προβληματίστηκε σχετικά με το θέμα και τον Φεβρουάριο του 2013 συνέταξε ένα έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της, με τίτλο "Αντιμετωπίζοντας την Έλλειψη Στέγης στην Ευρωπαϊκή Ένωση" (Confronting Homelessness in the European Union). Το έγγραφο συνοδευόταν από μια ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της ΕΕ, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Την ίδια χρονιά, η ιρλανδική Προεδρία διοργάνωσε ένα άτυπο στρογγυλό τραπέζι για αυτό το θέμα και κατέληξε με ανακοίνωση να αναφέρει ότι "η Επιτροπή θα πρέπει να υποστηρίζει και να διευκολύνει τα κράτη μέλη στις προσπάθειές τους για την καταπολέμηση της έλλειψης στέγης μέσω της εφαρμογής της δέσμης κοινωνικών επενδύσεων με καθορισμένο τρόπο" (Leterme&Develtere, 2023).

Το 2017 στη Σύνοδο Κορυφής του Γκέτεμποργκ (Δανία) διακηρύχθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων με τις 20 αρχές του. Εγκρίθηκε από

ευρωπαϊούς κοινωνικούς εταίρους και ένα ευρύ φάσμα οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Στην Αρχή 19, ο ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων τονίζει την ανάγκη για κοινωνική στέγαση ή στεγαστική συνδρομή καλής ποιότητας για όσους το έχουν ανάγκη, το δικαίωμα στην κατάλληλη βοήθεια και προστασία από την αναγκαστική έξωση για τα ευάλωτα άτομα και επαρκές καταφύγιο και υπηρεσίες για τα άτομα που βιώνουν την έλλειψη στέγης (EuropeanCommission, 2017).

Το 2021 εκπονήθηκε το «σχέδιο δράσης για τον ευρωπαϊκό πυλώνα των κοινωνικών δικαιωμάτων» όπου σκοπός είναι οι 20 αρχές να υλοποιηθούν σε συγκεκριμένες δράσεις προς όφελος των πολιτών. Στο τμήμα «Κοινωνική Προστασία και Ένταξη» του σχεδίου δράσης στον τομέα «Στέγαση και βοήθεια για τους Αστεγούς» γίνεται αναφορά για το πρόβλημα πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή στέγαση, για την τάση να αυξάνονται τα περιστατικά έλλειψης στέγης στα κράτη μέλη, για την σημασία πρόσβασης σε υπηρεσίες που διασφαλίζουν την κοινωνική και οικονομική ένταξη όπως είναι η ύδρευση, η ενέργεια, η υγειονομική περίθαλψη, κλπ., και για τον στόχο τερματισμού της έλλειψης στέγης στην Ένωση μέχρι το 2030 με την λήψη μέτρων προσαρμοσμένων σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο. Με το σχέδιο Δράσης η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε ότι προβλέπει την έναρξη της μιας ευρωπαϊκής πλατφόρμας για την καταπολέμηση της έλλειψης στέγης (EPOCH) για την υποστήριξη των μελών κρατών, τις πόλεις και τους παρόχους υπηρεσιών στην ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και στον εντοπισμό αποτελεσματικών και καινοτόμων προσεγγίσεων (EuropeanCommission, 2021).

Στις 21 Ιουνίου 2021 στη Λισαβόνα πραγματοποιήθηκε διάσκεψη υψηλού επιπέδου για να συζητηθεί η έλλειψη στέγης και μια κοινή στρατηγική αντιμετώπισης της. Εθνικοί υπουργοί καθώς και εκπρόσωποι της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, την Επιτροπή των Περιφερειών, τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών (Feantsa, SocialPlatform, HousingEurope, SocialEconomyEurope), οι κοινωνικοί εταίροι (ETUC,SGI Europe), και πόλεις (Eurocities, Συμβούλιο Ευρωπαϊκών Δήμων και Περιφερειών)εγκαινίασαν την Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για την Καταπολέμηση της Έλλειψης Στέγης με σκοπό την έναρξη διαλόγου, τη διευκόλυνση της αμοιβαίας μάθησης, τη βελτίωση των στοιχείων και της παρακολούθησης, καθώς και την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ όλων των φορέων που αποσκοπούν στην καταπολέμηση του φαινομένου της αστεγίας.

Οι υπογράφοντες δεσμεύτηκαν να συνεργαστούν υπό την ομπρέλα της πλατφόρμας και να υλοποιήσουν δράσεις στο πλαίσιο των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους. Συμφώνησαν στον φιλόδοξο στόχο για τον τερματισμό της έλλειψης στέγης έως το 2030, ώστε α) κανείς να μην κοιμάται στον δρόμο λόγω έλλειψης προσβάσιμου, ασφαλούς και κατάλληλου καταλύματος έκτακτης ανάγκης, β) κανένας να μη ζει σε καταλύματα έκτακτης ανάγκης ή σε μεταβατικά καταλύματα περισσότερο από όσο απαιτείται για την επιτυχή μετακίνηση σε μόνιμη λύση στέγασης, γ) κανένας να μην απολυθεί από οποιοδήποτε ίδρυμα (π.χ. φυλακή, νοσοκομείο, μονάδα φροντίδας) χωρίς προσφορά κατάλληλης στέγασης, δ) οι εξώσεις πρέπει να αποτρέπονται όποτε είναι δυνατόν και σε κανένα δεν θα γίνεται έξωση χωρίς βοήθεια για κατάλληλη στεγαστική λύση, όταν χρειάζεται και, ε) κανείς δεν υφίσταται διακρίσεις λόγω της κατάστασης έλλειψης στέγης στην οποία βρίσκεται (Ευρωπαϊκή Επιτροπή - Δελτίο Τύπου, 2021).

4.2 ΕΙΔΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Στο κομμάτι παροχής υπηρεσιών, διακρίνονται τέσσερις κατηγορίες παρεμβάσεων στεγαστικής και κοινωνικής υποστήριξης: 1. Η Επείγουσα και προσωρινή διαμονή, 2. Οι Υπηρεσίες που δεν επικεντρώνονται στην στέγαση, 3. Οι Υπηρεσίες που επικεντρώνονται στην στέγαση, και οι 4. Υπηρεσίες πρόληψης.

Οι υπηρεσίες Επείγουσας και Προσωρινής διαμονής περιλαμβάνουν Καταφύγια έκτακτης ανάγκης, καταφύγια διανυκτέρευσης, θέρμανσης ή χειμερινά καταφύγια και τα Υπνωτήρια. Καλύπτουν επείγουσες και βασικές ανάγκες του άστεγου πληθυσμού για μικρό χρονικό διάστημα. Στοχεύουν στην προστασία από τους κινδύνους του δρόμου και από τα έντονα καιρικά φαινόμενα όπως έντονο κρύο ή ζέστη, και μπορεί να προσφέρεται φαγητό και ρουχισμός.

Οι Υπηρεσίες που δεν επικεντρώνονται στην στέγαση προσφέρουν βοήθεια και υποστήριξη στους Αστεγους μέσω Κέντρων Ημερήσιας Υποδοχής Αστεγών, Ομάδων Προσέγγισης, Διανομής φαγητού και Ιατροφαρμακευτικών υπηρεσιών. Στα κέντρα ημέρας οι άστεγοι λαμβάνουν παροχές όπως τρόφιμα, ένδυση, κουβέρτες, είδη ατομικής υγιεινής, ντούζ, πλυντήριο, υπηρεσίες συμβουλευτικής και ψυχολογικής

υποστήριξης και διασύνδεση με άλλους φορείς και υπηρεσίες. Οι ομάδες προσέγγισης πραγματοποιούν παρέμβαση στον δρόμο (Streetwork), επικεντρώνονται στο να δημιουργήσουν επαφή με ανθρώπους που κοιμούνται στον δρόμο για να τους συνδέσουν με άλλες υπηρεσίες στεγαστικής και κοινωνικής υποστήριξης καθώς επίσης και για να τους προσφέρουν φαγητό, ρουχισμό ή και άλλα είδη πρώτης ανάγκης. Οι υπηρεσίες διανομής φαγητού αφορά συσσίτια ή και δομές παροχής βασικών αγαθών όπως τα Κοινωνικά Παντοπωλεία και μπορούν να παρέχονται και από φιλανθρωπικούς οργανισμούς ή μη κυβερνητικές οργανώσεις. Οι Ιατροφαρμακευτικές υπηρεσίες μπορεί να προσφέρονται είτε σε ήδη υπάρχουσες δομές όπως τα κέντρα ημέρας και τα καταφύγια, είτε σε κινητές μονάδες όπου θα πραγματοποιούν παρέμβαση στον δρόμο.

Οι Υπηρεσίες που επικεντρώνονται στην στέγαση δίνουν προτεραιότητα στην στέγαση και βασίζονται στην θεμελιώδη αρχή ότι η έλλειψη στέγης αντιμετωπίζεται καλύτερα με την παροχή κατάλληλης κατοικίας και υποστήριξης σχετικής με τις ξεχωριστές ανάγκες του κάθε ατόμου . Μπορούν να έχουν την μορφή υπηρεσιών μετεγκατάστασης για να εξασφαλιστεί η μετακίνηση από ένα θεσμικό πλαίσιο σε αυτόνομη διαβίωση, ή σε διαμερίσματα με επιδότηση ενοικίου, θέρμανσης και οικιακών λογαριασμών. Συνδυάζονται με υπηρεσίες ψυχολογικής στήριξης, συμβουλευτικής για ανάπτυξη δεξιοτήτων αντιμετώπισης προβλημάτων, διαχείρισης του καταλύματος, κοινωνικής ένταξης και διασύνδεση με προγράμματα εργασιακής επανένταξης, ώστε το άτομο που είχε μείνει άστεγο να εισέλθει και να διατηρήσει μια νέα κατοικία με τελικό σκοπό την οριστική αυτονόμηση του.

Οι Υπηρεσίες πρόληψης στοχεύουν στην αποτροπή της απώλειας στέγης. Μορφές προληπτικών υπηρεσιών είναι:

- Υπηρεσίες διαμεσολάβησης. Για παράδειγμα να μεσολαβήσει η κοινωνική υπηρεσία για τη επανασύνδεση ρεύματος σε ένα υπερχρεωμένο νοικοκυριό.
- Οικονομική υποστήριξη, όπως είναι το επίδομα θέρμανσης, το κοινωνικό τιμολόγιο ρεύματος και το επίδομα ενοικίου.
- Νομοθετικές πρωτοβουλίες, για παράδειγμα, προστασία της πρώτης κατοικίας από πλειστηριασμούς.
- Συμβουλευτική για την διαχείριση χρέους και νομικές συμβουλές.

(Pleace et al., 2018)(Baptista & Marlier, 2019)

Παρά τις διαφορετικές υπηρεσίες αστέγων που αναφέρθηκαν και παρέχονται σε όλη την Ευρώπη, διακρίνονται δύο κύριες προσεγγίσεις στις οποίες εργάζονται οι πάροχοι υπηρεσιών: οι παραδοσιακές υπηρεσίες, που βασίζονται στην κλιμακωτή προσέγγιση (Staircasemodel), και οι αντιτιθέμενες υπηρεσίες «Πρώτα η στέγαση»(HousingFirst).

Οι παραδοσιακές υπηρεσίες της κλιμακωτής προσέγγισης είναι οι πιο διαδεδομένες μεταξύ των χωρών της Ευρώπης και περιλαμβάνονται οι υπηρεσίες Επείγουσας και Προσωρινής διαμονής όπως Καταφύγια έκτακτης ανάγκης και υπνωτήρια. Τα χειμερινά σχέδια που αποσκοπούν στην πρόληψη των θανάτων κατά τις ψυχρές περιόδους είναι τα πιο συνηθισμένα σχέδια δράσης στο πλαίσιο πολιτικής διαχείρισης της έλλειψης στέγης στην Ευρώπη.

Βασική φιλοσοφία στην κλιμακωτή προσέγγιση είναι η προσέγγιση «Πρώτα η Θεραπεία»(TreatmentFirst). Οι άστεγοι πρέπει να είναι στεγαστικά έτοιμοι (HousingReady) για να μεταβούν σε αυτόνομη στέγη και αυτό σημαίνει ότι πρέπει να πληρούν ορισμένα κριτήρια για να μπορούν να ζήσουν ανεξάρτητα σε ένα σπίτι. Η παρέμβαση παρομοιάζεται με την λογική των σκαλοπατιών, το κατώτατο σκαλοπάτι φιλοξενίας για παράδειγμα είναι η κοινή διαβίωση σε ένα ξενώνα αστέγων και στο ανώτατο ο άστεγος είναι πλέον έτοιμος για την επιστροφή στο δικό του σπίτι. Στα κατώτερα σκαλοπάτια υπάρχουν υψηλά επίπεδα ελέγχου από την κοινωνική υπηρεσία και ο άστεγος θα πρέπει να συμμορφώνεται με το πλαίσιο λειτουργίας των Δομών. Ο έλεγχος παύει όταν ο ωφελούμενος κριθεί στεγαστικά έτοιμος. Στις περισσότερες περιπτώσεις, σε αυτού του είδους τις υπηρεσίες, τίθενται προϋποθέσεις εισαγωγής: το άτομο που ζει στο δρόμο, του ζητείται να απέχει από το αλκοόλ και τις ουσίες και, όπου χρειάζεται, να συμμορφωθεί με μια ψυχιατρική θεραπεία πριν αποκτήσει πρόσβαση στην υπηρεσία.

Η κλιμακωτή προσέγγιση έχει δεχτεί κριτική για το μεγάλο οικονομικό κόστος και την περιορισμένη αποτελεσματικότητα ως προς την μείωση του φαινομένου της έλλειψης στέγης. Στην πράξη η άμεση ανάγκη ενός σπιτιού δεν μπορεί να ικανοποιηθεί σε μια υπηρεσία που βασίζεται σε αυτό το μοντέλο και οι άστεγοι δεν κατάφερναν να επανέλθουν άμεσα σε αυτόνομη κατοικία. Επιπλέον, για εκείνους που αποκτούν πρόσβαση στην υπηρεσία, το να μπορέσουν να παραμείνουν μπορεί να αποδειχθεί δύσκολο λόγω των όρων που επιβάλλονται στον χρήστη.

Η Προτεραιότητα στην Στέγαση (Housing First) (HF) είναι ένα καινοτόμο μοντέλο που έχει ξεκινήσει από την Νέα Υόρκη στις αρχές της δεκαετίας του 1990 και έχει εξαπλωθεί παγκοσμίως. Αντίθετα από το παραδοσιακό μοντέλο, σε αυτή την προσέγγιση παρέχεται στο άτομο ένα σπίτι ως πρώτο βήμα κατά την είσοδο του στην υπηρεσία. Οι ωφελούμενοι δεν αναγκάζονται να αποσυρθούν ή να συμμορφωθούν στη θεραπεία προκειμένου να εισέλθουν και να παραμείνουν στο πρόγραμμα και οι κανόνες που υπόκεινται είναι να αποδέχονται να δέχονται επίσκεψη από τους παρόχους υπηρεσιών μία φορά την εβδομάδα και να δίνουν 30% από ό,τι κατέχουν ή κερδίζουν για να συνεισφέρουν στο ενοίκιο. Παράλληλα με την στέγαση, ο ρόλος του προσωπικού από τις υπηρεσίες για την υποστήριξη του ωφελούμενου είναι πολύ σημαντική για την αποτελεσματικότητα του έργου και για τον λόγο αυτό έχουν αναπτυχθεί προσεγγίσεις. Οι δυο πιο συνηθισμένες προσεγγίσεις είναι η Intensive Case Management (ICM) Team - Εντατική Ομάδα Διαχείρισης Περιπτώσεων προσανατολισμένη στη δημιουργία μιας σύνδεσης μεταξύ των χρηστών και άλλων υπηρεσιών, και η ομάδα Assertive Community Treatment (ACT), που άμεσα παρέχει θεραπεία και υποστήριξη. Η προσέγγιση ICM είναι η πιο διαδεδομένη σε Ευρώπη ενώ η προσέγγιση ACT τείνει να εφαρμόζεται σε χρήστες με υψηλές ανάγκες.

Τα σπίτια είναι διασκορπισμένα σε όλη την πόλη και όχι συγκεντρωμένα σε ένα μόνο σημείο επιδιώκοντας με αυτό τον τρόπο την εξάλειψη της γκετοποίησης και την προώθηση της κοινωνικής ένταξης των ωφελούμενων. Η έρευνα έχει δείξει ότι η προσέγγιση «Προτεραιότητα στην Στέγαση» συνδέεται με υψηλότερα ποσοστά διατήρησης της κατοικίας, βελτιωμένη ποιότητα ζωής, βελτιωμένη σωματική και ψυχική υγεία, και ένταξη στην κοινότητα (Curiale et al., 2020) (Kourachanis, 2017).

4.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΤΕΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην μεταπολεμική Ελλάδα η αστεγία και ο στεγαστικός αποκλεισμός δεν θεωρήθηκαν σημαντικά κοινωνικά προβλήματα μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990 λόγω των υψηλών ποσοστών ιδιοκατοίκησης που ξεπερνούσε το 75% και λόγω των περιορισμένων φαινομένων έλλειψης στέγης που αφορούσε κυρίως ανθρώπους που ζούσαν στον δρόμο. Προβλεπόταν ωστόσο το δικαίωμα για στεγαστική βοήθεια

βάσει του συντάγματος του 1975, άρθρο 21, παράγραφος 4, όπου αναφέρεται ότι «η απόκτηση κατοικίας από αυτούς που την στερούνται ή που στεγάζονται ανεπαρκώς αποτελεί αντικείμενο ειδικής φροντίδας του κράτους». Ωστόσο στις αρχές της δεκαετίας του 1990, η έλευση Ποντίων ομογενών λόγω της διάλυσης της Σοβιετικής Ένωσης, η είσοδος οικονομικών μεταναστών από τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, και η ύπαρξη σταθερών προσφυγικών ροών προς την χώρα μας, ανέδειξαν το ζήτημα της έλλειψης στέγης και του στεγαστικού αποκλεισμού ως κοινωνικό πρόβλημα στην Ελλάδα (Maloutas, 2021).

Παρά την αναγνώριση της έλλειψης στέγης ως κοινωνικό πρόβλημα λόγω των μεταναστευτικών ροών την δεκαετία του 1990, και παρά τις δεσμεύσεις του κράτους που απορρέουν από το ψήφισμα στο ευρωπαϊκό κοινοβούλιο τον Απρίλιο του 2008, που αναφέρεται στην εξάλειψη του φαινομένου της αστεγίας έως το 2015, οι άστεγοι στην Ελλάδα θα κατοχυρωθούν για πρώτη φορά νομικά ως ευπαθής κοινωνική ομάδα στην οποία παρέχεται κοινωνική προστασία το 2012 με το άρθρο 29 του Ν.4052/2012. Θεσπίστηκε ένας διευρυμένος ορισμός για την έλλειψη στέγης βάσει της Ευρωπαϊκής τυπολογίας ΕΤΗΟΣ όπου *«Αναγνωρίζονται οι άστεγοι ως ευπαθής κοινωνική ομάδα, στην οποία παρέχεται κοινωνική προστασία. Ως άστεγοι ορίζονται όλα τα άτομα που διαμένουν νόμιμα στη χώρα, τα οποία στερούνται πρόσβασης ή έχουν επισφαλή πρόσβαση σε επαρκή ιδιόκτητη, ενοικιαζόμενη ή παραχωρημένη κατοικία που πληροί τις αναγκαίες τεχνικές προδιαγραφές και διαθέτει τις βασικές υπηρεσίες ύδρευσης και ηλεκτροδότησης. Στους αστέγους περιλαμβάνονται ιδίως αυτοί που διαβιούν στο δρόμο, σε ξενώνες, αυτοί που φιλοξενούνται από ανάγκη προσωρινά σε ιδρύματα ή άλλες κλειστές δομές, καθώς και αυτοί που διαβιούν σε ακατάλληλα καταλύματα»*.

Ιστορικά στην Ελλάδα δεν υπήρχε ολοκληρωμένη κοινωνική πολιτική για τους Αστεγούς παρά μόνο κάποιες παρεμβάσεις με την μορφή συσσιτίων και καταφυγίων για προσωρινή διαμονή και οι δράσεις υλοποιούνταν κυρίως από φιλανθρωπικές οργανώσεις και εκκλησιαστικούς φορείς. Παραδοσιακά η οικογένεια και το ευρύτερο οικογενειακό δίκτυο και η οικογενειακή αλληλεγγύη ήταν οι βασικοί παράγοντες απορρόφησης και διαχείρισης των κοινωνικών κινδύνων που αντιμετώπιζαν τα μέλη τους και η μόνη ουσιαστική μορφή κοινωνικής πολιτικής που αφορούσε την στέγη ήταν ο Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας (ΟΕΚ) που καταργήθηκε το 2012. Ωστόσο η υπερχρέωση των νοικοκυριών, η επιδείνωση των συνθηκών στην αγορά εργασίας,

η κατάργηση του ΟΕΚ, και η σταδιακή αποδυνάμωση της προστασίας πρώτης κατοικίας έφεραν τις οικογένειες σε ακόμα δυσμενέστερη θέση (Kourachanis, 2017) (Roumpakis&Pleace, 2021)(Maloutas, 2021).

Την περίοδο της οικονομικής κρίσης ξεκίνησε εφαρμογή μέτρων πολιτικής και προγραμμάτων που αποσκοπούν στη στήριξη των αστέγων και των ατόμων που διατρέχουν υψηλό κίνδυνο στεγαστικού αποκλεισμού. Το 2012 εκτός από την θεσμική αναγνώριση των Αστέγων ως ευπαθούς κοινωνικά ομάδας, θεσμοθετήθηκαν οι Κοινωνικές Δομές Αντιμετώπισης της Φτώχειας (Κέντρα Ημέρας Αστέγων, Υπνωτήρια, Συσσίτια, κλπ.) προσανατολισμένα στην αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών, ενώ δρομολογήθηκαν και άλλες παρεμβάσεις οι οποίες περιγράφονται στην συνέχεια με βάση τις τέσσερις κατηγορίες παρεμβάσεων στεγαστικής και κοινωνικής υποστήριξης που αναφέρθηκαν προηγουμένως:

Επείγουσα και προσωρινή διαμονή:

- Τα «Υπνωτήρια» είναι δομές άμεσης φιλοξενίας που λειτουργούν μόνο κατά τη διάρκεια της νύχτας και καλύπτουν επείγουσες στεγαστικές ανάγκες όσων διαβιούν στο δρόμο.

- Ξενώνες Βραχείας Φιλοξενίας, είναι δομές φιλοξενίας για ορισμένο χρονικό διάστημα.

- Ξενώνας βραχείας φιλοξενίας άστεγων που αντιμετωπίζουν προβλήματα εθισμού ή/και εξάρτησης από ψυχοδραστικές ουσίες

- Ξενώνες γυναικών (μαζί με τα παιδιά τους) που έχουν υποστεί βία ή βρίσκονται από την απειλή βίας.

Σε όλες τις Δομές παρέχονται υπηρεσίες διανυκτέρευσης, ατομικής φροντίδας και υγιεινής, ψυχοκοινωνικής στήριξης και διασύνδεσης με υπηρεσίες στέγασης, σίτισης, ψυχολογικής υποστήριξης, νομικής συνδρομής, συμβουλευτικής, υγείας, πρόνοιας και κοινωνικής επανένταξης.

Επιπλέον είναι σημαντικό να αναφερθούν οι ξενώνες βραχείας φιλοξενίας για πρώην κρατούμενους οι οποίοι, μετά την αποφυλάκισή τους, βρίσκονται άστεγοι. Οι ξενώνες διοικούνται από την «ΕΠΑΝΟΔΟΣ Ν.Π.Ι.Δ.», και παρέχουν υπηρεσίες υποστήριξης συμπεριλαμβανομένης της βραχυπρόθεσμης στέγασης, γευμάτων, ψυχοκοινωνική υποστήριξη, νομική συμβουλευτική και Συμβουλευτική για θέματα απασχόλησης.

Υπηρεσίες που δεν επικεντρώνονται στην στέγαση:

- Τα «Ανοικτά Κέντρα Ημέρας Αστέγων» είναι ανοικτές δομές άμεσης πρόσβασης για την αντιμετώπιση των βασικών αναγκών των αστέγων. Παρέχουν υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής στήριξης, πρωτοβάθμιας υγειονομικής φροντίδας, ατομικής φροντίδας και υγιεινής, καθώς και διασύνδεσης με υπηρεσίες στέγασης, σίτισης, ψυχολογικής υποστήριξης, νομικής συνδρομής, συμβουλευτικής, υγείας, πρόνοιας, κοινωνικής και εργασιακής επανένταξης.

- Τα Κοινωνικά Συσσίτια και τα Κοινωνικά Παντοπωλεία ως φορείς παροχής βασικών αγαθών.

- Κινητές μονάδες προσέγγισης ή ομάδες παρέμβασης στο δρόμο(Streetwork). Παρέχεται ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης, όπως βασική ιατρική περίθαλψη, διανομή προμηθειών (ρούχα, τρόφιμα, κουβέρτες κ.λπ.) και συμβουλευτική, ενώ παράλληλα πραγματοποιούνται παραπομπές σε υπάρχουσες υπηρεσίες για άστεγους. Λειτουργούν επίσης και άλλες κινητές μονάδες/ομάδες προσέγγισης, οι οποίες επικεντρώνονται αποκλειστικά στην παροχή υποστήριξης σε άστεγους τοξικομανείς. Επιπλέον, υπάρχει ένας αριθμός κινητών μονάδων/ομάδων προσέγγισης που διανέμουν αποκλειστικά τρόφιμα ή/και είδη πρώτης ανάγκης.

Ξεχωρίζουν επιπλέον δύο πρωτοβουλίες στην Ελλάδα και τα τελευταία χρόνια θεωρούνται καινοτομίες στην παροχή υπηρεσιών προς τους Αστέγους στην Ευρώπη. Η πρώτη είναι το Κινητό Πλυντήριο Ρούχων για Αστέγους της ΙTHACA, το οποίο λειτουργεί από το 2016 και εκτός από τις υπηρεσίες καθαριότητας ρούχων, έχει προσφέρει και θέσεις εργασίας σε Άστεγο πληθυσμό. Η δεύτερη είναι η κινητή ντουζιέρα για Αστέγους όπου εκτός από καθαριότητα, έχει συνδυαστεί και με παροχή ρούχων και κούρεμα-ξύρισμα.

Υπηρεσίες που επικεντρώνονται στην στέγαση:

Το πρώτο πρόγραμμα υποστήριξης των αστέγων με επίκεντρο τη στέγαση είναι το πρόγραμμα "Στέγαση και επανένταξη" που ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του 2014 και το οποίο είχε ως στόχο την παροχή στεγαστικής υποστήριξης και κοινωνικής επανένταξης μέσω υπηρεσιών εργασιακής ένταξης σε άστεγους. Περιλάμβανε την στέγαση των ωφελούμενων, επιδότηση ενοικίου, επισκευών κατοικίας, οικοσυσκευών, υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, και βασικών αναγκών ένδυσης, σίτισης και μετακίνησης. Επιπλέον περιλάμβανε υποστήριξη για επανένταξη στην αγορά

εργασίας μέσω ανάπτυξης δεξιοτήτων και επιδότησης θέσεων εργασίας. Επίσης περιλάμβανε υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, εργασιακής συμβουλευτικής, νομικής υποστήριξης, χρηματοοικονομικής διαχείρισης και διασύνδεσης με αρμόδιες Υπηρεσίες.

Το 2018 ξεκίνησε το πρόγραμμα «Στέγαση και Εργασία» το οποίο είναι η συνέχιση του «Στέγαση και Επανάταξη» και ακολούθως το 2021 το πρόγραμμα «Στέγαση και Εργασία για του Αστέγους».

Το δεύτερο πρόγραμμα υποστήριξης των αστέγων με επίκεντρο τη στέγαση είναι το πρόγραμμα «επείγουσα υποστήριξη για την ένταξη και τη στέγαση (ESTIA)», το οποίο απευθύνεται ειδικά σε πρόσφυγες και μετανάστες στο οποίο παρέχεται στέγαση, σίτιση και ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες.

Υπηρεσίες πρόληψης:

Εισήχθη ο Ν.3869/2010 γνωστός και ως ο «Νόμος Κατσέλη» για την προστασία των υπερχρεωμένων δανειοληπτών, η οποία όμως προστασία σε μετέπειτα αναθεωρήσεις και νομοθετήσεις αποδυναμώθηκε και τελικά καταργήθηκε.

Ως προς την διαχείριση της ακραίας φτώχειας, θεσμοθετείται με τον Ν. 4093/2012 το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα (Ε.Ε.Ε.) το οποίο εφαρμόστηκε πιλοτικά στο διάστημα 2014-2016. Στην συνέχεια γενικεύτηκε σε όλη την Ελλάδα με το άρθρο 22 του Ν.4387/2015 και ξεκίνησε να εφαρμόζεται από το 2017. Εκτός από την εισοδηματική ενίσχυση, προβλέπεται η διασύνδεση με κοινωνικές υπηρεσίες και με υπηρεσίες παροχής υποστήριξης για επανάταξη στην αγορά εργασίας. Επίσης το Ε.Ε.Ε. έχει συνδεθεί και με το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας για τους Άπορους (Τ.Ε.Β.Α.) το οποίο αποσκοπεί στην παροχή τροφίμων και βασικής υλικής βοήθειας προς τους άπορους (π.χ. με την παροχή ειδών καθαριότητας και υγιεινής).

Τον Μάρτιο του 2015 εισήχθη ο Ν.4320/2015 που κάλυπτε βασικές ανάγκες σε οικογένειες που επλήγησαν από την οικονομική κρίση, με την παροχή δωρεάν ποσότητας ηλεκτρικού ρεύματος, την επανασύνδεση ρεύματος, την παροχή επιδόματος ενοικίου και επιδότησης σίτισης.

Απρίλιο του 2016 εισήχθη ο νόμος 4368/2016 όπου προέβλεπε ότι ανασφάλιστοι και ευάλωτες κοινωνικές ομάδες έχουν το δικαίωμα της ελεύθερης πρόσβασης στις Δημόσιες Δομές Υγείας και δικαιούνται νοσηλευτικής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης.

Το 2016 ιδρύθηκε Ειδική Γραμματεία για τη διαχείριση του ιδιωτικού χρέους (νόμος 4389/2016) από το Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, με σκοπό, μεταξύ άλλων μεταξύ άλλων, την εκπόνηση της σχετικής πολιτικής και την παροχή ενημέρωσης και συμβουλευτικής σε υπερχρεωμένα νοικοκυριά.

Επίδομα Στέγασης ν. 4472/2017 για νοικοκυριά που διαμένουν σε μισθωμένη κατοικία ή επιβαρύνονται με το κόστος εξυπηρέτησης στεγαστικού δανείου πρώτης κατοικίας (Astegoi.gov.gr) (Ziomasetal., 2019).

4.4 ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΣΤΕΓΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Παρά τις προσπάθειες αντιμετώπισης του προβλήματος των Αστεγών στην Ελλάδα με τον νομικό ορισμό του 2012 και τις επακόλουθες παρεμβάσεις από τότε, μόλις τον Ιούλιο του 2018 ανακοινώθηκε επίσημα ότι αναπτύσσεται εθνική στρατηγική για τους Αστεγούς στην Ελλάδα. Τον Δεκέμβριο του 2018 παρουσιάστηκαν τα κύρια στοιχεία της στρατηγικής αυτής. Το σχέδιο τότε ήταν ακόμα υπό ανάπτυξη και αναμενόταν να ολοκληρωθεί τα επόμενα χρόνια. Όμως είχε την μορφή ενός βραχυπρόθεσμου σχεδίου δράσης για την περίοδο 2019-2021 όπου είχαν τεθεί και ποσοτικοί στόχοι.

Το σχέδιο βασίζεται σε Πέντε άξονες:

1. Πρόληψη της έλλειψης στέγης, όπου στα υφιστάμενα προγράμματα υπάρχει το Επίδομα στέγασης και το ΚΕΑ και ως νέο μέτρο αναφέρεται σε ένα πρόγραμμα άμεσης παρέμβασης στην περίπτωση νοικοκυριών που κινδυνεύουν με έξωση

2. Άμεση παρέμβαση, όπου στα υφιστάμενα περιλαμβάνονται Δομές Άμεσης φιλοξενίας, έκτακτοι χώροι σε φιλοξενίας σε περιόδους ψύχους/καύσωνα και προγράμματα υποστηριζόμενης και προστατευμένης στέγασης. Στο στάδιο του σχεδιασμού αναφέρεται η διευκόλυνση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή στέγαση, η αναβάθμιση της ποιότητας των δομών και την ενίσχυση της διασύνδεσης

των υπηρεσιών για τους αστέγους, καθώς και τη δημιουργία υπηρεσιών νομικής υποστήριξης.

3. Βελτίωση συνθηκών για ομάδες πληθυσμού που διαβιούν σε ακατάλληλες συνθήκες όπου στα υφιστάμενα αναφέρεται στις διάφορες παρεμβάσεις που έχουν γίνει για τη μετεγκατάσταση Ρομά και σε μέτρα που αφορούν τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες να καλύψουν τις ενεργειακές τους ανάγκες με παροχή κοινωνικών τιμολογίων νερού-ρεύματος και με την επιδότηση θέρμανσης. Στα νέα μέτρα δίνεται μια γενική αναφορά για την αναβάθμιση των ακατάλληλων συνθηκών στέγασης.

4. Ένταξη στην εργασία, όπου στα υφιστάμενα αναφέρεται το πρόγραμμα "Στέγαση και επανένταξη" και ο τρίτος πυλώνας του προγράμματος ΚΕΑ που αφορά την παροχή υπηρεσιών υποστήριξης για επανένταξη στην αγορά εργασίας των δικαιούχων του συστήματος ΚΕΑ. Όσον αφορά τα νέα μέτρα που σχεδιάζονται, γίνεται αναφορά σε σχέδια για την εισαγωγή εξειδικευμένων προγραμμάτων για την προώθηση της εργασιακής ένταξης των αστέγων.

5. Συντονισμός, παρακολούθηση και αξιολόγηση της Εθνικής Στρατηγικής. Αφορά την δημιουργία μηχανισμού για την εφαρμογή της στρατηγικής για τους άστεγους και επίσης περιλαμβάνει δράσεις για την καταγραφή και εκτίμηση των αναγκών του άστεγου πληθυσμού στην Ελλάδα, ενώ γίνεται αναφορά σε σχέδια αξιοποίησης αχρησιμοποίητης δημόσιας περιουσίας για τη στέγαση αστέγων.

(Astegoι.gov.gr)

Η στρατηγική αποσκοπούσε σε μια ολοκληρωμένη ανάπτυξη υπηρεσιών και μέτρων για την έγκαιρη πρόληψη και άμεση παρέμβαση στην αντιμετώπιση στεγαστικών προβλημάτων και στόχος ήταν η διασφάλιση ασφαλούς και προσιτής κατοικίας για όλους. Εκτός από την ομάδα στόχο όπως αυτή περιγράφεται στον επίσημο ορισμό των αστέγων, περιλαμβάνονται και τα άτομα που αντιμετωπίζουν

μεγάλη επιβάρυνση του κόστους στέγασης. Με αυτό τον τρόπο το σχέδιο δράσης εκτός από τους αστέγους επεκτείνεται και σε όσους κινδυνεύουν από στεγαστικό αποκλεισμό. Παρόλα αυτά όμως η προσέγγιση της στρατηγικής επικεντρώνεται περισσότερο σε υπηρεσίες άμεσης παρέμβασης για την κάλυψη των βασικών και επείγουσών αναγκών και λιγότερο σε υπηρεσίες που να επικεντρώνονται στην στέγαση.

Στην συνέχεια τον Φεβρουάριο του 2023 ανακοινώθηκε το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Αστεγίας 2023-2027. Θα έχει πενταετή διάρκεια, προδιαγράφει παρεμβάσεις για διευκόλυνση πρόσβασης σε κατάλληλη και αξιοπρεπή στέγαση και παρεμβάσεις που στοχεύουν στην πρόληψη του φαινομένου της αστεγίας με μακροπρόθεσμο στόχο την μόνιμη αντιμετώπιση των προβλημάτων στέγασης για όλους τους Έλληνες, με αξιοποίηση εθνικών και ευρωπαϊκών πόρων (ΕΣΠΑ, Ταμείο Ανάκαμψης). Το σχέδιο βασίζεται σε επτά άξονες:

1. Άξονας 1 - Δράσεις Πρόληψης:

Πιλοτικό πρόγραμμα Κοινωνικής Κατοικίας, Στοχεύει στην πρόληψη και την αντιμετώπιση του αποκλεισμού από κατοικία ευάλωτων ομάδων που απειλούνται ή αντιμετωπίζουν έλλειψη στέγης, κάνοντας χρήση μέρους του ιδιωτικού και δημόσιου στεγαστικού αποθέματος που δεν χρησιμοποιείται.

Πρόγραμμα Κάλυψη, Αφορά στη μίσθωση από το Δημόσιο ιδιωτικών κατοικιών που συμμετείχαν στο πρόγραμμα «Εστία» και στόχος του προγράμματος είναι η διάθεση τουλάχιστον 1.000 ιδιωτικών κατοικιών σε νέους ηλικίας 25-39 ετών, δικαιούχους του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος, χωρίς ιδιόκτητη πρώτη κατοικία. Προτεραιότητα θα δοθεί στις μονογονεϊκές οικογένειες, τους τρίτεκνους και τους πολύτεκνους.

Επέκταση προγράμματος Κοινωνικής Κατοικίας, Οι δράσεις καλύπτουν κόστη στελέχωσης και λειτουργίας των φορέων κοινωνικής μίσθωσης και επισκευαστικά κόστη (ανακαίνιση και ενεργειακή αναβάθμιση).

Αύξηση της κάλυψης και της επάρκειας του Επιδόματος Στέγασης, Αύξηση του ποσού της επιδότησης για τα μονοπρόσωπα νοικοκυριά κατά 50%.

Δημιουργία μηχανισμού πρόληψης της αστεγίας με την θεσμοθέτηση εργαλείων και καταγραφής αναγκών σε συνεργασία με Κοινωνικές και

Δικαστικές υπηρεσίες, ευάλωτων νοικοκυριών που διαμένουν σε ενοικιαζόμενη κατοικία και απειλούνται με αστεγία. Επίσης θεσμοθέτηση υπηρεσιών διαμεσολάβησης, συμβουλευτικής και διασύνδεσης με διαθέσιμα προγράμματα έκτακτης οικονομικής ενίσχυσης και στέγασης.

2. Άξονας 2 – Δράσεις παρέμβασης στην κρίση:

Βελτίωση υφιστάμενων και χρηματοδότηση νέων δομών φιλοξενίας
Ενίσχυση των δράσεων Streetwork

3. Άξονας 3 – Δράσεις επανένταξης:

Αύξηση των πόρων του προγράμματος «Στέγαση και Εργασία για τους άστεγους», συμμετοχή περισσότερων Δήμων και ανάπτυξη εξειδικευμένων σχεδίων για την κάλυψη αναγκών αστέγων με βάση την προσέγγιση HousingFirst.

Δημιουργία ειδικών προγραμμάτων κατάρτισης και ένταξης στην αγορά εργασίας αποκλειστικά για τους Αστεγους, μέσω της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης (ΔΥΠΑ).

4. Άξονας 4 – Δράσεις καταγραφής:

Καταγραφή αστέγων σε μεγάλους Δήμους της χώρας ανά διετία, και δημιουργία ηλεκτρονικής πλατφόρμας για καταγραφή, διαχείριση και παραπομπή στεγαστικών αιτημάτων.

5. Άξονας 5 – Δράσεις Εκπαίδευσης και Ενημέρωσης:

Προγράμματα επιμόρφωσης των στελεχών των Κοινωνικών Υπηρεσιών.
Σχεδιασμός Εξειδικευμένου Οδηγού Εφαρμογής μέτρων αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών σε περιόδους κρίσεων.

Τεχνική αναβάθμιση και υποστήριξη της ιστοσελίδας για την αστεγία.
Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για την καταπολέμηση του στίγματος της αστεγίας.

6. Άξονας 6 – Θεσμικές Παρεμβάσεις:

Σύσταση Εθνικής Επιτροπής Σχεδιασμού και Παρακολούθησης Πολιτικών για την Έλλειψη Στέγης

Θέσπιση πλαισίου λειτουργίας Φορέων Κοινωνικής Μίσθωσης με αρμοδιότητα την υλοποίηση προγραμμάτων παροχής οικονομικά προσιτής κατοικίας.

Αναζήτηση χορηγιών στο πλαίσιο προγραμμάτων εταιρικής κοινωνικής ευθύνης εταιριών και επιχειρήσεων.

7. Άξονας 7 – Αξιολόγηση Σχεδίου Δράσης:

Με ανάπτυξη συστήματος αξιολόγησης δεικτών του Σχεδίου Δράσης και σύνταξη μελέτης ανάλυσης κόστους ωφέλειας.

(Σταμάτης, 2022)

Τον Δεκέμβρη του 2022 ψηφίστηκε ο Ν. 5006/2022. Οι δράσεις που περιλαμβάνει το νομοσχέδιο είναι το πρόγραμμα «Σπίτι μου» για τη χορήγηση χαμηλότοκων ή άτοκων δανείων σε νέους, την διενέργεια δημοσίων και ιδιωτικών συμπράξεων μέσω του ορισμού της έννοιας της κοινωνικής αντιπαροχής, το πρόγραμμα «Κάλυψη» που είναι συνέχεια του προγράμματος «Εστία», το πρόγραμμα «Ανακαινίζω-Νοικιάζω» για την ανακαίνιση ή επισκευή ιδιωτικών κατοικιών για σκοπούς κοινωνικής κατοικίας. Αν και είναι θετικό που ψηφίστηκε αυτός ο νόμος ως προς την ενεργοποίηση της στεγαστικής πολιτικής, δημιουργεί όμως προβληματισμούς.

Το πρόγραμμα «σπίτι μου» θέτει στο επίκεντρο τα στεγαστικά δάνεια και είναι πιθανό να οδηγήσει σε νέα κύματα κόκκινων δανείων. Επιπλέον το εισοδηματικό όριο αποκλείει από το πρόγραμμα τα φτωχά νοικοκυριά που πλήττονται περισσότερο από τα κόστη στέγασης. Στο πρόγραμμα κοινωνικής αντιπαροχής θα παραχωρηθεί δημόσια περιουσία από την οποία θα έχει κερδοφορία ο ιδιωτικός τομέας χωρίς να συμβάλει επαρκώς στα στεγαστικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο πληθυσμός. Το πρόγραμμα «κάλυψη» όπως και ο προκάτοχος του, το πρόγραμμα «εστία» δεν συνδυάζει υπηρεσίες για εργασιακή και κοινωνική επανένταξη και ως προς αυτό υστερεί από το πρόγραμμα «στέγη και Εργασία» το οποίο θα μπορούσε ως δοκιμασμένο και αποδεδειγμένα αποτελεσματικό, να έχει ενισχυθεί ακόμα περισσότερο (Κουραχάνης, 2023). Σχετικά με το πρόγραμμα «Ανακαινίζω-Νοικιάζω» υπάρχει η πιθανότητα μετά το πέρας του προγράμματος να αυξηθεί η αξία της κατοικίας με αποτέλεσμα να γίνει ακόμα πιο δυσπρόσιτη σε οικονομικά ασθενή άτομα (Vrantsis & Özgünes, 2022).

Συνολικά ο νόμος στηρίζεται περισσότερο στον ιδιωτικό τραπεζικό και κατασκευαστικό τομέα, παρά στη θεμελίωση ενός συγκροτημένου πλέγματος παρεμβάσεων που να διασφαλίζει τη συνοχή των κοινωνικών πολιτικών στέγασης. Δεν συνάδει με μια ολιστική στρατηγική αντιμετώπισης της έλλειψης στέγης και του κοινωνικού αποκλεισμού σε παρεμβάσεις πρόληψης, επείγουσας διαχείρισης, στεγαστικής και κοινωνικής ένταξης όπως αυτή έχει ήδη εκπονηθεί από το στελεχιακό δυναμικό του Τμήματος Κοινωνικών Πολιτικών Στέγης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων από το 2013 (Κουραχάνης, 2023).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αξιολογηθούν τα δημογραφικά στοιχεία και οι παράγοντες που οδηγούν στη χρήση των υπηρεσιών στέγασης στον Δήμο Αγρινίου. Οι επιμέρους στόχοι της έρευνας είναι:

1. Περιγραφή των δημογραφικών στοιχείων και των λόγων που σχετίζονται με την έλλειψη στέγης.
2. Περιγραφή των παραγόντων που σχετίζονται με την έλλειψη στέγης
3. Περιγραφή των συνθηκών διαβίωσης των αστέγων

Ο πληθυσμός της έρευνας ήταν οι Άστεγοι και το δείγμα προέρχεται από τις Δομές Αστέγων Δήμου Αγρινίου: Ανοικτό Κέντρο Ημέρας και Υπνωτήριο. Λόγω του μικρού αριθμού του δείγματος, η μέθοδος έρευνας που χρησιμοποιήθηκε ήταν η καταγραφή από το αρχείο ωφελούμενων που διατηρείται στις Δομές. Η καταγραφή πραγματοποιήθηκε με βάση τους προτεινόμενους δείκτες που παρουσιάζονται στο Τεύχος αναφοράς πιλοτικής απογραφής της πιλοτικής καταγραφής αστέγων στους Δήμους Αθηναίων, Θεσσαλονίκης, Πειραιώς, Ηρακλείου, Ιωαννίνων, Ν.Ιωνίας και Τρικκαίων (Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2018). Στο αρχείο όπου πραγματοποιήθηκε η καταγραφή, περιέχονται 139 αιτήσεις για ένταξη από αρχές λειτουργίας των Δομών Αστέγων Δήμου Αγρινίου από τον Μάρτιο του 2018 έως τον Δεκέμβρη του 2023. Τα αιτήματα που έχουν γίνει δεκτά είναι 84 ενώ έχουν απορριφθεί 55 αιτήματα επειδή τα άτομα που έκαναν αίτηση δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις ένταξης. Συνεπώς οι πίνακες και τα δεδομένα που παρουσιάζονται σε αυτή την έρευνα βασίζονται στο δείγμα των 84 ατόμων.

Για την έρευνα δόθηκε άδεια από την υπηρεσία για την πρόσβαση στο αρχείο ωφελούμενων που διατηρείται στις Δομές Αστέγων Δήμου Αγρινίου και την χρήση των απαραίτητων για την έρευνα δεδομένων.

Στην συνέχεια πραγματοποιήθηκε Ημιδομημένη Συνέντευξη, πρόσωπο με πρόσωπο ατομικά με τον κάθε συμμετέχοντα, με την χρήση ανοικτών ερωτήσεων. Επιλέχθηκε αυτός ο τύπος συνέντευξης καθώς προσφέρει ευελιξία στην διαδικασία συλλογής δεδομένων, επιτρέπει την ελεύθερη αφήγηση, εμβαθύνει σε λεπτομέρειες και σε εμπειρίες του ατόμου χωρίς όμως να ξεφεύγει από το θέμα. Οι ερωτήσεις αφορούσαν διάφορα θέματα όπως τους λόγους που οδήγησαν στην έλλειψη στέγης, τα καθημερινά προβλήματα, τα συναισθήματα, και βασίζονται στην φόρμα λήψης

Κοινωνικού Ιστορικού που χρησιμοποιείται στις Δομές Αστεγών του Δήμου Αγρινίου στο πλαίσιο άσκησης καθηκόντων της ειδικότητας της Κοινωνικής Εργασίας. Η Φόρμα Κοινωνικού Ιστορικού για λήψη πληροφοριών από τους αστεγούς, χρησιμοποιείται και σε άλλες Δομές Αστεγών στην Ελλάδα με μικρές αλλαγές ίσως στην σύνταξη και την μορφή της φόρμας, αλλά με την ουσία των ερωτήσεων ίδια. Οι συνεντεύξεις διενεργήθηκαν με δείγμα πέντε ατόμων, τέσσερις άνδρες και μία γυναίκα, και είναι ωφελούμενοι των Δομών Αστεγών Αγρινίου. Δύο συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στον χώρο των Δομών Αστεγών Αγρινίου και οι άλλες τρεις σε χώρο που διαβιούν τα συγκεκριμένα άτομα. Οι συνεντεύξεις ηχογραφήθηκαν και στην συνέχεια απομαγνητοφωνήθηκαν και ακολούθησε θεματική τους ανάλυση.

Για την συνέντευξη πραγματοποιήθηκε προσέγγιση, έγινε ενημέρωση για τον σκοπό της έρευνας και έλαβαν μέρος όσοι έδειξαν ενδιαφέρον και συμφώνησαν με ρητή προφορική συγκατάθεση για την συμμετοχή τους στην έρευνα, αφού πρώτα τονίστηκε η ανωνυμία και η διασφάλιση του απορρήτου.

Αρχικά θα παρουσιαστούν τα ευρήματα από την καταγραφή μέσω ερωτηματολογίου και στην συνέχεια θα παρουσιαστούν οι συνεντεύξεις.

5.2 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

5.2.1 ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ

Το κομμάτι της καταγραφής δομήθηκε με βάση την στεγαστική κατάσταση των ατόμων όπως ήταν την περίοδο που έκαναν πρώτη φορά αίτηση για χρήση των υπηρεσιών που παρέχονται στις Δομές Αστεγών Δήμου Αγρινίου. Με βάση αυτό, στους πίνακες που ακολουθούν, τα ευρήματα αντιπροσωπεύουν την τότε χρονική περίοδο διότι το διάστημα που μεσολάβησε από το 2018 μέχρι και σήμερα έχουν σημειωθεί αλλαγές αφού κάποια άτομα επανεντάχθηκαν εργασιακά, κάποια άλλα άτομα αποχώρησαν από τις Δομές και από την πόλη του Αγρινίου, ενώ υπάρχουν και άτομα που απεβίωσαν.

Η πλειοψηφία του δείγματος είναι άνδρες ηλικίας 50 ετών και άνω. Ο μέσος όρος ηλικίας είναι τα 56 έτη με διάμεση ηλικία τα 59 έτη.

ΦΥΛΟ	n	%
ΑΝΔΡΕΣ	68,00	80,95%
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	16	19,05%

ΗΛΙΚΙΑ	n	%
<25	2	2,38%
25-29	3	3,57%
30-39	7	8,33%
40-49	11	13,10%
50-59	20	23,81%
>60	41	48,81%

Εννιά στα δέκα άτομα του δείγματος είναι Ελληνικής εθνικότητας. Τα υπόλοιπα άτομα που καταγράφηκαν και που αποτελούν μειοψηφία προέρχονται από Αλβανία, Ρουμανία, Μπαγκλαντές ενώ έχουν λάβει υπηρεσίες και Ρομά. Με ένα ελάχιστο ποσοστό σχεδόν 5% έχουν υπάρξει κάποιες δυσκολίες στην επικοινωνία και την συνεννόηση κυρίως με τα άτομα από άλλες χώρες. Γενικότερα η συνεννόηση με τα άτομα του δείγματος ήταν εύκολη χωρίς προβλήματα.

ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ	n	%
ΕΛΛΗΝΙΚΗ	76	90,48%
ΑΛΒΑΝΙΚΗ	4	4,76%
ΡΟΜΑ	2	2,38%
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	1	1,19%
ΜΠΑΓΚΚΛΑΝΤΕΣ	1	1,19%

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	n	%
ΠΟΛΥ ΚΑΛΟ	76	90,48%
ΚΑΛΟ	4	4,76%
ΜΕΤΡΙΟ	4	4,76%

Το δείγμα καλύπτει όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης όμως το μορφωτικό επίπεδο γενικά είναι χαμηλό αφού πάνω από τους μισούς, το 58%, έχουν σταματήσει την εκπαίδευση τους στο Δημοτικό.

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	n	%
ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΣ	13	15,48%
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	36	42,86%
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	15	17,86%
ΛΥΚΕΙΟ	14	16,67%
ΜΕΤΑΛΥΚΕΙΑΚΗ	1	1,19%
ΑΕΙ/ΤΕΙ	5	5,95%

Με ποσοστό 51%, λίγο παραπάνω από τα μισά άτομα του δείγματος είναι άγαμο. Το 31% του δείγματος είναι διαζευγμένο και σε διάσταση, ενώ λιγότερα είναι τα άτομα που είναι έγγαμα με ποσοστό σχεδόν 11% ή σε χηρεία (7%). Το 41% του δείγματος έχει παιδιά.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	n	%
ΑΓΑΜΟΣ	43	51,19%
ΕΓΓΑΜΟΣ	9	10,71%
ΔΙΑΣΤΑΣΗ	5	5,95%
ΔΙΑΖΥΓΙΟ	21	25,00%
ΧΗΡΕΙΑ	6	7,14%
ΕΧΟΥΝ ΠΑΙΔΙΑ:		
ΝΑΙ	35	41,67%
ΌΧΙ	49	58,33%

Με ποσοστό 77 % , η πλειοψηφία του δείγματος είναι άνεργα. Μόλις το 6% εργαζόταν ενώ το 17% του δείγματος είναι συνταξιούχοι ή έχουν κάποιου είδους αναπηρία. Παραπάνω από τους μισούς λαμβάνουν εισόδημα που δεν προέρχεται από εργασία αλλά από επιδόματα.

ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	n	%
ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ	5	5,95%
ΑΝΕΡΓΙΑ	65	77,38%
ΣΥΝΤΑΞΗ	9	10,71%
ΑΝΑΠΗΡΙΑ	5	5,95%
ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΠΛΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:		
ΣΥΝΤΑΞΗ		
ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ	5	5,95%
ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΕΠΓΥΗΜΕΝΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	43	51,19%
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΕΠΙΔΟΜΑ	4	4,76%

Το 44% του δείγματος έχει καλή υγεία χωρίς κάποιο σοβαρό πρόβλημα. Με ποσοστό σχεδόν 56%, παραπάνω από τα μισά άτομα του δείγματος αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα υγείας με το 41% να πάσχει από χρόνια πρόβλημα υγείας (όπου στο χρόνια θεωρήθηκε κάποιο πρόβλημα που να διαρκεί πάνω από έξι μήνες) ενώ 7% πάσχει από κάποιας μορφής αναπηρία. Σχεδόν εννιά στους δέκα δεν διαθέτουν ασφάλιση για υγειονομική περίθαλψη.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΥΓΕΙΑΣ	n	%
ΝΑΙ	37	44,05%
ΌΧΙ	47	55,95%
ΑΝΑΠΗΡΙΑ	6	7,14%
ΧΡΟΝΙΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΥΓΕΙΑΣ	35	41,67%
ΑΣΦΑΛΙΣΗ:		
ΝΑΙ	10	11,90%
ΌΧΙ	74	88,10%

Η κατανάλωση αλκοόλ είναι διαδεδομένη καθώς το 56% του δείγματος καταναλώνει αλκοόλ σε εβδομαδιαία βάση ενώ 31% του δείγματος καταναλώνει από πέντε ή περισσότερες φορές την εβδομάδα. Το 32% θα πιεί μερικές φορές τον μήνα και ένα ελάχιστο ποσοστό επιβεβαιωμένα κάνει χρήση ουσιών.

ΑΛΚΟΟΛ	n	%
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ	14	16,67%
5-6 ΦΟΡΕΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ	12	14,29%
3-4 ΦΟΡΕΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ	10	11,90%
1-2 ΦΟΡΕΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ	11	13,10%
2-3 ΦΟΡΕΣ ΤΟΝ ΜΗΝΑ	2	2,38%
1 ΦΟΡΑ ΤΟΝ ΜΗΝΑ	25	29,76%
ΧΡΗΣΗ ΟΥΣΙΩΝ:		
ΝΑΙ	1	1,64%

Για την παρουσίαση των ευρημάτων όσον αφορά τις συνθήκες στέγασης στις οποίες βρίσκεται το άτομο στην συγκεκριμένη φάση της ζωής του όπου έγινε επαφή με τις Δομές Αστεγών Δήμου Αγρινίου, επιλέχθηκε η κατηγοριοποίηση με βάση την τυπολογία ETHOS. Οι μορφές έλλειψης στέγης που βιώνουν τα άτομα ποικίλουν αλλά συσχετίζονται με τις τέσσερις εννοιολογικές κατηγορίες έλλειψης στέγης που περιγράφονται στην τυπολογία ETHOS. Επίσης γενικότερα η παρούσα εργασία και έρευνα συνδέεται με την συγκεκριμένη τυπολογία Κάτι που διευκολύνει την δομή αυτής της εργασίας και επιπλέον η χρήση αυτής της τυπολογίας διευκολύνει την συγκρισιμότητα με άλλες έρευνες.

Η πλειοψηφία του δείγματος κατατάσσεται στην κατηγορία των ακατάλληλων συνθηκών στέγασης και ειδικότερα διαμένει σε αυτοκίνητα, αποθήκες, ακατάλληλα σπίτια χωρίς νερό, ρεύμα και δυνατότητα να προφυλάξουν επαρκώς από καιρικά φαινόμενα όπως έντονο κρύο ή ζέστη, εγκαταλελειμμένα σπίτια, παραπήγματα και κοντέινερ. Ένα στα πέντε άτομα του δείγματος κατατάσσεται στην κατηγορία των στερούμενων κατοικίας και διαμένουν σε δομή φιλοξενίας όπως είναι το υπνωτήριο. Ένα μικρότερο ποσοστό του δείγματος ζει σε επισφαλείς συνθήκες και συγκεκριμένα φιλοξενείται προσωρινά και από ανάγκη σε φιλικά και συγγενικά πρόσωπα χωρίς να έχουν μόνιμο και σταθερό τόπο διαμονής. Τα άτομα του δείγματος που διαμένουν στον δρόμο, και που αποτελούν το μικρότερο ποσοστό του δείγματος, θα διαμείνουν σε κάποιο εξωτερικό χώρο.

ΠΟΥ ΜΕΝΕΙ ΤΩΡΑ (ΒΑΣΕΙ ΤΥΠΟΛΟΓΙΑΣ ETHOS)	n	%
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 1: ΑΣΤΕΓΟΙ ΣΤΟΝ ΔΡΟΜΟ	5	5,95%
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 2: ΣΤΕΡΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	18	21,43%
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 3: ΕΠΙΣΦΑΛΕΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ	11	13,10%
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 4: ΑΚΑΤΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ	50	59,52%

Σχετικά με το πιο ήταν το προηγούμενο κατάλυμα του ατόμου πριν βρεθεί σε συνθήκες έλλειψης στέγης ή πριν αλλάξει στις συνθήκες που διαμένει τώρα, ακολουθήθηκε ο ίδιος τρόπος παρουσίασης ευρημάτων του ερωτηματολογίου βάσει

της εννοιολογικής κατηγοριοποίησης της τυπολογίας ETHOS για τους ίδιους λόγους που αναφέρθηκαν προηγουμένως.

Λίγο περισσότερα από τα μισά άτομα του δείγματος ζούσαν σε επισφαλείς συνθήκες στέγασης και συγκεκριμένα σε ενοικιαζόμενη κατοικία, και φιλοξενία σε συγγενείς και φίλους. Το 27% των ατόμων ζούσε ήδη σε ακατάλληλες συνθήκες και συγκεκριμένα σε αποθήκες και σε σπίτια χωρίς νερό και ρεύμα. Το 18% του δείγματος βρισκόταν στην κατηγορία «στερούμενοι κατοικίας» και προέρχεται από ιδρύματα παιδικής προστασίας, φυλακή, και άλλη Δομή φιλοξενίας. Το μικρότερο ποσοστό βρισκόταν στην κατηγορία «άστεγοι στον δρόμο» και ζούσε σε εξωτερικό χώρο.

ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑ (ΒΑΣΕΙ ΤΥΠΟΛΟΓΙΑΣ ETHOS)	n	%
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 1: ΑΣΤΕΓΟΙ ΣΤΟΝ ΔΡΟΜΟ	2	2,38%
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 2: ΣΤΕΡΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	15	17,86%
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 3: ΕΠΙΣΦΑΛΕΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ	44	52,38%
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 4: ΑΚΑΤΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ	23	27,38%

Οι λόγοι για την έλλειψη στέγης είναι πολλαπλοί για το κάθε άτομο ξεχωριστά. Στην πλειοψηφία του στο δείγμα οι πιο συχνόι λόγοι αστεγίας είναι οικογενειακά προβλήματα, οικονομικά προβλήματα, ανεργία ή και προβλήματα υγείας.

ΛΟΓΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΕΙΨΗ ΣΤΕΓΗΣ	n	%
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	59	70,24%
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	59	70,24%
ΑΝΕΡΓΙΑ	35	41,67%
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΥΓΕΙΑΣ	30	35,71%
ΑΚΑΤΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΕΓΑΣΗΣ ΣΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑ	19	22,62%
ΑΠΩΛΕΙΑ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	4	4,76%
ΛΗΞΗ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ ΣΕ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ	3	3,57%
ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΣΗ	3	3,57%

Η πλειοψηφία του δείγματος βιώνει μακροχρόνια έλλειψη στέγης. Από το σύνολο του δείγματος, το 42,86% αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα στο κομμάτι της καθαριότητας, το 34,52% έχει πρόβλημα με την εξασφάλιση επαρκούς τροφής, το 23,81% έχει βιώσει συμπεριφορές που χαρακτηρίζονται από προκατάληψη και στίγμα, το 11,9% έχει υποστεί βίαιη συμπεριφορά από άλλο άτομο, το 9,52% έχει υποστεί κλοπή και το 7,14% έχει βιώσει κακοποίηση. Από τα άτομα που βίωσαν κακοποίηση, το 67% είναι γυναίκες.

ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΣΤΕΓΗΣ	n	%
ΕΩΣ 1 ΕΤΟΣ	17	20,24%
1-2 ΕΤΗ	12	14,29%
2-3 ΕΤΗ	10	11,90%
3-4 ΕΤΗ	8	9,52%
>5 ΕΤΗ	21	25,00%
>10 ΕΤΗ	16	19,05%

ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	n	%
ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑ, ΝΤΟΥΖ/ΠΛΥΝΤΗΡΙΟ	36	42,86%
ΣΤΙΣΗ	29	34,52%
ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΗ/ΣΤΙΓΜΑ	20	23,81%
ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ ΒΙΑΣ ΑΠΟ ΑΛΛΟΥΣ	10	11,90%
ΚΛΟΠΗ	8	9,52%
ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ	6	7,14%

5.2.2 ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ

Μέσω της συνέντευξης μπορεί να επιτευχθεί μεγαλύτερη κατανόηση των εμπειριών, των απόψεων ή και των συναισθημάτων των ατόμων που ζουν σε συνθήκες έλλειψης στέγης. Η χρήση της συνέντευξης δίνει την ευκαιρία τα άτομα να αφηγηθούν την προσωπική τους ιστορία, τα στάδια που βίωσαν μέχρι να φτάσουν στην έλλειψη στέγης, παρέχοντας μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα που τα ποσοτικά δεδομένα μπορεί να μην εξηγούν πλήρως.

Λόγοι έλλειψης στέγης

Η καταγραφή έδειξε ότι οι πιο συχνόι λόγοι αστεγίας είναι οικονομικοί και οικογενειακοί. Ωστόσο κάθε άτομο έχει ακολουθήσει διαφορετική πορεία στην ζωή

του και έχει βιώσει διαφορετικό συνδυασμό περιστάσεων ώστε τελικά να οδηγηθεί στην έλλειψη στέγης.

«Ήμουν ορφανοτροφείο. Ο πατέρας μου στο σπίτι μας χτύπησε. Η μάνα μου πέθανε από κάποιο χτύπημα. Ο πατέρας μου πήγε φυλακή και εγώ μεγάλωσα σε ορφανοτροφείο. Ο πατέρας το σπίτι το πούλησε. Εγώ μόνος θυμάμαι όλη την ζωή μου. Ήταν και το καθεστώς τότε και ήταν πολύ δύσκολα. Ήρθα Ελλάδα με την ελπίδα να κάνω κάτι καλύτερο».

«Πρώτα ένα θέμα υγείας μαζί με την οικονομική κρίση γιατί μου έτυχαν και τα δύο αυτά μαζί, και μετά έφερε και το οικογενειακό που χώρισα, και έφτασα στο σημείο να μην έχω που να κοιμάμαι, γιατί το ένα έφερε το άλλο. Και ήμουν τυχερός που γλίτωσα γιατί από το άγχος μου είχε σπάσει το στομάχι, έχω 43 ράμματα από την επέμβαση και ευτυχώς γλίτωσα».

Οι προσωπικοί παράγοντες κατά την ομαδοποίηση που διέκρινε ο Edgar(2009) και είναι δύσκολο να εντοπιστούν εάν τα άτομα συμπεριφέρονται με τρόπο που δεν γίνεται αντιληπτό το πρόβλημα. Γίνεται όμως αργότερα αντιληπτό όταν εκδηλώνεται με την μορφή ασθένειας ή απώλειας σχέσεων και περιουσίας, όπως αναφέρει ο άστεγος στην συνέχεια που εκτός από τα οικογενειακά προβλήματα που προέκυψαν λόγω μοιράσματος περιουσιακών στοιχείων, παραδέχεται και την δική του κακή διαχείριση στους δικούς του διαθέσιμους πόρους.

«Κατά βάθος εγώ έμεινα άστεγος γιατί δεν μου ζηγήθηκαν τα αδέρφια μου ωραία ας πούμε. Πήραν το βόδι και μου άφησαν το κεφάλι ας πούμε. Εντάξει και εγώ δεν αντέδρασα, δεν είχα δική μου οικογένεια αλλά είναι ένα από τα σοβαρά πράγματα αυτό. Με έπιασαν και μου είπαν τι τα θες εσύ αυτά αφού δεν έχεις παιδιά, ε και τους είπα πάρτε τα δεν θέλω τίποτα. Δεν έπρεπε να τους έχω εμπιστοσύνη προτίμησαν να μείνω στον δρόμο. Δεν είναι μόνο η ζωή που τα έφερε δύσκολα αλλά τα έκανα και εγώ δύσκολα, δεν έκανα δηλαδή καλό τιμόνι ας πούμε. Τα λεφτά δεν τα αποθήκευα, τα γλένταγα. Δεν τα πέταγα αλλά δεν ήθελα να μου λείψει και

τίποτα. Δεν ήμουν παντρεμένος, ήμουν ελεύθερος και δεν είχα υποχρεώσεις, έστελνα και στην μάνα μου ένα μέρος των χρημάτων».

Συναισθήματα

Τα άτομα που ζουν σε συνθήκες έλλειψης στέγης έχουν βιώσει δύσκολες και τραυματικές καταστάσεις στην ζωή τους. Κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων υπήρχε περισσότερο η ανάγκη οι άστεγοι να ανοιχτούν και να εκφραστούν σχετικά με ζητήματα που τους απασχολούν ή για βιώματα τους και λιγότερο για αυτονόητα πράγματα όπως την εξασφάλιση τροφής.

Σημασία δόθηκε σε περιγραφές που αφορούσαν την μοναξιά:

«Είμαι μόνος, είναι δύσκολα, δεν έχω κανένα να μιλήσουμε, κανείς δεν έρχεται να μιλήσουμε».

«Έμενα έξω από το χωριό απόμερα. Τον καιρό που είχα πέσει πολύ από το πρόβλημα υγείας, δεν μπορούσα να βγω να ψωνίσω, δεν είχα άνθρωπο να με βοηθήσει να του δώσω χρήματα να βγει να μου ψωνίσει, είχα μείνει δεκαπέντε μέρες νηστικός δεν έτρωγα τίποτα. Κατέπεσα, δεν είχα κάρτα στο τηλέφωνο και δεν υπήρχε επαφή με ανθρώπους, απλώς απομονώθηκα. Αλλά δεν φάνηκε και ένας φίλος να πει «που είναι εκείνος ο Π....»».

Εκφράστηκε το αίσθημα του φόβου για την προσωπική ασφάλεια:

«Αρχικά όταν δεν ήξερα ότι υπάρχει Δομή Αστεγών έμενα στο αυτοκίνητο. Όταν έμενα στο αυτοκίνητο, το είχα κοντά στην Αστυνομία γιατί είχα ανησυχία, για να είμαι κατά κάποιο τρόπο ήσυχος μέσα στην νύχτα».

«Φοβάμαι να λείπω πολύ ώρα από το σπίτι (ένα μικρό αυτοσχέδιο κατάλυμα) γιατί θα μπουν να με κλέψουν. Με έχουν ζανακλέψει όταν έλειπα και τις προάλλες είδα ένα αυτοκίνητο περνούσε σιγά σιγά από το δρόμο και κοιτούσαν».

Θλίψη για την απώλεια αγαπημένων προσώπων:

«Ήταν τέσσερις άνθρωποι που με βοηθούσαν, μου έδιναν φαγητό και με έστελναν για δουλειά, αλλά τώρα έχουν πεθάνει από αρρώστιες. Ήταν αυτοί οι τέσσερις άνθρωποι που μου τηλεφωνούσαν, τώρα κανένας δεν μου τηλεφώνησε για τα Χριστούγεννα».

«Έχω προβλήματα αλλά περισσότερο που έχασα κόσμο που με πρόσεχαν, και ειδικά την αδερφή μου τώρα τελευταία».

Ωστόσο όμως εκφράστηκε και ευγνωμοσύνη για την προσοχή που τους δόθηκε

:

«Ευχαριστώ που ήρθες και μου μιλάς, για εμένα είναι σημαντικό».

«Όχι δεν με κουράζεις ίσα ίσα μου δίνεις δύναμη και μου βγαίνουνε».

Στίγμα, προκατάληψη

Οι άνθρωποι που ζουν σε συνθήκες έλλειψης στέγης συχνά είναι αποδέκτες αρνητικών συμπεριφορών που μπορεί να τους στιγματίσουν και να τους απομονώσουν από το κοινωνικό σύνολο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την μείωση των δυνατοτήτων του άστεγου να βρει δουλειά, να κοινωνικοποιηθεί και τελικά να ανακάμψει:

«Είχα φυλακιστεί για τέσσερα χρόνια αλλά βγήκε αθωωτική και βγήκα. Όμως στο σπίτι με τον πατέρα μου και τον αδερφό μου τσακωνόμασταν συνέχεια και με έδιωξαν από το σπίτι. Στον δρόμο με έβλεπε ο κόσμος, με συζητούσαν και με απέφευγαν. Για αυτό έφυγα από την πόλη για να μπορέσω να βρω εδώ μια δουλειά και να μείνω εδώ».

Στο ακόλουθο απόσπασμα ο άστεγος ζούσε σε ένα εγκαταλελειμμένο και ερειπωμένο σπίτι:

«Με έδιωξαν μου είπαν να φύγω από εκεί γιατί θα μου φέρουν αστυνομία. Έβαλαν και χαρτί απέξω. Μου είπαν ότι θέλουν να φύγω για να μπει να μείνει μια οικογένεια μέσα. Πέρασαν τόσοι μήνες και κανένας δεν είναι εκεί».

Σχέδια για το μέλλον

Ένα σχέδιο και όραμα για το μέλλον είναι σημαντικοί παράγοντες που μπορούν να ενισχύσουν την κινητικότητα του ατόμου για την διαδρομή του προς την έξοδο από την έλλειψη στέγης.

Εκφράστηκαν τόσο αισιοδοξία όσο και αμηχανία:

«Τώρα ευτυχώς έχω αυτή την δουλίτσα και με καλούν να πηγαίνω και να κάνω μεροκάματα. Είναι σημαντική βοήθεια αυτό. Και σύντομα θα κάνω χαρτιά να βγω στην σύνταξη».

«Θέλω να βρω δουλειά. Θέλω να δουλέψω αλλά δεν με παίρνει κανένας».

5.3 ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η παρούσα έρευνα καταγραφή που πραγματοποιήθηκε στο δείγμα των 84 ατόμων που βιώνουν έλλειψη στέγης και έχουν κάνει χρήση υπηρεσιών των Δομών Αστεγών Δήμου Αγρινίου αποκάλυψε τα δημογραφικά στοιχεία και τους λόγους για την κατάσταση στην οποία έχουν περιέλθει.

Η πλειονότητα του δείγματος ήταν άνδρες άνω των εξήντα ετών ελληνικής εθνικότητας που βιώνουν μακροχρόνια έλλειψη στέγης. Τα ευρήματα ανέδειξαν ότι τα μισά άτομα από το δείγμα είναι ανύπαντρα καταδεικνύοντας έτσι την επικράτηση της έλλειψης στέγης από ανύπαντρα μοναχικά άτομα. Τρεις στους δέκα έχουν λάβει διαζύγιο ή βρίσκονται σε διάσταση, καταδεικνύοντας έτσι τα οικογενειακά προβλήματα που προηγήθηκαν ενώ τέσσερις στους δέκα από το σύνολο του δείγματος έχει παιδιά που όμως δεν ζούσαν μαζί τους. Η ύπαρξη ενός υγιούς οικογενειακού περιβάλλοντος είναι σημαντικό στήριγμα μπροστά στον κίνδυνο έλλειψης στέγης και τα ευρήματα δείχνουν την ύπαρξη οικογενειακών προβλημάτων καθώς η πλειοψηφία του δείγματος είναι είτε άγαμοι είτε προέρχονται από χωρισμό και επιπλέον η καταγραφή δείχνει τα οικογενειακά προβλήματα ως έναν από τους πιο συχνούς παράγοντες που οδήγησαν στην έλλειψη στέγης. Επιπλέον το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο μπορεί να περιορίσει την ικανότητα των ατόμων να

εξασφαλίσουν σταθερή απασχόληση αυξάνοντας έτσι τον κίνδυνο για έλλειψη στέγης.

Η καταγραφή ανέδειξε ένα πολύ μεγάλο αριθμό ατόμων, το 77% του δείγματος, να βιώνουν ανεργία. Αυτό το υψηλό ποσοστό έχει μεγάλη σημασία επειδή τονίζει την οικονομική αδυναμία στην οποία βρίσκεται αυτός ο πληθυσμός, η οποία συμβάλλει στην έλλειψη στέγης. Εξετάζοντας τις πηγές εισοδήματος ένας στους πέντε λαμβάνει κάποιας μορφής σταθερό εισόδημα που προέρχεται από εργασία, σύνταξη ή αναπηρία. Ωστόσο το ήμισυ του δείγματος λαμβάνει το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα του οποίου βασική προϋπόθεση για να το λάβει κάποιος είναι το ετήσιο εισόδημα του να είναι από πολύ κάτω από το όριο της φτώχειας έως ανύπαρκτο. Επιπλέον κατά την καταγραφή ένας στους πέντε βρέθηκε να μην έχει καμία πηγή εισοδήματος κάτι που είναι ανησυχητικό. Τα στοιχεία αυτά δείχνουν την οικονομική επιβάρυνση και αδυναμία ως προς το να καλυφθούν έξοδα που αφορούν την στέγαση όπως ενοίκιο, λογαριασμούς κοινής ωφέλειας, και καθημερινά έξοδα για την αγορά βασικών αγαθών οδηγώντας με αυτό τον τρόπο τα άτομα να ζήσουν σε συνθήκες ένδειας και έλλειψης στέγης. Επομένως φαίνεται πως η φτώχεια συνδέεται με την αστεγία.

Η ηλικιακή κατανομή με σχεδόν το ήμισυ του δείγματος να είναι άνω των εξήντα ετών υποδηλώνει ένα σημαντικό ποσοστό ηλικιωμένων ατόμων που αντιμετωπίζουν έλλειψη στέγης και η ηλικία τους υποδηλώνει ότι έχουν ξεχωριστές ανάγκες και δυσκολίες αναφορικά με την υγεία τους. Λίγο παραπάνω από τα μισά άτομα του δείγματος αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα υγείας και τέσσερις στους δέκα ταλαιπωρούνται από κάποιο χρόνιο πρόβλημα υγείας. Επιπλέον σχεδόν εννιά στους δέκα δεν έχουν ασφάλεια για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη κινδυνεύοντας έτσι με προβλήματα στην πρόσβαση υπηρεσιών υγείας. Είναι σημαντικό εδώ να αναφερθεί ότι για την χρονική περίοδο που γίνεται η καταγραφή του δείγματος, από 2018 έως 2023, ένας στους δέκα απεβίωσε από προβλήματα που αφορούν την υγεία.

Τα προβλήματα υγείας είναι αιτία αστεγίας γιατί μπορούν να οδηγήσουν σε απώλεια εισοδήματος λόγω αδυναμίας για εργασία. Και εάν το άτομο αδυνατεί να εργαστεί για μεγάλο χρονικό διάστημα και χάσει και την ασφαλιστική του ικανότητα δεν θα μπορεί να πληρώσει για αγορά βασικών αγαθών ούτε για ιατρική θεραπεία. Ο συνδυασμός προβλημάτων υγείας και ανεργίας καθιστούν δύσκολη την διατήρηση της κατοικίας.

Από το σύνολο του δείγματος, τρεις στους δέκα κάνει καθημερινή ή σχεδόν καθημερινή χρήση αλκοόλ ενώ λίγο παραπάνω από τους μισούς κάνουν εβδομαδιαία χρήση αλκοόλ. Δεν είναι όμως εξακριβωμένη η ποσότητα αλκοόλ που καταναλώνεται και ο αντίκτυπος που έχει στην υγεία του δείγματος. Ωστόσο η κατάχρηση αλκοόλ στην βιβλιογραφία κατατάσσεται στους προσωπικούς παράγοντες που συμβάλουν στην έλλειψη στέγης και ανάλογα την διαχείριση που κάνει το κάθε άτομο ίσως να μην μπορεί να γίνει αντιληπτή η χρήση και η κατάχρηση τουλάχιστον μέχρι να αρχίσει να εκδηλώνεται με προβλήματα υγείας και συμπεριφορών.

Στον Δήμο Αγρινίου η πλειοψηφία του δείγματος που καταγράφηκε βιώνει την κρυφή έλλειψη στέγης ζώντας κυρίως σε επισφαλείς και ακατάλληλες συνθήκες στέγασης κατά την τυπολογία ETHOS. Το εύρημα αυτό συμφωνεί με ευρήματα της βιβλιογραφίας ότι τα άτομα που βιώνουν κρυφή αστεγία είναι περισσότερα στον αριθμό. Ωστόσο είναι δύσκολο να εντοπιστούν και να μετρηθούν. Μπορεί να βασίζονται περισσότερο σε υποστήριξη από συγγενείς και φίλους, να θέλουν να αποφύγουν το στίγμα, να μην προσδιορίζουν τον εαυτό τους ως άστεγο και να μην επιθυμούν να ζητήσουν επίσημα βοήθεια ή να έχουν εξαντλήσει πρώτα κάθε επιλογή υποστήριξης από οικεία πρόσωπα. Ειδικότερα στον Δήμο Αγρινίου τα άτομα που βιώνουν έλλειψη στέγης προέρχονται από ενοικιαζόμενη κατοικία όπου δεν μπορούσαν να καλύψουν τα κόστη στέγασης, φιλοξενούμενοι σε οικεία τους πρόσωπα για διάστημα αρκετό ώστε να καθίσταται δύσκολη η φιλοξενία και να στρέφονται στις Κοινωνικές Υπηρεσίες και τις Δομές Αστεγών για υποστήριξη, και ακατάλληλα κτήρια ή αυτοκίνητα. Επιπλέον στον Δήμο Αγρινίου περιλαμβάνονται και απομακρυσμένες από τον κύριο ιστό της πόλης αγροτικές και υπαίθριες περιοχές όπου διαβιούν άστεγοι και οι οποίοι έχουν πρόβλημα στην πρόσβαση τους τόσο στην πόλη όσο και στις Δομές Αστεγών.

Όσον αφορά τους λόγους της έλλειψης στέγης, η καταγραφή έδειξε ότι κυριότεροι λόγοι που συνέβαλαν στην έλλειψη στέγης ήταν οικονομικά προβλήματα, οικογενειακά προβλήματα, προβλήματα υγείας και ανεργίας. Οι αιτίες όμως δεν θα πρέπει να εξετάζονται μεμονωμένα αλλά ως αλληλένδετοι παράγοντες. Για παράδειγμα τα οικονομικά προβλήματα να είναι στενά συνδεδεμένα με κάποιο πρόβλημα υγείας. Είναι ο συνδυασμός πολλαπλών παραγόντων όπως είναι οι δομικοί, οι θεσμικοί, οι προσωπικοί, οι κοινωνικοί, που συμβάλλουν στο να χάσει ένα άτομο ή μια οικογένεια τη σταθερή στέγη της και αυτό καταδεικνύει το πόσο σύνθετο είναι το ζήτημα της έλλειψης στέγης. Συσχετίζοντας τις αιτίες με τα δημογραφικά

χαρακτηριστικά όπου η πλειοψηφία του δείγματος είναι ηλικιωμένοι άνω των εξήντα ετών, φαίνεται ότι η πιο κοινή μορφή είναι η διαδρομή προς την έλλειψη στέγης για ηλικιωμένους, όπως έχει περιγραφεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, όπου η έλλειψη μπορεί να είναι αποτέλεσμα προβλημάτων υγείας, μειωμένου εισοδήματος, έλλειψη ή διάρρηξη οικογενειακών δεσμών και κοινωνική απομόνωση.

Τα δεδομένα της καταγραφής συμφωνούν με την βιβλιογραφική ανασκόπηση και ως προς τις καθημερινές δυσκολίες των αστέγων. Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος να έχει πρόβλημα με την διατήρηση βασικής υγιεινής και στην επάρκεια γευμάτων. Επιπλέον ένας στους πέντε βίωσε προκατειλημμένες συμπεριφορές και στίγμα, παράγοντες που μπορούν να αποξενώσουν το άτομο από την κοινότητα να εντείνουν την κοινωνική του απομόνωση. Δεν λείπουν και τα περιστατικά βίας και κλοπής. Τα άτομα που ζουν σε συνθήκες έλλειψης στέγης δεν έχουν την ασφάλεια που μπορεί να παρέχει ένα κατάλληλο σπίτι και διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο για κλοπή και βία. Το ποσοστό της κακοποίησης, αναφέρεται σε περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας που βίωσαν τα άτομα στο πατρικό τους σπίτι. Η διάλυση σχέσεων και η εγκατάλειψη της κατοικίας για διαφυγή από την κακοποίηση βρίσκονται στις πιο συχνές αναφορές ως παράγοντες που οδηγούν στην έλλειψη στέγης (Ross-Brown & Leavey, 2021).

Συμπληρώνοντας τα ποσοτικά δεδομένα, οι συνεντεύξεις εμβάθυναν στις εμπειρίες των ατόμων που βιώνουν έλλειψη στέγης και προσέφεραν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τους ποικίλους και σύνθετους λόγους που τα άτομα ανέφεραν για την εμπειρία της έλλειψης στέγης. Οι συνεντεύξεις ταυτίζονται με τις διαδρομές προς την έλλειψη στέγης που αναφέρονται στην βιβλιογραφία και περιέγραψαν τα στάδια που βίωσαν τα άτομα προς την έλλειψη στέγης με διαφορετικό τρόπο και με διαφορετική χρονική σειρά ο καθένας. Ενώ ο ένας συμμετέχοντας βίωσε κακοποίηση από τον γονιό του νωρίς στην ζωή του, ένας άλλος συμμετέχοντας βίωσε οικογενειακά προβλήματα αφού προηγήθηκαν οικονομικά προβλήματα και προβλήματα υγείας. Καταδεικνύοντας την σύνδεση μεταξύ οικονομικών προβλημάτων, προβλημάτων σχέσεων, υγείας και ατομικών επιλογών, οι προσωπικές ιστορίες ανέδειξαν τις διαφοροποιημένες διαδρομές που ακολουθήθηκαν για το πώς τα άτομα έφτασαν στην έλλειψη στέγης.

Ιδιαίτερη σημασία δόθηκε στην συναισθηματική έκφραση. Πέρα από το πλαίσιο των καθημερινών δυσκολιών για εξεύρεση τροφής ή για διατήρηση υγιεινής και καθαριότητας, που είναι αυτονόητα, στην συνέντευξη φάνηκε και εκφράστηκε

περισσότερο το συναισθηματικό τίμημα της έλλειψης στέγης όπου οι ερωτηθέντες εξέφρασαν έντονα συναισθήματα μοναξιάς, φόβου, απώλειας αλλά και ευγνωμοσύνης για την προσοχή και την ευκαιρία που τους δόθηκε να μιλήσουν. Οι αφηγήσεις εστίασαν στην καθημερινή πίεση, σε αναμνήσεις αλλά και στο μέλλον όπου εκφράστηκε είτε αισιοδοξία είτε αβεβαιότητα. Από την ποσοτική καταγραφή φαίνεται ότι ένα ποσοστό αστέγων στιγματίστηκε. Η συνέντευξη μετέφερε περιστατικά διακρίσεων, προκατειλημμένων συμπεριφορών και τον αντίκτυπο που είχαν οι κοινωνικές αντιλήψεις στα άτομα οδηγώντας τα στην περιθωριοποίηση.

Η παρούσα έρευνα καταγραφής αστέγων έχει σημασία γιατί συνεισφέρει στην παροχή δεδομένων σε έναν Δήμο για τον οποίο δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία. Καλύπτει ένα κενό στο υπάρχον τοπίο δεδομένων και συμβάλει στην γενικότερη κατανόηση του ζητήματος εστιάζοντας σε δεδομένα μιας επαρχιακής πόλης.

Η καταγραφή όμως πραγματοποιήθηκε μία φορά και παρείχε πληροφορίες τουδείγματος για συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Δεν πραγματοποιήθηκε μακροχρόνια έρευνα συνεπώς στην παρούσα εργασία δεν παρέχονται πληροφορίες για το πώς άλλαξαν οι συνθήκες ζωής του δείγματος σε βάθος χρόνου, εργασιακά, στεγαστικά, σε επίπεδο σχέσεων ή και υγείας. Ακόμη η διάρκεια έλλειψης στέγης που καταγράφηκε ότι βιώνουν τα άτομα δεν είναι σαφής επειδή αναφέρεται γενικά ως μακροχρόνια άστεγα και δεν εξετάζεται η επεισοδιακή και μεταβατική έλλειψη στέγης όπως αναφέρεται στην βιβλιογραφία, δηλαδήάνσε αυτό το διάστημα υπήρξαν περίοδοι σταθερής στέγασης και πόσο αυτή διήρκησε, ή αν η έλλειψη στέγης ήταν τελικά σύντομη για κάποια άτομα.Επιπλέον το μικρό μέγεθος του δείγματος, ειδικά για τις συνεντεύξεις και το ποιοτικό κομμάτι της έρευνας, περιορίζει την ποικιλομορφία στα χαρακτηριστικά, τις εμπειρίες και τις απόψεις και παρέχει λιγότερες δυνατότητες διερεύνησης των διαφοροποιήσεων στις εμπειρίες. Ένα μεγαλύτερο δείγμα θα έδινε περισσότερο βάθος και πιο ολοκληρωμένα ευρήματα.Ένας ακόμα περιορισμός υπήρξε κατά τις συνεντεύξεις η δυσκολία του δείγματος να αφηγηθεί βιώματα από την ζωή του. Παρόλο που υπάρχει μια καλή επαγγελματική σχέση με το δείγμα και σε βάθος χρόνου έχει μοιραστεί προσωπικά βιώματα, στο πλαίσιο της συνέντευξης και της ηχογράφησης δεν είχε την ίδια άνεση. Επιπλέον στον Δήμο Αγρινίου λειτουργούν Ξενώνας Γυναικών και Μονάδα Θεραπείας ΟΚΑΝΑ όπου μεταβαίνουν αποκλειστικά για να υποστηριχθούν γυναίκες και χρήστες ουσιών αντίστοιχα, συνεπώς τα δεδομένα της παρούσας καταγραφής για αυτές τις κατηγορίες του δείγματος μπορεί να μην είναι αντιπροσωπευτικά και

αξιόπιστα. Τέλος η κρυφή αστεγία στην πόλη του Αγρινίου όπως και στις αγροτικές περιοχές γύρω από την πόλη, είναι περιοριστικοί παράγοντες γιατί τα άτομα σε αυτή την κατηγορία έλλειψης στέγης δεν εντοπίζονται εύκολα, μπορεί να βιώνουν δυσκολίες στην πρόσβαση στις υπηρεσίες εάν βρίσκονται σε απομακρυσμένο σημείο, και γενικότερα εάν δεν προσεγγίζουν τις υπηρεσίες δεν θα καταμετρηθούν και συνεπώς ενδέχεται να υπάρχει έλλειψη ακριβών δεδομένων στην παρούσα έρευνα σχετικά με το δημογραφικό τους προφίλ και τους παράγοντες έλλειψης στέγης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία συγκεντρώνεται γύρω από την έλλειψη στέγης στον Δήμο Αργινίου. Το ζήτημα της έλλειψης στέγης απασχολεί όλο και περισσότερο τα τελευταία χρόνια την Ελλάδα αλλά και την Ευρώπη και την Διεθνή κοινότητα καθώς είναι ένα πρόβλημα που ξεπερνά τα γεωγραφικά όρια. Η έρευνα που παρουσιάζεται στην παρούσα εργασία επιχειρεί να παρουσιάσει και να εξηγήσει το δημογραφικό προφίλ των ατόμων που κάνουν χρήση των υπηρεσιών των Δομών Αστέγων του Δήμου Αργινίου.

Αρχικά προσεγγίστηκε το σύνθετο ζήτημα της έλλειψης στέγης όπως αποτυπώνεται στην βιβλιογραφία. Εξηγήθηκαν οι προβληματισμοί στον ορισμό για την έλλειψη στέγης διεθνώς και παρουσιάστηκαν δεδομένα για την έκταση του φαινομένου, τις αιτίες και τα μέτρα κοινωνικής πολιτικής για την αντιμετώπιση του. Στην συνέχεια εξετάστηκαν τα δεδομένα για την έλλειψη στέγης στον Δήμο Αργινίου μέσω καταγραφής των διαθέσιμων στοιχείων στις Δομές Αστέγων Δήμου Αργινίου. Η καταγραφή παρείχε πολύτιμες πληροφορίες που συμβάλλουν στην ευρύτερη κατανόηση του φαινομένου στον συγκεκριμένο Δήμο ενώ επιπλέον τα ποιοτικά δεδομένα έδωσαν στοιχεία για τις εμπειρίες και τα συναισθήματα των ατόμων που αντιμετωπίζουν την έλλειψη στέγης.

Ειδικότερα τα ευρήματα έδειξαν ότι οι επτά στους δέκα είναι άνω των πενήντα ετών, με σχεδόν το ήμισυ του συνολικού δείγματος να είναι άνω των εξήντα ετών, άνδρες ανύπαντροι ή διαζευγμένοι, χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, με κυριότερα τα οικονομικά και οικογενειακά προβλήματα ως λόγους που οδήγησαν στην έλλειψη στέγης. Είναι μακροχρόνια άνεργοι, ανασφάλιστοι, με ένα μεγάλο ποσοστό να ζει σε συνθήκες ένδειας και να έχει επιβαρυνμένη υγεία. Στον Δήμο Αργινίου δύσκολα θα βρει κάποιος άστεγο να διαβεί σε εξωτερικό χώρο διότι είναι πολύ μικρό το συγκεκριμένο ποσοστό και τα περισσότερα άτομα ζουν υπό το καθεστώς κρυφής έλλειψης στέγης. Η κρυφή έλλειψη στέγης χαρακτηρίζει τα άτομα που ζουν σε αυτοκίνητο, σε ακατάλληλο κτήριο, μετακινούνται συνεχώς χωρίς σταθερό σημείο διαμονής ή φιλοξενούνται προσωρινά και από ανάγκη σε οικία πρόσωπα χωρίς σταθερό σημείο διαμονής. Η κρυφή έλλειψη στέγης χαρακτηρίζεται από δυσκολία να εντοπιστεί και να καταγραφεί. Επιπλέον οι συνεντεύξεις εστιάζουν στις εμπειρίες, τις αλληλεπιδράσεις και τις συμπεριφορές των αστέγων και πηγαίνοντας παραπέρα από στατιστικές και αριθμούς παρουσιάζονται ιστορίες θλίψης, απώλειας, μοναξιάς, αλλά

και ελπίδας καθώς επίσης την σύνθετη αλληλεπίδραση παραγόντων που οδηγούν στην έλλειψη στέγης.

Ωστόσο είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε τους περιορισμούς που υπάρχουν στην έρευνα καταγραφής λόγω του περιορισμένο αριθμό του δείγματος. Ενώ ήδη ταυπάρχοντα ευρήματα προσφέρουν πολλές πληροφορίες, ένα μεγαλύτερο μέγεθος δείγματος, ειδικά για το κομμάτι των συνεντεύξεων, θα έδινε περισσότερες και πιο ολοκληρωμένες πληροφορίες για την κατανόηση των χαρακτηριστικών του δείγματος.

Παρά τους περιορισμούς, η καταγραφή αυτή έδωσε στοιχεία για την τοπική δυναμική της έλλειψης στέγης και κάλυψε ένα κενό στο τοπίο των διαθέσιμων δεδομένων. Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από τις συνεντεύξεις, αν και προέρχονται από μικρό δείγμα, παρέχουν στοιχεία για την συναισθηματική επιβάρυνση και τις εμπειρίες που τα ποσοτικά δεδομένα δεν μπορούν να αποτυπώσουν και υπογραμμίζεται η ανθρώπινη πλευρά της έλλειψης στέγης. Επιπλέον αυτή η καταγραφή μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βάση για περαιτέρω διερεύνηση σε κάποια μελλοντική μελέτη με μεγαλύτερο δείγμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. Amore, Kate & Baker, Michael & Howden-Chapman, Philippa. (2011). *The ETHOS Definition and Classification of Homelessness: An Analysis*. European Journal of Homelessness. 5 (2), pp.19-37.
2. Baptista, I. and Marlier, E. (2019), "Fighting homelessness and housing exclusion in Europe: A study of national policies", European Social Policy Network (ESPN), Brussels: European Commission
3. Busch-Geertsema, Volker. (2010). Defining and Measuring Homelessness. Homelessness Research in Europe.
4. Busch-Geertsema V., Edgar W., O'Sullivan E., Pleace N. (2010), *Homelessness and Homeless Policies in Europe: Lessons from Research*, FEANTSA
5. Chamberlain C., Johnson G. (2011), *Pathways into adult homelessness*, Journal of Sociology, 49 (1), pp.61-77.
6. Curiale C, Lenzi M., Gaboardi M., Disperati F, Santinello M., (2020), *Training, Supervision and Capability - Fostering Approach: A Comparison Between Housing First and Traditional Services in Eight European Countries*, European Journal of Homelessness, 14(4), pp.127-147.
7. DAMON, J. (2021). *Toward a European Homelessness Policy*. [online] Institute Jacques Delors.
Ανακτήθηκε από <https://institutdelors.eu/en/publications/europeaniser-la-prise-en-charge-des-sans-abris/> [Accessed 6 Oct. 2023].

8. DemaerschalkE., Hermans K., SteenssensK., Van RegenmortelT., 2019, *Homelessness Merely an Urban Phenomenon? Exploring Hidden Homelessness in Rural Belgium*, European Journal of Homelessness, 13(1), pp. 99-118.
9. Devine G., Bergin M., (2020), Experiences of Frontline Workers Engagement with Mental Health Services for Homeless Adults in Ireland, European Journal of Homelessness, 14(2), pp.193 – 211.
10. Edgar B. (2009), Sixth Review of Statistics on Homelessness in Europe, European Observatory on Homelessness
11. European Commission, Secretariat-General, (2017) *European pillar of social rights. Publications Office*.
Ανακτήθηκε από <https://data.europa.eu/doi/10.2792/95934>
12. European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, (2021) *The European pillar of social rights action plan*. Publications Office.
Ανακτήθηκε από <https://data.europa.eu/doi/10.2767/89>
13. Eurostat (14 Ιουνίου 2023), *People at risk of poverty or social exclusion in 2022*, Ανακτήθηκε από <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230614-1>
14. Eurostat (2023), *House price and sales index*, Ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/PRC_HP_I_A__custom_3617733/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=7bd4d288-a67f-45b6-9e4b-d062388871e9
15. Eurostat (2023), *Harmonised index of consumer prices (HICP)*, Ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/PRC_HICP_AIND__custom_1514466/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=3c1146e5-a59d-42e4-8d13-a6625c98b7db

16. Eurostat (2023). *Housing cost overburden rate by age, sex and poverty status*, Ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_LVHO07_A_custom_4802926/default/table
17. Eurostat (2023). *Persons at risk of poverty or social exclusion by age and sex*, Ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_PEPS01N/default/table
18. Eurostat (2023), *Material and social deprivation rate by age and sex*, Ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_MDSD07/default/table
19. Eurostat (2023), *Arrears on mortgage or rent payments*, Ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_MDES06/default/table
20. Eurostat (2023), *Arrears on utility bills*, Ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_MDES07/default/table
21. FEANTSA (2007) – “ETHOS – European Typology on Homelessness and Housing Exclusion”, <https://www.feantsa.org/download/en16822651433655843804.pdf>.
22. FEANTSA (2007) – “ETHOS Light – European Typology on Homelessness and Housing Exclusion”, <https://www.feantsa.org/download/fea-002-18-update-ethoslight-0032417441788687419154.pdf>.
23. FEANTSA & Fondation Abbé Pierre (2015). *An Overview of Housing Exclusion in Europe*, FEANTSA / Fondation Abbé Pierre

24. FEANTSA & Fondation Abbé Pierre (2020). *Report: 5th Overview of Housing Exclusion in Europe 2020*, FEANTSA / Fondation Abbé Pierre
Ανάκτηση από https://www.feantsa.org/public/user/Resources/resources/Rapport_Europe_2020_GB.pdf.
25. FEANTSA & Fondation Abbé Pierre (2021). *Report: 6th Overview of Housing Exclusion in Europe 2021*, FEANTSA / Fondation Abbé Pierre
Ανάκτηση από https://www.feantsa.org/public/user/Resources/reports/2021/6th_Overview_of_Housing_Exclusion_in_Europe_2021_EN.pdf.
26. FEANTSA & Fondation Abbé Pierre (2023). *Report: 8th Overview of Housing Exclusion in Europe 2023*, FEANTSA / Fondation Abbé Pierre
Ανάκτηση από <https://www.feantsa.org/en/report/2023/09/05/report-8th-overview-of-housing-exclusion-in-europe-2023>.
27. Johnson, G., Scutella, R., Tseng, Y. and Wood, G. (2015) *Examining the relationship between structural factors, individual characteristics, and homelessness*, AHURI Positioning Paper No.161. Melbourne: Australian Housing and Urban Research Institute. Available from: <<http://www.ahuri.edu.au/publications/projects/p53042>>. Προσπελάστηκε στις 13/10/2023: DDMMYYYY
28. Kourachanis N. (2017), *Homelessness Policies in Crisis Greece: The Case of the Housing and Reintegration Program*, European Journal of Homelessness, 11(1), pp.1-22.
29. Kostiainen E., (2015), *Pathways through Homelessness in Helsinki*, European Journal of Homelessness, 9(2), pp. 63-86.
30. Kuhn R., Culhane D.P., (1998), *Applying Cluster Analysis to Test a Typology of Homelessness by Pattern of Shelter Utilization: Results from the Analysis of Administrative Data*, American Journal of Community Psychology 26(2) pp.207-232.

31. Lohmann H., 2021, *Hidden Homelessness in Germany: Gathering Evidence on Couch Surfing in Telephone Surveys*, *European Journal of Homelessness*, 15(1), pp. 37-58.
32. Leterme Y., Develtere P. (2023), *The European Platform on combating Homelessness (EPOCH): From policy to Practice and from Practice to Policy*, *European Journal of Homelessness*, 17(2), pp.33 – 44.
33. Maloutas, T. (2021). *Housing as a Social Issue in Greece before and during the 2010s*. *Κοινωνική Πολιτική*, 14, 101–114.
<https://doi.org/10.12681/sp.29080>
34. Mavridis, S.N. and Mouratidou, S.I. (2018). *The Phenomenon of Homelessness during the Greek Economic Crisis 2009-2018*. *Humanities and Social Science Research*, 1(2), p.p23.
doi:<https://doi.org/10.30560/hssr.v1n2p23>.
35. Ministry of Housing, Communities and Local Government (United Kingdom)(2019), *Homelessness. Causes of Homelessness and Rough Sleeping: Rapid Evidence Assessment*,
https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5cab2a5040f0b6752a407311/Homelessness_-_REA.pdf
36. Mostowska M., Dębska K. (2020), *'Where was I to go after divorce?': Gendered Family Housing Pathways and Women's Homelessness in Poland*, *European Journal of Homelessness*, 14(2), pp.49-73.
37. National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine (2018). *The History of Homelessness in the United States*. [online] Nih.gov. Ανακτήθηκε από <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK519584/>.

38. National Health Care for the Homeless Council (April 2016). *Using the Social Ecological model to examine how homelessness is defined and managed in rural East Tennessee*. [Author: Claudia Davidson, Velma McBride Murry, Molly Meinbresse, Darlene M. Jenkins, and Robert Mindrup] Nashville, TN: available at www.nhchc.org.
39. OECD (2020), “*Better data and policies to fight homelessness in the OECD*”, Policy Brief on Affordable Housing, OECD, Paris, <http://oe.cd/homelessness-2020>.
40. OECD (2021), Affordable Housing Database: Housing conditions and affordability, OECD, [online] www.oecd.org.
Ανάκτηση από <https://www.oecd.org/housing/data/affordable-housing-database/housing-conditions.htm>.
41. Patrick Develtere (2022), *Data Collection Systems and Homelessness in the EU – An Overview*, European Journal of Homelessness, 16(2), pp.207-228.
42. Secretary-General, U. (2019). *Affordable housing and social protection systems for all to address homelessness :: report of the Secretary-General*. digitallibrary.un.org.
Ανάκτηση από <https://digitallibrary.un.org/record/3840349#record-files-collapse-header>
43. Pleace N. (2016), *Researching Homelessness in Europe: Theoretical Perspectives*, European Journal of Homelessness, 10(3), pp.19 – 44.
44. Pleace N., Baptista I., Benjaminsen L., Busch-Geertsema V. (2018), *Homelessness Services in Europe*, European Observatory on Homelessness.
45. Pophaim J., Peacock R. (2021), *Pathways into and out of homelessness: towards a strategic approach to reducing homelessness*, Acta Criminologica: African Journal of Criminology & Victimology, 34(2), pp. 68-87.

46. Ross-Brown S., Leavey G. (2021), *Understanding Young Adults' Pathways into Homelessness in Northern Ireland: A Relational Approach*, *European Journal of Homelessness*, 15(2), pp. 67-89.
47. Roumpakis, A., & Pleace, N. (2021). *Preventing Family Homelessness: Evidence from Service Provision in Greece*. *Κοινωνική Πολιτική*, 14, 129–148. <https://doi.org/10.12681/sp.29082>
48. Somerville, P. (2013). *Understanding homelessness. Housing, Theory and Society*, 30(4), 384–415. <https://doi.org/10.1080/14036096.2012.756096>
49. Theodorikakou, O., Alamanou, A., Katsadoros K., (2013). 'Neo-homelessness' and the Greek Crisis. *European Journal of Homelessness*, 7(2), pp. 203-210.
50. Vrantzis, Nikolaos & Özgüneş, Meriç. (2022). Energy efficiency renovation impact and challenges in Greece.
51. Watson, J., Crawley, J. and Kane, D. (2016). *Social exclusion, health and hidden homelessness*. *Public Health*, 139(1), pp.96–102. doi:<https://doi.org/10.1016/j.puhe.2016.05.017>.
52. Ziomas, Dimitris, Konstantinidou, Danai, Capella, Antoinetta. and Vezyrgianni, Katerina. (2019). *ESPN Thematic Report on National strategies to fight homelessness and housing exclusion – Greece*, European Social Policy Network (ESPN), Brussels: European Commission

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

53. Αράπογλου Β., Γκούνης Κ., Σιατίτσα Δ., Σουλελέ Δ., (2015), *Κοινωνική επισφάλεια και έλλειψη στέγης στην Αθήνα: Διαδρομές αποκλεισμού και ένταξης*, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων.

54. Astegoi.gov.gr. Ανακτήθηκε από
<https://www.astegoi.gov.gr/index.php/en/sxetika/politikes-tou-ypourgeiou/153-thesmiko-plaisio>
55. Astegoi.gov.gr. Ανακτήθηκε από
https://www.astegoi.gov.gr/images/PDF/hmerida-18_12_2018/YPERGASIAS-STRATIGIKI_GIA_ASTEGOYS.pdf
56. ΕΛΣΤΑΤ (2022), Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών
57. Eurostat (2023c). *Distribution of population by tenure status, type of household and income group*. [online] Europa.eu. Available at:
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_LVHO02_custom_3553007/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=2457e44e-df35-4995-aacc-e79684402691.
58. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Δελτίο Τύπου)(2021), *Εγκαινιάζεται ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση του φαινομένου της αστεγίας*.
Ανακτήθηκε από
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_21_3044
59. Νόμος 4052/2012, άρθρο 29, παρ. 1 &2, Ορισμός Αστεγού, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 41 / Α / 01-03-2012)
60. Κουραχάνης, Ν. (2023), *Στεγαστική κρίση και στεγαστική πολιτική: προκλήσεις και προοπτικές*, Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ
61. Σταμάτης Γ.(2022),*Σχεδιαζόμενες Πολιτικές και Δράσεις για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Αστεγίας 2022-2027*, Ημερίδα «Κατανοώντας την Αστεγία», 17 Μαρτίου 2023, Αγρίνιο.

62. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης (2018), Αρχικά αποτελέσματα πιλοτικής απογραφής αστέγων στον δρόμο και σε δομές υποστήριξης τους στους δήμους. Ανακτήθηκε από:

<https://www.astegoi.gov.gr/Uploads/pdf/%CE%A4%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%84%CE%B5%CF%8D%CF%87%CE%BF%CF%82%20%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%AC%CF%82.pdf>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 – ΦΟΡΜΑ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ

Κωδικός Καταγραφής:

1. Έτος γέννησης:

2. Φύλο:

3. Εθνικότητα:.....

4. Επίπεδο ομιλίας Ελληνικής Γλώσσας:

- Πολύ Καλό.....
- Καλό (εύκολησυνεννόηση).....
- Μέτριο (δυσκολίες στηνσυνεννόηση).....
- Κακό (πολύ μεγάλη δυσκολία στην συνεννόηση).....
- Δεν μιλάει Ελληνικά.....

5. Πόσο διάστημα ζει σε συνθήκες έλλειψης στέγης:

- Έτη:.....
- Μήνες:.....

6. Που μένει τώρα:

- Στο δρόμο (γέφυρα-πεζοδρόμιο-υπόστεγο).....
- Σε πάρκο-πλατεία (παγκάκι, πρόχειρο κιόσκι-σκηνή, αυτοκίνητο, τροχόσπιτο).....
- Σε εγκαταλειμμένο κτίριο.....
- Σε Δομή φιλοξενίας (Υπνωτήριο).....
- Σε χώρο κράτησης (Αστυνομικό Τμήμα, Νοσοκομείο, Ίδρυμα).....
- Άλλο:.....

7. Που έμεινε πριν μείνει άστεγος αυτή την φορά:

- Σε ιδιόκτητο σπίτι.....
- Σε ενοικιαζόμενη κατοικία.....

- Φιλοξενούμενος σε σπίτι συγγενών.....
- Φιλοξενούμενος σε σπίτι φίλων.....
- Σε Προνοιακή Δομή/ Ίδρυμα.....
- Σε Δομή Ψυχικής Υγείας.....
- Σε Φυλακή.....
- Σε κέντρο υποδοχής/ κράτησης για μετανάστες.....
- Σε άλλη Δομή φιλοξενίας.....
- Άλλο.....

8. Ποιοι λόγοι οδήγησαν σε συνθήκες έλλειψης στέγης(επιτρέπονται περισσότερες από μια απαντήσεις):

- Οικογενειακά προβλήματα.....
- Οικονομικά προβλήματα.....
- Προβλήματα υγείας.....
- Ανεργία.....
- Έξωση.....
- Απώλεια ιδιόκτητης κατοικίας.....
- Αποφυλάκιση.....
- Λήξη παραμονής στο Ίδρυμα/Δομή ψυχικής υγείας.....
- Ακατάλληλες συνθήκες στέγασης στην προηγούμενη κατοικία.....
- Άλλο.....

9. Οικογενειακή Κατάσταση:

- Άγαμος/η.....
- Έγγαμος/η.....
- Σε διάσταση.....
- Διαζευγμένος/η.....
- Χήρος/α.....

10. Επίπεδο εκπαίδευσης:

- Αναλφάβητος/η.....

- Δημοτικό.....□
- Γυμνάσιο ή ΕΠΑΣ ή ΤΕΕ.....□
- Λύκειο ή ΕΠΑΛ ή Εξατάξιο Γυμνάσιο....□
- Μεταλυκειακή (π.χ. ΙΕΚ).....□
- ΑΕΙ/ΤΕΙ.....□

11. Εργασιακή κατάσταση:

- Άνεργος/η.....□
- Εργαζόμενος.....□
- Ανάπηρος.....□
- Συνταξιούχος.....□
- Άλλο:.....

12. Ασφάλεια για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη:

- Ναι□
- Όχι.....□

13. Εισόδημα πλην εργασίας:

- Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα.....□
- Επίδομα αναπηρίας.....□
- Άλλο.....□

14. Προβλήματα Υγείας:

- Ναι.....□
- Όχι.....□

15. Αναπηρία:

- Ναι.....□
- Όχι.....□

16. Χρόνιο πρόβλημα υγείας: (κάποιο πρόβλημα που διαρκεί περισσότερο από έξι μήνες)

- Ναι.....□
- Όχι.....□

17. Κατανάλωση Αλκοόλ:

- Καθημερινά ή σχεδόν καθημερινά.....□
- 5 έως 6 ημέρες την εβδομάδα□
- 3 έως 4 ημέρες την εβδομάδα.....□
- 1 έως 2 ημέρες την εβδομάδα□
- 2 έως 3 ημέρες το μήνα□
- Μία φορά το μήνα□

18. Χρήση ουσιών:

- Ναι.....□
- Όχι.....□
- Είδος:.....
- Συχνότητα:.....

19. Τι κινδύνους έχει αντιμετωπίσει για όσο ζει σε συνθήκες έλλειψης στέγης:

(επιτρέπονται περισσότερες από μια απαντήσεις)

- Κλοπή/ληστεία.....□
- Επίθεση/ σωματική βία.....□
- Σεξουαλική παρενόχληση/ κακοποίηση□
- Εκβιασμό.....□
- Προκατάληψη/στίγμα.....□
- Τίποτα από τα παραπάνω.....□
- Άλλο□

20. Τι δυσκολίες αντιμετωπίζει καθημερινά: (επιτρέπονται περισσότερες από μια απαντήσεις)

- Χώρος ξεκούρασης-ανάπαυσης/ στη διάρκεια της ημέρας
Ποτέ □ Μερικές φορές □ Συχνά □ Καθημερινά □
- Αποθήκευση/ κάπου να αφήσει τα πράγματα του/της
Ποτέ □ Μερικές φορές □ Συχνά □ Καθημερινά □

- Ντους/Πλύσιμο/Καθαριότητα
Ποτέ Μερικές φορές Συχνά Καθημερινά

- Σίτιση/ Νερό
Ποτέ Μερικές φορές Συχνά Καθημερινά

- Να προμηθευτεί φάρμακα
Ποτέ Μερικές φορές Συχνά Καθημερινά

- Πρώτες βοήθειες/ Νοσοκομείο
Ποτέ Μερικές φορές Συχνά Καθημερινά

- Προστασία για την προσωπική ασφάλεια
Ποτέ Μερικές φορές Συχνά Καθημερινά

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 – ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

- Σύντομο ιστορικό, προσωπικοί λόγοι και εμπειρίες που οδήγησαν στην έλλειψη στέγης
- Περιγραφή καθημερινότητας (π.χ. που κοιμάται, που βρίσκει φαγητό, ρούχα, καθαριότητα και υγιεινή, προστασία από καιρικά φαινόμενα)
- Πως επηρέασε η έλλειψη στέγης την ψυχολογική του/της κατάσταση
- Σχέσεις με συγγενικά και φιλικά πρόσωπα
- Κοινωνικές σχέσεις, τυχόν κινδύνους που αντιμετώπισε
- Αν βίωσε στιγματισμό ή διακρίσεις
- Ποια η πηγή εισοδήματος και τι έξοδα έχει. Τι ενέργειες κάνει για να βρει Εργασία
- Πως βλέπει την κατάσταση του τώρα και τι σχέδια έχει για το μέλλον